

Katolický kostelník.

Naučná kniha k řádnému zastávání služby kostelnické.

Dle předpisů církevních sepsal

Vojtěch Polanecký,
farář v Kolodějích.

S povolením nejdůstojnější kn. arc. Konsistoře Pražské.

V Praze.

Náklad a tisk Karla Bellmanna.

1875.

Knížecí arcib. konsistoř Pražská

spis tento ku vzdělání kostelníků za velmi prospěšný uznává
a odporoučí.

Dne 3. března 1875, č. 1362.

Právo překladu do cizích jazyků sobě spisovatel vyhrazuje.

Několik slov

k důstojnému a velebnému duchovenstvu.

Již před více roky pomýšlel jsem na to, sepsati naučnou knihu pro naše kostelníky. Příčina, kteráž mne k tomu vedla, jest následující: Vykonávaje o předních slavnostech a posvátných dnech církevních sám jediný kněz služby Boží aneb k bohoslužbě příslušné obřady, začasť viděl jsem se nucena, uprostřed posvátných výkonů kostelníka (i při dobré jinak vůli jeho) upozorniti, aby to neb ono buď přinesl neb vykonal a pod. Následek toho ovšem přirozený byl ten, že dílem sám stal jsem se roztržitým, dílem i přítomní v chrámu věřící mnohdy z největší pobožnosti a pozornosti své vytrhováni byli. A to samé,

*

jak pevně za to mám, přihodilo se zajisté ne-
jednou i mnohým jiným z důst. pp. spolubratří
mých. —

Abych takovým výtržnostem u konání po-
svátných obřadů předešel, napsal jsem z počátku
pro své kostelní sluhy jakési stručné poznámky
k některým na obřady nejbohatším dnům v roce
církevním, jakéž jsou poslední dny v pašijovém
témdni: avšak během roku pohodilo se těmi něko-
lika listy, tak že, když jich třeba bylo, nebyly
více k nalezení. To vzbudilo ve mně myšlenku,
žeby vhodné bylo, sepsati a vydati řádnou naučnou
knihu pro kostelníky, kteráž by při každém aspoň
farním chrámu mohla se nalezati, a za kteroužby
pak ovšem kostelník od toho dne, kdy jemu by
odevzdána byla, sám ručiti musel. Myšlenka ta
přivedla mne pak k úmyslu, od jednoho vzneše-
ného hodnostáře církevního schválenému, abych
sám pokusil se o sepsání knihy takové. Že pak
s vydáním díla tohoto až do letošního roku jsem
prodléval, stalo se hlavně proto, že jsem chtěl

bráti ohled na tehdáž slíbené a nyní ovšem již vydané obřadní knihy pro duchovenstvo pražské církevní provincie. Maje za to, že pomocí knihy této bude kostelníkům možné, církevní úřad svůj správněji zastávati, a vel. duchovenstvu při konání služeb Božích a při veškerých církevních obřadech a slavnostech častěji se přiházejících řádně přísluhovati, a tím způsobem tedy k většímu oslavení služeb Božích, jakož i k spojenému s tím povzbuzení pobožnosti věřících přispívati, naději se, že dílo toto, ač nepatrné, vítaným přec bude všem důst. pp. spolubratřím, kteříž duchovní správu vedou, zvlášť pak těm, kteříž na svých osadách sami jediní jsouce k vykonávání služeb Božích a posvátných obřadů mimo kostelníka svého žádných jiných dospělých a spůsobilých pomocníků a přísluhovačů nemají. Budeť jim pak kniha tato snad i proto vítanou, že nebude jim třeba, kostelníka stále ponaučovati a upozorňovati, alebrž bude jim lze, s myslí pokojnější a sebranější veškeré posvátné obřady vykonávati. Zvlášť pak při usta-

novení a navedení nového kostelníka ušetří sobě
velebné duchovenstvo touto knihou mnoho práce
a času. —

Bylo-liby však na díle tomto něco nedokona-
lého shledáno, tož žádám, aby laskavě vzat byl
zřetel na dobrou vůli, jižto při sepsání jeho jsem
měl, a slibuji, že s pomocí Boží veškerému v tom
ohledu se strany důst. a vel. duchovenstva proje-
venému přání při druhém vydání všemožně vyho-
věti se vynasnažím.

V Kolodějích, v den Obřezání Páně, 1. ledna 1875.

Spisovatel.

Katolický kostelník.

Úvod.

Kniha tato má tobě, milý kostelníku, sloužití k tomu, abys, důkladně s ní se seznámiv, byl pak s to, veškeré povinnosti své církevní služby, a všeliké s ní spojené práce a výkony řádně a šlušně konati. Tím pak ovšem získáš sobě nejen uznání a přízeň svého duchovního správce, nýbrž i náklonnost a vážnost svých spoluosadníků, ano dobudeš sobě tím, že službou svojí vlastně Hospodinu Bohu sloužíš, i u tohoto nejvyššího Pána milost a požehnání pro život vezdejší i věčný. Vidíš tedy, že podáváje tobě knížku tuto, jenom tvůj prospěch na zřeteli mám. A protož s chutí vezma knížku tuto do rukou svých, čti pozorně, co v ní k tvému naučení obsaženo jest, aby veškerá pravidla a předpisy o službě tvé hluboce utkvěly v paměti tvé; ano, častěji v roce nahlížej do ní, abys ničeho nezapomenul, a u vykonávání předepsaných prací vinou svou nikdy nechybil.

Prvé však, než přistoupím k obšírnému vypsání povinností řádného kostelníka, co, kdy a jakby totiž konati měl, chci především stručně naznačiti **vážnost tohoto církevního úřadu**, ježž ty, milý kostelníku, nyní zastáváš.

Když Bůh skrze Mojžíše lidu Israelskému předepsal řád služeb Božích, a ustanovil, kterakým způsobem

by výroční slavnosti, oběti a jiné posvátné obřady a pobožnosti konány býti měly, (viz III. kn. Mojžíšovu) ustanovil mimo jiné též **řád posvátných sluhů**, kteří kněžím při obětech a jiných výkonech přisluhovati a napomahati, a stánek Boží hlídati a opatrovati měli. K úřadu těchto posvátných sluhů povolal Bůh pokolení Lévi, a sice z příčiny následující: Když Mojžíš po oznámení desatera přikázání na horu Sinai opět vstoupil, a tam po 40 dní trval a od Boha rozličné rozkazy přijímal, ulili sobě Israelité zlaté tele, a klaněli se jemu dle způsobu pohanů Egyptských. Jediné pokolení Lévi nedalo se k tomuto modlářství svěsti, nýbrž držíc se pevně přikázání Páně zachovalo věrnost Hospodinu Bohu pravému. V odměnu za tuto stálost ve víře v jednoho Boha pravého povolal pak Bůh pokolení toto k úřadu posvátných sluhů při svatostánku.

Bylo tedy povolání toto pro syny z pokolení Lévi vyznamenáním před celým národem; bylo předností, kterouž z vůle Boží požívali před ostatními Israelity: a tudíž byl úřad Lévitů úřadem vážným a ctihodným.

A v čem pozůstávaly povinnosti jejich? — Podle bohoslužebného řádu, ježž byl Bůh skrze Mojžíše Israelitům dal, měli Lévité stánek Boží zřizovati a hlídati, obětní oltáře, stoly a veškeré jiné v stánku Božím se nalézající věci opatrovati, posvátné nádoby a roucha čistiti, a tam, kde jich třeba bylo, nositi, vodu a dříví k obětem přinášeti, olej do lamp sedmi-ramenného svícnu ustavičně hořících, jakož i kadidlo pro oběti zápalné obstarávati, obětné chleby péci, a kněžím při obětech a u vykonávání rozličných obřadů napomahati a sloužiti. Za to pak, že celý čas života jejich věnován byl službě Boží, ustanovil Hospodin,

aby ostatní pokolení v zemi zaslíbené jim odváděla desátky z úrody své k výživě jejich. —

Tento úřad Lévitů zachovala či znovuzřídila **Církev Kristova** v zákoně novém. K přísluhování kněžím při nejdražší a nejsvětější oběti mše svaté, při udělování svatých svátostí a konání jiných posvátných obřadů, jakož pak i k opatrování chrámů křesťanských, těchto pravých stánků Božích, a veškerých posvátných nádob a rouch a jiných věcí bohoslužebných ustanovila Církev svatá, mocí sobě od Krista svěřenou, již za dob apoštolských zvláštní osoby, kteréž všeobecně Lévitů nazývá. Aby pak osoby tyto povinnosti s úřadem svým spojené řádně a důstojně vykonávati mohly, ustanovila Církev svatá pro ně zvláštní řád svěcení, jež až posud zachovává. Nejpřednějšími z těchto novozákonních přísluhovačů při službách Božích a výkonech posvátných jsou **jáhnové** a **podjáhnové**; po těchto pak následují **akolyté** (přísluhovači při mši sv. a pod.), dále **exorcisté** (zažehnávači zlého ducha), pak **lektori** (čtenáři písem sv. před službami Božími), a posléze **ostiáři** (vrátní neb strážcové chrámu).

Z toho, že Církev svatá osoby k úřadu Lévitů povolane zvláštním řádem světí, vysvítá patrně, kterak si úřadu tohoto váží. A hle, co v prvotných dobách křesťanských takovito zvláštním řádem posvěcení Lévitů, jmenovitě pak ostiáři a akolyté konali, to z veliké částky nyní s povolením Církve zastávají kostelníci. Poznej z toho, jak vážné a čestné jest povolání kostelníka v Církvi katolické!

Katolický kostelník jest pod správou duchovního spoluopatrovníkem stánku Božího, kte-

rýž důstojností svou daleko převyšuje i slavný chrám Šalomounův, neboť v chrámu katolickém přebývá vtělený Bůh dnem i nocí; jest přísluhovačem oltáře, na němž jedině pravá a nejdražší oběť Bohu se přináší, totiž oběť přesvatého Těla a nejdražší Krve Božského Spasitele; jeho péči svěřeny jsou mnohé věci Bohu zasvěcené; on stává se tudíž spoluúčastníkem zásluh, jichž kněží Církve, co služebníci Kristovi, u věrném vykonávání svého úřadu sobě získají. Služba jeho jest spolu službou Boží: a proto každá i ta nejnižší v povolání jeho vykonaná práce, i metení a čištění chrámu, má cenu svou před Bohem, jelikož směřuje ke cti a chvále Boží.

Z toho ale následuje, že ten, kdo k úřadu kostelníka povolán jest, má sobě také úřadu svého vážiti, a veškeré s ním spojené povinnosti vždy slušně a bedlivě vykonávati, a že za žádný úřadu tomuto přikázaný výkon nemá se styděti, aneb uím pohrdati. Krásný příklad v tomto ohledu kostelníkům katolickým zanechal *svatý Václav*, patron český. Ač ze slavného knížecího rodu pocházel, ač vévodou země české byl, přec ze zbožné lásky k Bohu a Spasiteli svému nestyděl se za to, přísluhovati knězi při oběti mše sv.; ano milým bylo mu zaměstknáním, péci hostie a připravovati víno k službám Božím. Radostí velikou bývalo naplněno srdce jeho, kdykoli chrám Páně navštívit mohl; neboť pobyt v chrámě byl mu odpočinkem, útěchou a pookráním při mnohých obtížných povinnostech jeho panovnických.

Podobně i *Maximilian první*, volenec Bavorský, posluhoval začasť knězi při mši sv. co ministrant, a nikoli neměl za to, žeby tím snad důstojnost svou

snížil. *Svatý Tomáš Akvinský*, věhlasný učitel Církve, kdykoli byl mši sv. Bohu obětoval, obyčejně pak ještě jinému knězi u oltáře posluhoval. A *sv. František Paulánský*, ač hlavním představeným (generálem) svého řádu byl, v pokoře své začasť sám v chrámu zamétal, oltáře čistil a jiné podobné práce vykonával.

Těchto a jiných podobných příkladů mužů svatých a vznešených následujž i ty, milý kostelníku, v povolání svém. Úřad, jež zastáváš, budiž tobě úřadem čestným a vážným! Važ sobě povolání svého neméně, než jak si ho vážili Lévité starozákonní, jak si ho vážili jáhnové a učenníci svatých apoštolů, a všickni věrní chrámoví sluhové v Církvi Kristově! Pomni, jestli to čestným vyznamenáním pro knížata a hrabata, jmenuje-li je císař neb král svými dvorními komořími, a pokládají-li si to za čest, mohou-li svému panovníku nějakou službu prokázati: čím více ty máš se z toho těšiti, stoje ve službě nebeského krále a moha kol svého Spasitele tak blízko se pohybovati jako některý komoří kol svého pozemského krále! Všemožně tudíž hled, abys tohoto ctihodného povolání svého stal se hodným. Hodným pak se ho staneš, když se vynasnažíš, abys sobě osvojil a při sobě také vždy zachoval ušlechtilých oněch ctností, jež každý sluha Církve Kristovy na sobě míti má, a kteréž ti nyní naznačím a vysvětlím.

Ctnosti dobrého kostelníka.

1. První a nejpotřebnější ctnost, bez níž nikdo dokonalým kostelníkem státi se nemůže, jest upřímná, vroucí **pobožnost.**

Kostelník, vykonává službu svou, jak jsem již pravil, slouží vlastně Bohu samému; dům Boží jest takřka druhým příbytkem jeho, v nějž on z věřících nejčastěji vchází, a v něm se zdržuje; on nejčastěji přítomen bývá nejdražší oběti, a přisluhuje při ní; on nejčastěji pohybuje se kol svatostánku, v němž pod spůsobou chleba sídlí Božský Spasitel. Právě proto také má kostelník mysl svou často k Bohu obracet, má Bohu co nejvroucněji se klaněti a k Němu se modliti, má veškeré své výkony při mši sv. i mimo ni co nejuctivěji vykonávati, a v každém hnutí svém má na jevo dávati, že si toho stále vědom jest, že se nalezá v domě Božím, na blízku svého nejdobrotivějšího Spasitele a spolu spravedlivého Soudce, kterýž, jako milostí hojnou obdařil publikána skroušeného, tak i bičem trestal všecky v chrámu neslušně se chovající, a Bohu čest povinnou nevzdávající. Ano, kostelník zvlášť má ostatním spoluosadníkům svým dobrý příklad na sobě dávati, kterakby se v chrámu Páně chovati měli.

Avšak, Bohužel! musím tu vyznati, že mnohému kostelníku této nejpřednější ctnosti se nedostává. U mnohých kostelníků shledáváme, že platí o nich to samé, co o lékárnických pomocnících. Když tito svou službu v lékárně nastoupí, líbí se jim tu velice ta rozmanitá vůně z četných v lékárně uschovaných vonných mastí a vodiček a koření vycházející, tak že nemohou se jí téměř ani nasytiti. Avšak po nějakém čase, nasativše se již vůně této, stávají se k ní lhostejnými, ano začasť stává se jim vůně tato i odpornou. A podobně to nalzáme, Bohužel, i u nejednoho kostelníka. Z počátku jest horlivý v službě své, uctivý i nábožný při všem svém konání, a těší

se z úřadu svého, kterýž mu dovoluje k oltáři a svatostánku blíže přistupovati; ale po nějakém čase ovšední mu chrám i oltář a vše, co se tam nalezá, a stává se pak ku všemu lhostejným a netečným; chování pak jeho v chrámě a při posvátných výkonech stává se začasťe ne příkladem dobrým, ale pohoršením pro ostatní věřící. Na některé takové neslušnosti chci tě, milý příteli, tuto upozorniti.

Tak na příklad jest nejpřednější povinností každého křesťana, v chrámu Bohu svému se klaněti, jak dí Kristus Pán: „Pánu Bohu svému se klaněti budeš.“ (Mat. 4, 19.) Zbožný křesťan neopomíjí povinnost tuto, a proto jakmile do chrámu vejde, padá, byť i u dveří státi zůstal, na kolena svá, a klaní se Bohu na oltáři přítomnému. Mnohý však kostelník, ač každodenně vidí, že duchovní jeho, kdykoli okolo oltáře toho, na němž Kristus Ježíš v nejsvětější Svátosti trůní, jíti mu jest, vždy koleno své až k zemi skloní, přece sám této Bohu povinné pocty nedbá; a ani, když do chrámu Páně vejde, ani, když okolo onoho oltáře jde, kolena svá neskloní, nýbrž jen něco málo pravou nohu v kolenně ohne, a špičkou její země se dotkne, aneb také pouze hlavy své trochu skloní, jakoby sám kostelník nebyl povinen, právě tak Bohu se klaněti, jako to činí všickni pravověřící křesťané, ať kněží, ať knížata a králové, a jako to činí nejvyšší hlava Církve, náměstek Kristův. —

Jiný zase kostelník, obyčejně ten, jenž nemá všecky věci v pořádku, chodí a běhá mezi službami Božími po chrámu sem a tam, a vede s některými přítomnými buď v sakristii, aneb i v chrámu samém zbytečných řečí, a ruší tím pobožnost jiných. Tyto

a podobné nectnosti spatřují na nejednom kostelníku staří i mladí rok co rok, a navykají jim také.

Naopak ale kostelník, který v srdci svém pravou pobožnost chová, svým uctivým a zbožným chováním se v chrámu povzbuzuje i jiné k uctivosti a pobožnosti, a napomáhá tak k většímu a dokonalejšímu oslavení Boha nebeského, kterýž nenechá zajisté bez odměny všelikou službu Jemu z upřímného srdce prokázanou.

A protož, milý kostelníku, nezapomeň v tomto ohledu nikdy na slova písma svatého, kteréž o chrámu dí: „V pravdě na tomto místě jest zvláštní jakási moc Boží; nebo Ten, kterýž má příbytek na nebi, opatrovníkem a pomocníkem jest toho místa, a ty, kteříž přicházejí tam, aby zle činili, tepe a zahlazuje, (II. Mach. 3, 38. 39.); — pros též začasť Boha Ducha svatého za dar pravé pobožnosti, aby mysl tvá ctností touto tak naplněna byla, jako mysl Davidova, kterýž praví: „Veselím se z toho, když se mi říká: Do domu Hospodina půjdeme“ (Žalm 121, 1.); neboť „lepší jest jeden den v síních Tvých (Hospodine), nad tisíce dnů jiných. Zvolil jsem sobě raději opovrženým býti v domu Boha mého, nežli přebývati v stáncích hříšníků.“ (Žalm 83, 11.) —

2. Druhá velepotřebná ctnost katolického kostelníka jest **čistota**.

Každý kostelník má co nejvíce dbáti o to, aby povždy zachoval čistotu, a sice:

a) v chrámu Páně.

„Na dům Tvůj, Hospodine, přísluší svatost,“ — praví sv. písmo (Žalm 92, 5.). Jako duchovní svatost pozůstává v čistotě svědomí, podobně vyžaduje svatost domu Božího, aby celý chrám a všecky věci v něm

v čistotě co možné největší držány a chovány byly. Vždyť jest chrám obrazem nebeského stánku, v němž věčně přebývá Hospodin: jako ale do nebe nevejde nic poškrvněného a nečistého, (Zjev. 21, 27.) tak má i ze stánku Božího na zemi všeliká nečistota vzdálena býti. Na oltářích chrámových obětuje se Bohu každodenně „oběť čistá“ (Malach. 1, 11.), „Beránek nepoškrvněný“ (I. Petr. 1, 19.): tudíž i oltář, a veškeré nádoby a věci posvátné, jichž se při nejdražší oběti aneb k oslavení služeb Božích užívá, čisté a bez poškrvny býti mají.

Chrám Páně, co nejpřednější dům v osadě, má býti také vzorem čistoty a ušlechtilosti pro ostatní příbytky lidské; on má svou čistotou připomínati každému do něho vstupujícímu, že před Boha se srdcem čistým předstupovati máme, neboť, „blahoslavení jsou čistého srdce“ (Mat. 5, 8.). Chrám čistý činí na každého milý dojem, a láká lidi k návštěvě jeho, ano on jest chloubou kostelníka; kdežto naopak nečistota v chrámě uráží oko pobožného křesťana, a odráží věřící od horlivého navštěvování domu Božího.

Ovšem pravda jest, že čistění chrámu bývá někdy s obtíží spojeno; avšak uvážíme-li věc, jak v skutku se má, plynou z častějšího čistění mnohé výhody. Tak na př. zametá-li se jen zřídka, usazuje se prach na prádle kostelním a ostatních věcech; prádlo musí se pak častěji práti, a následkem toho má kostelník zase více práce s prádlem, nebera ohled ani na to, že takovým způsobem prádlo dříve se roztrhá. Jestliže se stěn chrámových zřídka kdy, snad jen před hody Božími, prach se smétá, má pak kostelník, chce-li míti kostel čistý, daleko větší a těžší práci s čistěním,

než kdyby to častěji činil; neboť, nechá-li se prach dlouho ležeti, zažere se do obmítky tak, že pak docela téměř ani setřítí se nedá. A tak co na jedné straně práce ušetřiti chce, na druhé straně mu jí zase přibude. Že dlouho ležící prach, zvláště když zvlhnuv, obrazům a pozlaceným sochám a ozdobám velice škodí, netřeba ani dokazovati.

Obyčejně jsou to chrámy řeholníků, a zvláště řeholnic, které čistotou svou vynikají; a proto také shledáváme, že chrámy tyto u větší míře navštěvovány bývají, zvláště od lidí stavů vznešenějších, kteří čistotě ve svých domech a příbytcích zvyklí jsou. To samé platí též o vkusné úpravě a ozdobě chrámů a oltářů.

Dbej tudíž, milý kostelníku, o to všemožně, aby chrám tvůj vyníkal čistotou a slušnou úpravou; a cokoliv v tom ohledu činíš, čiň nejen pro zachování dobrého jména svého, ale zvláště pro čest a chválu Boží, a pro odplatu věčnou, abys v hodině smrti mohl zvolati se žalmistou Páně: „Hospodine, miloval jsem okrasu domu Tvého, a místo přebývání slávy Tvé: nezahlazujž s bezbožnými, Bože, duše mé.“ (Žalm 25, 8.)

b) Avšak o jinou ještě čistotu dbáti má každý sluha chrámový a ta jest **čistota mravů jeho**, či život spravedlivý, bohabojný.

Slova písma, již svrchu uvedená: „Na dům Tvůj, Hospodine, přísluší svatost,“ — platí také o životě těch, kdož chrámu slouží. Bůh, v jehož službě kostelník stojí, jest nejsvětější; svatá jest též oběť, svaté i svátosti, při nichž kostelník přisluhuje; chrám, oltář a veškeré nádoby, jež opatruje, zvláštním obřadem Bohu zasvěceny jsou: tudíž i on sám svatě, bohabojně

živ býti má. Napomenutí sv. apoštola Petra (I. 1, 15. 16.): „Podle toho Svatého, kterýž vás povolal, i vy ve všem obcování svatí buďte; nebť jest psáno: Svatí buďte, poněvadž já (Hospodin Bůh váš) svatý jsem“ — platí vůbec všem křesťanům, ale v zvláštní míře těm, kdož před jinými k tomu povolání jsou, aby sloužili Bohu živému a nejvyšš svatému. A protož jako nenechal Bůh bez trestu syny Heliho, že bezbožnými skutky svými činili pohoršení v lidu, kterýž přicházel do chrámu k obětem, a byli hanbou otci svému, podobně nenechá bez kárání ty, kteříž služebníky jeho jsouce nectným životem svým hanbu činí posvátnému úřadu, jež v chrámu zastávají povolání jsou.

Varuj se tedy všeliké nepravosti, zvlášť pak vši nespravedlnosti a nepoctivosti, opilství, všeho necudného, rouhavého a utrhačného mluvení, všelikých lehkovážných řečí o věcech posvátných a svatého náboženství se týkajících, a jiných podobných hříchů; chraň se také všelikých spolků s lidmi, kteří nižádné dobré pověsti nepožívají, abys nezarmucoval svého duchovního správce, aniž na sebe uvaloval spravedlivého hněvu Božího. Za toutéž příčinou často si na mysl uváděj onano slova Hospodinova: „Svatí buďte, poněvadž já svatý jsem.“ —

3. S čistotností nerozlučně souvisí i třetí ctnost dobrého kostelníka, totiž **pořádnost**.

„Všecko slušně a podle řádu se děj —“ napomíná sv. Pavel věřící (I. Korinth. 14, 40). Pravidla tohoto hled' i ty, kostelníku, zachovávatí. Budiž pořádný:

a) **V ukládání a opatrování všech věcí chrámových.** — Všeliká roucha a náčiní, každá nádoba i ozdoba chrámu měž místo své, a na něm buď uložena

a uschována. Mešní roucha, pokud to možné, podle barvy své uložena buďtež ve zvláštní skříní; podobně i prádlo a plátěná roucha. Tak i kalichy a posvátné nádoby, obřadní knihy atd. podlé druhu svého buďtež roztrženy a uloženy. Nikdy nenechejž něco sem tam pohozené se povalovati, abys, kdykoliv čeho třeba jest, vždy hned v prvním okamžení věděl, kde co se nachází, a v čas potřeby aby všecko hned po ruce bylo. Přísný pořádek v chrámě a sákrístii nejen lidem se líbí, ale získá se ním začasť i mnoho času při hledání jednotlivých věcí.

b) Pořádným budiž dále i ohledem **na čas k službám Božím ustanovený**. Mají-li služby Boží, jak sluší a patří, ku prospěchu věřících konány býti, jest nevyhnutelně třeba, zachovávatí ustanovené k tomu hodiny, t. j. v pravý čas zvoniti. Neboť nedrží-li se přísně času ustanoveného, a čeká-li se snad někde, až se více lidí sejde, jest to vadou na obě strany. Nábožní věřící, kteříž byli v čas přišli, aby po službách Božích opět v čas domů se vrátili, musí pak dlouho čekati, což jim pro domácí jejich zaměstknání a povinnosti mnohdy velmi nemilé bývá; vlašní pak a nedbalí křesťané, jimž dlouhý pobyt v kostele vhod nebývá, přicházejí pak ještě později; konec pak toho bývá, že málo lidí do kostela chodí. Tomu se předejde pouze přísným držením se ustanovené hodiny.

Jest toho zvláště na venkově třeba, kde na mnoze žádných hodin na věži nestává, aneb, kde snad jsou, pro nedostatek dovedného opatrovníka neb hodináře i ty zvlášť zimního času obyčejně stojí. Tu má kostelník hlavně o to dbáti, aby za jedno sám nějaké dobře zřízené hodiny měl, a pak aby, zvlášť v neděli a ve svátek, časněji do farního domu se odebral, a dle

hodin duchovního, kteréž bezpochyby bezpečnější jsou, než jeho, se řídil. Nikdy nemá kostelník dopustiti, aby k vůli liknavosti, aneb špatně zřízeným hodinám jeho věřící před chrámem zavřeným na jeho příchod dlouho čekati musili; aneb aby snad duchovní, když již čas jest k službám Božím, pro něho sám teprv posílati musel.

Kostelník, jemuž duchovní správce vydává klíče k otvírání a zavírání kostela, má první ze všech věřících v chrámu býti, aby prvé ještě, než se lid v chrámu k službám Božím shromáždí, upravil, očistil neb zařídil, čeho třeba jest; neboť nanejvýš neslušné jest, teprv tehdaž, když už věřící v chrámu Páně shromážděni jsou, se smetákem a ručníkem po kostele choditi, prach stíratí a to neb ono uklízeti.

A jako ve zvonění na služby Boží, tak pořádný budiž i ve zvonění tak zvaného klekání. Pročež pamatuj si každý ona svrchu uvedená apoštolská slova: „Všecko slušně a podle řádu se děj.“

4. Čtvrtá ctnost, kteráž při každém v chrámu Páně přísluhujícím nutně vyžadovati se musí, jest věrná a stálá **oddanost k duchovnímu správci**.

Že kostelník duchovnímu představenému svému s upřímnou láskou oddán býti má, vyplývá již z toho, že vlastně k tomu povolán jest, aby knězi při všelikých bohoslužebných výkonech posluhoval.

Co sluha kněze Božího má tudíž i on zachovávatí ono napomenutí, jež sv. Pavel na srdce klade všem služebníkům vůbec: „Služebníci ať jsou pánům svým poddáni, ve všem se líbíce, neodmlouvajíce, — ale ve všem pravé věrnosti dokazujíce,“ (Tit. 2, 9. 10.) — „ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale v sprostnosti

srdce, bojíte se Boha.“ (Koloss. 3, 22.) Duchovní správce jest také co představený chrámu a co ředitel služeb Božích nejen za chrám svůj a za vše, co se v něm koná a nalezá, ale i za svého kostelníka odpověden, a sice před Bohem, před svou duchovní vrchností i před celou osadou svou; proto také napomenutí téhož sv. apoštola k věřícím vůbec učiněné (Žid. 13, 17.) mají zvláště kostelníci na sebe obraceti: „Poslušni buďte (duchovních) správců svých, a buďte jim poddáni: oniť zajisté bdějí (nad vámi), jako ti, jenž mají počet vydati za duše vaše, aby to s radostí činili, a ne s stýskáním; nebo toť vám neprospěje.“ —

Duchovní bývá také, zvláště je-li sám na osadě své, začasť nucen, rozličné záležitosti, duchovní správy se týkající, s pomocí kostelníka svého vyřizovati, ano někdy i důležité věci mu svěřiti. I za tou příčinou má k němu kostelník co věrný sluha vždy upřímně a odhodlaně státi, rozkazy jeho bedlivě vykonávati, a svěřené sobě záležitosti úplně dle předpisu sobě daného vyřizovati, a co tajným zůstatí má, nikdy na světlo nevynášeti. Že má též, kdy toho třeba, duchovního svého proti utrhačným jazykům hájiti a jeho práv se zastávati, samo sebou se rozumí. Věrný *Samuel*, kterýž dnem i nocí hotov byl, knězi Helimu na každé zavolání sloužiti, a svatý jáhen *Vavřinec*, jenž svého duchovního představeného, sv. Xysta, jemuž při oběti mše sv. sloužíval, ani tehdáž opustiti nechtěl, když tento na smrt veden byl, i jiní podobní věrní sluhové buďtež tu vzorem, jež následovati má každý sluha chrámový.

Ovšem rozumí se též samo sebou, že i ku každému jinému knězi má kostelník uctivě se chovati, a dle

možnosti žádostem jeho vyhověti a posloužiti, dle slov sv. písma: „Cti Boha ze vsí duše své a ku kněžím uctivě se měj.“ (Sirach 7, 33.) —

Těchto zde naznačených ctností, mimo jiné ještě každému křesťanu vůbec přikázané, hled' sobě, milý kostelníku, osvojiti, a je často v sobě znovu vzbuzovati, abys bedlivým jich provozováním, a svědomitým plněním svých povinností získal sobě před Bohem zásluh hojných pro život věčný; pak budeš moci tou útěchy plnou nadějí se kojiti, že, až dostavíš se před soudnou stolicí Kristovu, řekne tobě nebes Pán: „Toť dobře, služebníče dobrý a věrný: že jsi nad málem byl věrný, nad mnohem tě ustanovím: vejdiž v radost Pána svého.“ (Mat. 25, 21.)

A. Pravidla všeobecná.

---

1. **Chrám Páně** i sákristii pilně a opatrně zametej a čisti; po zametení pak za nějakou chvíli, když se byl totiž prach metením způsobený opět usadil, pečlivě jej setřítí hled. Stupně u oltářů nechať zčásti jsou umyty. Podobně čas od času očišťuj sochy a obrazy, i stěny chrámové, aby jim dlouho ležící prach neškodil. Pro odstranění škodlivého vlhka otvírej při příznivém a tichém počasí okna, aby kostel vyvětral; nenechávej však okna nikdy přes noc otevřená, aby snad náhlý vítr nějakou škodu nezpůsobil.

2. **Oltáře**, tyto nejpřednější předměty kostela, měj vždy nejen čisté, ale i řádně upravené. Oltář, na kterém se obětuje mše svatá, má **třemi lněnými prostěradly** (ubrusy) pokryt býti, z nichž povrchní poněkud delší býti má, tak aby po obou stranách oltáře dolů splývalo. Jako pak dbáš o to, abys před vzácným hostem docela čistý ubrus na stole svém rozestřel, tím více o to pečuj, aby prostěradla na oltáři byla čistá. Za tou příčinou také buď opatrný při rozsvěcování svící, abys prostěradla voskem nepokapal; mimo mši sv. pak měj oltář vždy zvláštním pokrývadlem při-

krytý. Přední část oltáře ozdobena bývá **oponou**, kterouž nazýváme „antependium;“ barva této opony má se, pokud možné, shodovati s církevní barvou toho dne předepsanou, aneb aspoň s barvou posvátnému času přiměřenou.

Svícný buďtež na oltáři vždy v takovém počtu postaveny, jak potřeba žádá, a jak dle církevních předpisů v dalších odděleních naznačeno bude, a sice po obou stranách svatostánku v rovné čáře, jeden od druhého v stejné vzdálenosti; svíce pak buďtež na nich vždy dobře nasazeny. Svíce na oltáři smějí býti pouze voskové.

Tabulky, tak zvané **kanonické**, ať jsou na příslušném místě před svícny postaveny, a sice ta větší uprostřed před svatostánkem; z ostatních pak dvou menších budiž ta, kteráž obsahuje počátek evangelia sv. Jana („Initium sancti Evangelii secundum Joannem“) postavena na straně evangelia, druhá pak na straně epištoly.

Polštáře položeny buďtež na obou stranách oltářního stolu na příslušném místě; kde to možné, ať barva polštářů srovnává se s barvou v direktáři (církevním kalendáři) pro ten který den předepsanou; není-li to však možné, budiž aspoň v čase vánočním a velikonočním, na den nejsv. Trojice a Božího Těla, pak na svátky blah. Marie Panny a všech Svatých užito polštářů bílých, o svátcích svatodušních, v den sv. Štěpána, Jana Nep., Petra a Pavla, a sv. Václava polštářů červených, v postním a adventním čase fialových (neb modrých), v čase posvatodušním zelených, při zádušní pak mši (Requiem) polštářů černých.

3. Ozdoby, jimiž oltáře k větším slavnostem se ozdobují, ať jsou vždy slušné a vkusné. Za tou příčinou nekupuj a nepřijímej od nikoho, a také na oltáře nedávej žádných ozdob bez vědomí a svolení svého duchovního správce. Jestliže při ozdobování oltáře někdy musíš na něj samý vystoupiti, tehdy za jedno přikryj oltářní stůl ještě nějakým silným rouchem, na které bys bez poškození oltářních rouch pevně vstoupiti mohl; za druhé nevstupuj nikdy na oltářní kámen; a za třetí konej takovou práci vždy s tou největší uctivostí, pamětliv jsa toho, že Bůh trestal Ozu smrtí náhlou za to, že se proti zřejmé záповědi dotknul archy úmluvy. Oltář jest věcí ještě vznešenější, než byla archa úmluvy: neboť v této byly jen kamenné desky zákona a manna z pouště, kdežto v svatostánku na oltáři sídlí Bůh sám.

Na svatostánek, ve kterém se nejsvětější Svátost uschovává, svrchu nikdy žádných ozdobných předmětů, jako jsou obrazy, sochy, nádoby s květinami a podobné věci, nestavěj; alebrž, čeho třeba, po obou stranách svatostánku, aneb na zadní části oltáře upravití hled.

4. Jdeš-li okolo oltáře, kde nejsvětější Tělo Páně uschováno jest, ať jest to kdykoli, neopomeň nikdy až k zemi kleknouti.

5. Lampa věčná budiž zvláštním předmětem péče tvé. Jako Kristus, Syn Boží a světlo světa, ve dne i v noci stále v svatostánku sídlí, takť má i světlo v lampě této před svatostánkem ustavičně hořeti; vždyť proto sluje světlo toto „věčné.“ Za tou příčinou každodenně vícekrát, a sice mimo služby Boží aspoň ráno, v poledne a u večer, když klekání zvoníš, na lampu

tuto dohlédni, a knot dle potřeby očisti a uprav, aby světlo neshaslo. Věz, jestliže toto „věčné“ světlo vinou a nedbalostí tvou po více hodin nehoří, že hřích z toho máš; naopak ale zásluhu hojnou u Krista Ježíše sobě získáš, když o tuto stálou k Jeho poctě přinášenou oběť světla věrně dbáš. Za tímtež účelem přihlížej také bedlivě k tomu, aby olej vždy byl čistý a dobrý, knot pak dokonale upravený. Jestli třeba, knot vyměnití a oleje do lampy přilítí, tehdy prvé, než lampu shasiš, rozsvět prozatím lampu jinou; olej pak nalévej někde na postranném místě, abys snad na dlažbu před oltářem oleje nenakapal, poněvadž olejové skvrny tak snadno odstraniti se nedají. Zevnějšek lampy celé pak ať stále se stkví čistotou a jasností.

6. Roucha bohoslužebná měj vždy v patřičné skříni náležitě roztríděna a uložena; skříň sama má býti dobře uzamčena. Máš-li roucho nějaké uložiti neb uschovati, nepřekládej je několikrát, alebrž dbej na to, aby v skříni buď v celé délce své leželo, aneb na dobře zřízeném dřevě volně bez záhybů viselo. Neopatrným skládáním a překládáním mnohé látky velmi snadno porušení berou.

Roucha, kterých se málo kdy užívá, čas od času dobře prohlédni, netrpí-li snad od molů, aneb jiným způsobem škodu. Při příznivém počasí je také někdy na čerstvý vzduch vyvěs, aby vyvětrala, a od prachu je vyčisti.

Je-li některé bohoslužebné roucho poškozené aneb roztrhnuté, bez odkladu oznam to duchovnímu správci, aby v čas opraveno býti mohlo. Všecko to, co tuto o bohoslužebných rouchách řečeno, platí v rovné míře také o korouhvích, práporech a jiných podobných

věcech chrámových. Roucha, která stářím a upotřebením již tak byla sešla, že se jich více k službám Božím užívati nemůže, s vědomím a svolením duchovního správce buď se upotřebují k opravě jiných menších věcí, aneb se spálí, a popel z nich vhodí se do posvátniště (sacrarium). *)

Skříní samu, ve kteréž bohoslužebná roucha se ukládají, několikráte v roce důkladně prohlédni a vyčisti.

7. Prádlo veškeré, totiž náramenníky (humerále), alby, ručníčky na kalich a na utírání rukou kněze při mši sv., ubrousky pod kalich (corporále), pokrývky na kalich (palla — aneb jsou-li tyto z jiné látky, než z lněného plátna, tehdy aspoň podložky k těm samým zespod připevněné) a prostěradla na oltář — všecko to má býti z dobrého a jemného lněného plátna zhotoveno, a stále v největší čistotě držáno.

Je-li třeba věci tyto práti, tedy pamatuj, že purificatoria a corporalia (t. j. ručníčky na kalich a ubrousky, na které se na oltáři při mši sv. hostie a kalich klade), jakož i plátěné podložky na pallách, musí v první vodě práti kněz sám, a teprv potom v druhé vodě pradena. Onano první voda vyleje se do posvátniště (sacrarium).

8. Nádoby posvátné mají taktéž vždy býti řádně uloženy; zvlášť pak kalichy, monstrance, pacifikály (kříže se sv. ostatky), nádoby na sv. oleje a jiné podobné věci vždy v příslušné a uzamknuté skříní uschovány býti mají. Veškeré nádoby a náčiní chrámové hled' taktéž častěji čistiti a vycíditi, vyjma toliko

*) Viz níže dodatek 1. ku konci.

kalichy, monstrance, ciboria (kalichy na malé sv. hostie) a nádoby na sv. oleje, kteréžto jmenované věci čistiti přísluší knězi samotnému; kostelníku však pouze se zřejmým svolením a pod dozorem kněze. V kadidlnici nenechávej mimo potřebu u oltáře nikdy řeřavé uhlí; protože přílišným rozpálením kovu svrchní pozlacení aneb postříbření, a vůbec zevnitřní lesk její, ano mnohdy i sám kov velice trpí.

9. **Hostie**, je-li pečení jich tobě svěřeno, připravuj vždy z pěkné a pravé pšeničné mouky a čisté vody. Majíť pak býti každý měsíc čerstvé pečený. Než však je do kostela dáš, prohlédni je prvé všechny bedlivě, aby nižádná z nich nebyla poskvrněná, naložená anebo jináče závadná. Při malých pak hostiích (partikulích) hleď k tomu, aby se na okolku svém mnoho nedrobily. V kostele pak měj je na místě suchém uschované.

10. **Oblek svůj kostelní** rovněž čistý si zachovej. V obyčejných dnech (pokud to možné,) máš při mši sv. přísluhovati v kostelním obleku samotném; v neděli a ve svátek vezmi přes tento oblek na sebe ještě bílou plátěnou komži. To samé platí též o obleku ministrantů.

11. **Dary od věřících** pro kostel bez vědomí duchovního správce nepřijímej; aniž také bez jeho vůle věci chrámu náležící nikomu nepůjčuj a nevydávej.

12. **Kněze cizího a neznámého** bez vědomí a svolení svého duchovního správce mši sv. sloužiti nenechej.

13. **Ministranty** cvič, a čas od času zkoušej, znají-li dobře, co při mši sv. činiti a co odpovídati

mají; také je v přísné kázni drž, aby v chrámu nic nepravého nečinili.

14. **Nemluv v kostele, zvlášť při službách Božích, leč jen v pádu nevyhnutelné potřeby, a i tu velmi tiše.** Kněze každého však při vstoupení jeho do sákrístie pozdrav slovy: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“

15. **Uzavírej vždy pečlivě a opatrně kostel, sákrístii i zvonici; klíče pak nikomu cizímu nesvěřuj.**

Na zvonici pak zvlášť krom času zvonění nikoho netrp, jmenovitě pak nezvedenou mládež tam nepouštěj, aby tam snad neplechy netropila a škodu nezpůsobila. Ano i na zvoníky dohlížej, aby při zvonění nic na zvony nekladli, a ani těch nejmenších věcí kolem nich neuvazovali, an by zvon velmi snadno puknouti mohl. Taktéž začasť přihlédni, jestliže snad na zvonech anebo na stolici zvonové něco neschází, aneb nevadí, aby se všemu možnému neštěstí předešlo. Čepy zvonů (jakož i zámky a spony u dveří) častěji namaž.

16. **Posléze, pokud možné, hled i na to, aby ani vůkol kostela nic se nedělo, co by služby Boží rušiti mohlo. —**

Dodatek 1.

Latinské názvy některých posvátných rouch, nádob a věcí a jejich význam.

a) Bohoslužebná roucha.

Amictus (humerále) = náramenník, bílé roucho lněné, nímž kněz ke mši sv. ramena i krk sobě zahaluje.

Alba = říza, dlouhé od krku až k nohám splývající bílé lněné roucho, ve kteréž se kněz obléčí, když mši sv. konati má.

Cingulum = pás provázku podobný, nímž kněz podkasanou albu k tělu si přivazuje.

Manipulum = příramek, jež kněz, jáhen i podjáhen při mši sv. na levé ruce má.

Stóla = kněžské roucho obřadní, dlouhé a ouzké, jež kněz přes ramena svá ku předu zavěšené má, a jehož ku všem posvátným výkonům užívá.

Cásula = vrchní mešní roucho kněžské, (obyčejně „ornát“ zvané).

Dalmatica a tunicella (vůbec „dalmatiky“) jsou vrchní bohoslužebná roucha jáhna a podjáhna.

Pluviále = plášť, či veliké vrchní roucho bohoslužebné, jehož kněz při nešporách, průvodech a některých jiných výkonech užívá.

Birrettum = klobouček k pokrytí hlavy, pro podobu svou též „quadrát“ zvaný.

Rochetta jest vlastně zkrácená alba. Je-li bez rukávů, nazývá se „*superpelliceum*“, kteréhož roucha užívají akolyté.

b) Náčiní na kalich.

Ku kalichu náleží:

Patena = talířek (zlatý neb pozlacený), na nějž se klade větší částka chlebová (hostie).

Purificatorium = ručníček, nímž se kalich vytírá.

Corporale = ubrousek, jenž se při mši sv. u prostřed oltáře prostírá, a na kterýž se hostie klade i kalich staví.

Palla = malá, čtyrhenná plátěná pokrývka na kalich.

Velum = přikrývadlo, nímž se kalich pokrývá.

Bursa = schránka na ubrousek (korporál), kteráž svrchu na velum (nad kalich) se klade.

c) Některé jiné nádoby a věci.

Ciborium = nádoba podobu širokého kalicha mající, v nížto se uschovávají menší částky nejsvět. Chleba (malé hostie „jež také „*particulae*“ se nazývají).

Monstrantia (*ostensorium*), vůbec „monstrance“ či nádoba, ve kteréž nejsv. Svátost o slavnostech k uctění se vystavuje. Ona pak malá zlatá nádoba, podobu malého měsíce mající, v kterou se nejsv. Tělo P. (velká Hostie) zasazuje, a u vnitř monstrance staví, nazývá se „*Melchisedech*.“

Tabernaculum = svatostánek na oltáři, ve kterém nejsv. Svátost se uschovává.

Velum humerale = zastěradlo t. j. dlouhé bílé roucho, jež se knězi na ramena klade, když nejsv. Svátost nésti aneb Ní požehnání lidu udělití má.

Baldachinum či tak zvaná „nebesa,“ jež při průvodech nad nejsv. Svátostí se nosívají.

Reliquiárium = schránka na ostatky Svatých.

Pacificále = malý kříž, ve kterémž se obyčejně částka sv. kříže Kristova nalezá, kteráž se v některé dny lidu k nábožnému políbení podává.

Ablutórium = malé umývadlo či malá cínová nádoba na obmytí prstů pro kněze na oltáři vedle svatostánku postavená.

Antipéndium = opona, kteráž se na přední stranu oltáře zavěšuje.

Missále = kniha mešní.

Rituále = obřadní kniha větší.

Manuále rituum = obřadní kniha menší, též „agenda“ zvaná.

Processionále = obřadní kniha k veřejným církevním průvodům.

Sacrárium = posvátniště jest malá jáma buď za oltářem, neb na některém jiném místě v kostele aneb v sákrístii pod dlažbou zřízená, a nějakým víkem přikrytá, do kteréž se uvrhuje neb vlévá upotřebená aneb zbytečná voda křestní, zastaralá voda svěcená, první prací voda od korporálů a kalichových ručníčků, popel ze spálených rouch a květných ratolestí, aneb ze spálené bavlny od sv. olejů pozůstalý a pod.

Dodatek 2.

Návod k vyslovování slov latinského jazyka.

Písmena a slova latinského jazyka vyslovují se až na některé odchylky jako písmena a slova česká. Odchylky jsou následující:

1. Písmena **ae** a **oe** vyslov jako **e**; na př. „**Mariae**“ — vyslov „**Marie**“; — „**moestus**“ — vyslov „**mestus**.“

2. Souhláska **e** vysloví se jako české **c** před písmenami **e**, **i**, **ae** a **oe**; *ostatně* vysloví se vesměš jako české **k**; na př. „**coelum**“ — vyslov „**célum**“; — „**sacerdos**“ vyslov „**sacerdos**“; ale „**caput**“ vyslov „**káput**“; — „**accepit**“ vyslov „**akcepit**“; „**cor**“ vyslov „**kor**“ atd.

3. **gu** vyslovuje se jako **gv**; a **qu** jako **kv**; na př. **lingua** vyslov „**lingva**“; — „**quoque**“ vyslov „**kvo-kve**“ atd.

4. **t** před **ia**, **ie**, **ii**, **io**, **iu** a **iæ** vyslovuje se jako české **c**; na př. „**oratio**“ vyslov „**oracio**“; „**indulgentiam**“ „**indulgenciam**“ atd.

Stojí-li však před **t** písmeno **s** aneb **x**, pak vyslovuje se „**t**“ i kdyby před **ia**, **ie**, **io** atd. stálo jako české **t**; na př. „**coelestia**“ vyslov „**celestia**“; „**commixtio**“ — „**kommixtio**“ atd. —

V ostatních pádech vyslovuje se „**t**“ vždy jako české „**t**.“ —

5. Souhlásky **d**, **n** a **t** před **i** nikdy se nezměkčují t. j. nevyslovují se jako české **ď**, **ň** a **ť**, nýbrž tak jako před jinými samohláskami.

B. Pravidla zvláštní.

Oddělení první.

Služby Boží.

Část první.

Služby Boží dopolední.

I. Mše svatá tichá.

Mše svatá jest ta nejdražší, nejsvětější a Bohu nejmilejší oběť, kterouž my lidé Jemu přinéstí s to jsme; neboť při ní obětuje se Spasitel náš Kristus Ježíš Otci svému nebeskému za nás nekrvavě pod způsobami chleba a vína. Za tou příčinou má kostelník všecko, čeho ku konání této přesvaté oběti třeba jest, s tou největší svědomitostí a pobožností připravití; při ní samé pak se vši uctivostí přísluhovati. Zvlášť pak má kostelník:

1. záhy před zvoněním do chrámu Páně se odebrati, a vše obhlédnouti, jestliže snad někde něco nevadí; pak vejde do sákrastie a před zavěšeným tu krucifixem hlavu svou hluboce skloní.

2. Potom připraví **roucha kněžská** k mši svaté předeepsaná. Aby zvěděl, které barvy roucho toho dne

vzítí se má, nahlédne do církevního kalendáře (*direktáře*), kdežto v prvním sloupci naznačena jsou čísla dnů v měsíci, v druhém pak sloupci zvláštními velkými písmeny, naznačena barva, která toho dne se vzítí má.

	Písmeno	A	znamená	barvu	bílou;
	„	R	„	„	červenou;
	„	V	„	„	zelenou;
	„	U	„	„	fialovou;*)
a	„	N	„	„	černou.

Obyčejně nalezají se v onom 2. sloupci direktáře při každém dnu dvě taková písmena; to svrchní platí pro mši sv. a pro hodinky jitřní; to dolejší pro nešpory. Jestli při některém dnu trojí písmeno uvedeno, tehdy pro mši svatou platí to prostřední. Dle tohoto předpisu sluší se vždy řídití, lečby duchovní sám ze zvláštní příčiny mešní roucho jiné barvy požádal. (Připomíná se tuto jenom to, že při rorátní a svatební mši sv. (ve všední den) užívá se pravidelně roucho barvy bílé, při zádušní mši sv. pak roucho barvy černé, ač jestliže duchovní jináče nebyl ustanovil.)

3. **Kalich v pouzdře** ze schránky, kde uschován bývá, se vezme, a blízce připraveného mešního roucha se postaví. (Nemá však kostelník kalich z pouzdra sám vyndati a ke mši sv. připraviti.) Vedle kalicha pak přichystá i ručníček kalichový (**purificatorium.**)

4. Taktéž připraví na blízku i **biret** a **missál**.

5. Potom vezme kostelník **konvičky**, vyplákne je, a naleje do té, kteráž svrchu písmenem **V** zname-

---

*) Kde posud fialových bohoslužebných rouch není, užívá se rouch barvy modré, které tu a tam místo fialových zastupují.

naná jest, víno, do druhé pak, kteráž písmenem **A** znamená jest, vodu; postaví je obě na příslušný talíř, a donese vše na místo vykázané blíže toho oltáře, kde mše svatá sloužena býti má. Ručník malý k utírání rukou kněze při mši sv. přiloží se buď ku konvičkám, aneb položí se na oltář při epištolní straně pod polštář.

6. Pak v ustanovenou dobu **sezvání** dle místního obyčeje na mši sv.

7. Když byl duchovní do sákrastie vešel, pozdraví jej kostelník a podá mu missál; a když byl kněz v něm modlitby pro mši sv. toho dne předepsané si vyhledal, podá mu kostelník dle předpisu vodu ve zvláštní nádobě připravenou k umytí rukou a ručník k utření zde zavěšený.

8. Po tom otevře pouzdro kalicha, aby si kněz kalich i patenu sám vzíti a ke mši sv. připravit mohl; hned pak na to podá mu též schránku, v nížto uschovány jsou hostie většího druhu, aby duchovní jednu z nich vzíti a na patenu položit mohl; načež schránku tuto opět uzavře a uschová.

9. Napotom postaví se po levé straně kněze, a slouží mu při oblékání bohoslužebných rouch. A sice: Napřed podá mu **náramenník** (humerále), jež si kněz sám na ramena vloží a obváže; pak vezma do levé ruky **albu**, pravou rukou zadní část její dohromady shrne, a na kněze opatrně přes hlavu jeho vloží, tak aby na všech stranách slušně dolů splynula; a hned, je-li třeba, zvedne poněkud rukávy alby, aby kněz je dobře na ruce své navléci mohl. Když pak kněz albu z předu dle potřeby si vykasal, podá mu kostelník ze zadu **cingulum** (šňůru k obvázání), tak, aby konce

(či třapce) jeho byly po straně pravé. Pak hledí albu na duchovním tak srovnati (a dle potřeby více neb méně povytáhnouti), aby tato kolkolem těla v slušných záhybech splývala, a kněžský šat (talár či kleriku) dole rovně a úplně pokrývala. Potom podá knězi **manipul** a **štólu**; posléze pak vezme mešní roucho či **kasuli** (ornát), a rozhrnuv přední i zadní část, oběma rukama svýma je vyzdvihne a opatrně na kněze vloží a když si byl kněz tkanice obvázal, teprv docela obojí část spustí a je-li třeba srovná.

10. Nyní rozsvítí **svíce** na oltáři, jestliže to již před oblékáním kněze nebyl učinil. Svíčka, kterouž se oltářní svíce rozsvěcují, má vždy z **věčné lampy** býti rozsvícena; na oltáři pak mají se rozsvítiti zprvu svíce na straně epištolní, a potom teprv na straně evangelia. Při přecházení z jedné strany na druhou má kostelník na stupních u prostřed pokleknouti. Při obyčejné tiché mši sv. rozsvítí se pouze dvě svíce na oltáři, načež teprv se pokrývadlo s oltáře docela odstraní.

11. **Mezi mši sv.** má se kostelník nábožně modliti, a čas od času pozorovati, není-li kde čeho třeba opravití anebo vykonati.

Dle obyčeje místního dává kostelník při pozdvihování chrámovým zvonem znamení o tomto posvátném výkonu katolickým obyvatelům mimo chrám P. se nalézajícím.

12. Když kněz po mši sv. do sákrístie zpět byl se vrátil, posluhuje mu kostelník opět při svlékání rouch a uložení kalicha.

13. Pak jde k oltáři, shasí svíce, a sice dříve na straně evangelia, a pak na straně epištoly, pokryje

opět oltář pokrývadlem, a odnese konvičky zpět do sákristie, kdež je vypláchne a uloží.

14. Podobně uloží i bohoslužebná roucha do příslušné skříně, jakož i mešní knihu a biret; obhlédne pak ještě, je-li vše v pořádku, pokloní se opět před krucifixem, a uzavře pečlivě dvéře chrámu i sákristie. —

Poznámka. Koná-li se více mší sv. v stejné době u rozličných oltářů v témž kostele, nechá kostelník pouze u jednoho (hlavního) oltáře zvonek k zvonění; k ostatním oltářům však nedá žádného, anot jen u jednoho zvoněno býti má.

II. Mše svatá (služby Boží) v neděli a den sváteční.

O mši sv. v neděli a v den sváteční platí ta samá pravidla, jako o mši sv. tiché; toliko následující třeba jest připomenouti:

1. Připraví se poněkud vzácnější mešní roucho, jakož i missál;

2. zvoní se, jak kde obyčej jest, k službám Božím velkými zvony, a sice ponejprv jedním, po druhé pak všemi;

3. na oltáři rozsvítí se šest svící.

4. Má-li býti kázání (neb tak zvaný „výklad“) přede mší svatou, obleče kostelník duchovního v rochetu a podá mu štólu barvy pro ten den předepsané, pak biret a knihu perikop (či epištol a evangelí), ve kteréž byl již napřed sám epištolu a evangelium vyhledal a stužkou naznačil.

Koná-li však duchovní kázání mezi mší svatou t. j. po prvním evangelium, přistoupí v tu dobu ko-

stelník k oltáři na straně evangelia, a tu po straně oltáře (aneb v sákrístii) sejme s kněze mešní roucho, a přijme od něho manipul a uloží je na místo ustanovené. Pak podá knězi knihu perikop a biret. Po kázání podá mu opět manipul, a v mešní roucho jej obleče, aby mši sv. dále sloužiti mohl. —

III. Mše svatá slavná (zpívaná).

Při této mši sv. má kostelník následující zachovati:

1. V presbytáři, a sice pokud lze na straně epištolní, postaví se malý stůl, a přikryje celý rouchem bílým; na něj pak postaví se k zadu dva svícny se svícemi a uprostřed nich malý krucifix. Stůl tento sloužící k tomu, aby na něm věci k službám Božím potřebné postaveny býti mohly, sluje „kredenční.“*)

2. Na tento kredenční stůl připraví a postaví kostelník též konvičky s vínem a vodou i ručníkem, pak jeden missál a velum barvy pro ten den předepsané.

3. Jiný (skvostnější) missál položí na epištolní stranu oltáře samého (na polštář), a sice ořízkou k tabernákulu.

4. Jsou-li v presbytáři sedadla pro duchovní, tehdy je dle potřeby upraví a očistí.

5. Na oltáři rozsvítí se nejméně šest svící.

---

*) Ve větších kostelích stává takový stůl, tu a tam podobu oltáříku mající, po celý rok v presbytáři; kde toho však není, jest radno, aby aspoň o větších slavnostech a v těch dnech, kdy mnoho obřadů se koná, stůl takový postaven byl k tomu cíli, aby věci potřebné hned po ruce byly, a aby nemusel kostelník pro každou věc vždy zvlášť do sákrístie choditi.

6. **V sákrístii** připraví se bohoslužebná roucha, jak se samo sebou rozumí, dle možnosti skvostná. Pro obětujícího kněze jsou bohoslužebná roucha ta samá, jako vůbec při mši svaté, a tato připraví se na stole v sákrístii uprostřed. Po pravé straně jejich připraví se roucha pro **jáhna**, a sice: humerál, alba, cingulum, manipul, štóla, dalmatika a biret. Po levé straně připraví se roucha pro **podjáhna**, a sice: humerál, alba, cingulum, manipul, tunicella a biret.

7. Přisluhuje-li **více duchovních** při mši sv., připraví se pro ně rochety a birety.

8. Kalich k oběti mše sv. připraví buď jáhen nebo podjáhen, při čemž mu kostelník, jak již svrchu praveno, poslouží, a pouzdro s hostiemi podá.

9. **Při oblékání** posluhuje kostelník jáhnovi a podjáhnovi; tito pak obyčejně sami poslouží knězi obětujícímu. Taktéž poslouží kostelník i ostatním přítomným duchovním.

10. Mimo to musí kostelník připravit **kadidlnici** s uhlím, a **lodičku** s kadidlem k nakuřování oltáře při mši sv., při čemž opétně každému kostelníkovi na srdce se klade, aby krom potřeby u oltáře nikdy kotlík s řeřavým uhlím v kadidlnici nenechával, nýbrž po vykonaném nakouření hned jej z kadidlnice vyndal.

11. Jsou-li kde koberce k přikrytí stupňů oltářních, ty v čas musí býti rozprostřeny.

12. **Při mši sv.**, když byl kněz stupňové modlitby (na počátku mše sv.) vykonal, a po stupních k oltáři přistoupiti se chystá, přinese kostelník kadidlnici s uhlím a lodičkou k oltáři; onuno odevzdá podjáhnovi, tuto pak jáhnovi, kteříž knězi při nasypání

kadidla sami poslouží. (Koná-li mši sv. kněz samotný, zastoupí kostelník podjáhna, ministrant pak jeden jáhna při nasypání kadidla.)

Po druhé přinese kostelník kadidlnici a lodičku k oltáři **po epištole**, při čemž má pamatovati, že po nasypání kadidla podjáhna (není-li tu akolytů) jemu kadidlnici zpět podá, aby ji podržel, až jáhen před zpíváním evangelia od něho ji požádá, a nakouřiv missál zase zpět mu ji dá; načež ji kostelník stojí po levé straně jáhna po celé evangelium drží. Mimo to dva akolyté (aneb není-li těch, tehdy ministranti) vezmou prvé, než jáhen evangelium zpívati počne, dva svícny s hořícími svícemi s kredenčního stolu, a postaví se pak po obou stranách podjáhna, missál před jáhnem zpívajícím držícího, a drží tu svíce po celé evangelium. Zpívá-li kněz sám evangelium u oltáře, tehdy toto držení svící odpadá. Po přezpívaném evangelium vezme jáhen opět od kostelníka kadidlnici a kněze obětujícího nakouří. Pak teprv odnese kostelník kadidlnici do sákrstie. Onino dva akolyté (neb ministranti) odnesou pak svícny se svícemi opět na kredenční stůl.

Po třetí přinese kostelník kadidlnici a lodičku **k obětování**. Když byl kněz obětní dary a celý oltář nakouřil, vezme jáhen od něho kadidlnici a nakouří kněze trojím povznesením kadidlnice, což, není-li tu jáhna, učiní kostelník sám, načež kadidlnici do sákrstie odnese.

Po čtvrté přinese kostelník kadidlnici s lodičkou **k pozdvihování**. Tuto jáhen sám nasype uhlí do kadidlnice, a nakuřuje při pozdvihování nejsvětější Tělo a Krev Páně; v tom pádu, že by nebylo assi-

stentů (jáhna a podjáhna), vykoná to opět kostelník sám, načež kadidlnici odnese.

Při prvním a třetím nakuřování (t. j. na počátku mše sv. a při obětování) vezmou dva ministranti polštáře i s missálem s oltáře, a drží je po straně, jak dlouho nakuřování trvá, načež je opět na oltář položí.

14. Při zpívání **evangelia** jest obyčej zvoniti velikým zvonem.

Mimo to pozoruje kostelník při mši sv. stále, je-li kde čeho třeba.

15. Po službách Božích poslouží opět duchovním při svlékání rouch, načež vše náležitě uloží.

Poznámka 1. Jak se má kostelník zachovati, vystaví-li se po mši svaté nejsvětější Svátost k udělení požehnání, o tom viz naučení v části třetí tohoto oddělení.

Poznámka 2. O pokropení lidu svěcenou vodou před mši svatou viz oddělení čtvrté, číslo 1. této knížky.

Dodatek.

O mši svaté „pontifikální.“

Koná-li biskup sám aneb jiný církevní hodnostář s odznaky biskupské důstojnosti slavnou mši svatou, nazývá se taková mše „**pontifikální**.“ Při této mši sv. přísluhují mimo jáhna a podjáhna ještě jiný církevní hodnostář, tak zvaný „**paranymf**,“ a nejméně osm akolytů.

K této mši sv. připraví se :

1. v sákrístii aneb u samého oltáře. *)

a) pro obřadujícího církevního hodnostáře mimo humerál, albu, cingulum, manipul, štólu a kásuli, ještě dvě zvláštní hedvábná roucha, („**tunicella**“ a „**dalmatika**“ nazvaná), a sice barvy v ten den předepsané, v kterážto roucha obřadující hodnostář se obleče prvé, než kásuli na sebe vezme. Mimo tato roucha připraví se pro něho na zvláštním místě: **mitra** (infule či biskupská čepice) a **berla**, ku kterýmž přiloží se též dvoje **velum** barvy v ten den předepsané, kterážto vela na sebe vezmou onino dva akolyté, kteří mezi mší mitru a berlu v rukou svých drží. Taktéž připraví se pro obřadujícího hodnostáře **náprsní kříž** (pectorále), **prsten**, **rukavice** a **střevíce**, ku konání posvátných obřadů zvlášť shotovené. (Při oblékání střeviců jest kostelník, pokud potřeba toho žádá, hodnostáři nápomocen).

b) Pro přísluhujícího „paranymfa“ připraví se **rocheta**, **štóla**, **pluviál**, **biret**, a **stříbrná rafije**, kterouž tento obětujícímu hodnostáři při mši sv. v missále modlitby předepsané ukazuje;

c) pro jáhna a podjáhna připraví se bohoslužebná roucha, jako vůbec k slavné mši svaté;

d) pro akolyty pak rochety aneb tak zvaná „**superpellicea**“ (bílé plátěné komže bez rukávů).

e) Mimo tyto věci buďtež připraveny: **missál**, **evangeliář** (kniha, z kteréž podjáhen a jáhen epištolu a evangelium zpívají, aneb místo ní druhý missál), **kánon** (kniha, v kteréž obecné mešní modlitby se nale-

---

*) Biskup obléká se v bohoslužebná roucha u oltáře samého; jiný církevní hodnostář, jenž není biskupem, obléká se v sákrístii.

zají), **vigilans** (ruční svícen se svící), a **gremiále** (čtyrhranné roucho, jež hodnostáři mši sv. konajícímu přes kolena se klade, kdykoli při mši sv. po straně oltáře na sedadle se usadí). Věci tyto vezmou akolyté hned v sákristii do rukou svých a nesou je k oltáři. Ostatní věci, jako jsou: kadidlnice, lodička atd. připraví se jako k jiné slavné mši.

2. Na **kredenčním stole** umístí se mimo věci k slavné mši sv. potřebné (jak svrchu naznačeno jest) ještě stříbrné **umývadlo** s konvicí a ručníkem.

3. **Po straně oltáře**, — a sice, pokud možné, pro biskupa po straně evangelia, pro jiného hodnostáře po straně epištoly — postaví se nádhernější sedadlo či **trůn**, a po obou stranách téhož ostatní sedadla pro jáhna, podjáhna a paranyfá.

4. Obřady při této mši sv. jsou podobné, jako při slavné mši sv. Toliko to třeba věděti, že obětující hodnostář teprv u oltáře manipul obléká, pročež jej, když se „Confiteor“ říká, buď některý z přísluhujících duchovních aneb kostelník k oltáři přinese, a podjáhnovi podá. Ostatní výkony u oltáře zastanou přísluhující duchovní osoby.

IV. Mše svatá zádušní.

Když při pohřbu aneb o výroční památce zesnulých aneb za jinou příčinou mše sv. zádušní (tak zvané „Requiem“) konati se má, připraví a koná kostelník následující:

1. z oltáře **odstraní se** veškeré **květiny** a slavnostní ozdoby; obrazy však s lebkami (umrlčími hla-

vami) a podobnými odznaky smrti nesluší se na oltář zavěšovati. Jediný obraz oltářní může zastřen býti černým rouchem.

2. Na oltář postaví se **svíeny barvy černé**, (jsou-li tu jaké), a kde možno, připraví se **svíce z vosku obyčejného** (žlutého).

3. Stupně oltáře mohou se pokrýti sukem černým.

4. **K slavnější mši sv.** připraví se též kredenční stolec, jenž přikryje se kratším rouchem bílým, a postaví se naň konvičky s vínem a vodou, jeden missál a obřadní kniha (rituál).

5. Bohoslužebná roucha, jichž se při Requiem užívá, jsou barvy černé.

6. Koná-li se zádušní mše sv. slavnější mimo pohřeb, tehdy u prostřed kostela blíže k presbytáři postaví se tak zvaná „**tumba**“ (pohřební máry i s tou částí, která svrchu nad rakev se staví), a pokryje se přikrovem, neb jiným podobným černým rouchem; na vrch pak postaví se křucifix.

Na tumbě mohou zavěšeny býti odznaky smrti, jakož i rodinný znak a nápis s jmenem zesnulého, za jehož spásu se zádušní pobožnost koná. Po obou stranách tumbly postaví kostelník čtyry neb šest, neb i více svícňů se svícemi, kteréž ke mši sv. rozsvítí.

7. Při **slavnějším Requiem** užívá se též kadidlnice a kadidla, avšak jenom k obětování a pozdvihování, a pak po mši sv. při modlitbách za zemřelé u tumbly aneb před rakví.

8. Mají-li **po mši sv.** modlitby před tumbou konány býti, svlekne kněz obětující po mši sv. mešní roucho a manipul, a kostelník podá mu pluviál černý a obřadní knihu (rituál); mešní roucho pak odnese se do sákrístie.

Potom vezme kadidlnici s lodičkou, a jednomu z ministrantů dá k nešení kropěnku s vodou svěcenou a kropáčem.

9. Když vše připraveno jest, odeběře se kněz s přísluhujícími k tumbě, a zpěváci zpívají truchlozpěv církevní: **Libera me Domine** *). Mezi tím vloží kněz kadidlo do kadidlnice, kterouž, není-li tu jiných duchovních, kostelník po pravé straně kněze drží. Když svrchu zmíněný truchlozpěv je dozpíván, zpívá se:

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison;

načež duchovní, odloživ biret zpívá:

Pater noster.

Po těchto slovech podá kostelník knězi kropáč ve svěcené vodě namočený k pokropení tumbky a přijme od něho obřadní knihu; pak mu podá kadidlnici, kropáč však vezme a dá jej zpět ministrantovi. Po nakouření tumbky odevzdá kněz kadidlnici kostelníkovi, a vezma od něho obřadní knihu zpívá dále:

Et ne nos indúcas in tentatióne.

Odpověď: **Sed libera nos a malo.**

℣ **) A porta inferi.

℞ **Erue Dómine ánimam ejus** (aneb, konají-li se modlitby za více zemřelých, zpívá se: . . . **ánimas eórum**).

℣ **Requiescat** (requiescant) in pace.

℞ **Amen.**

---

*) Viz: Oddělení třetí, článek V., dodatek: „O pohřbu“ v této knize.

**) Písmeno ℣ znamená tuto i jindy propověď kněze; ℞ pak odpověď sboru zpěváků, kostelníka neb ministrantů.

℣ Domine exaudi orationem meam.

℟ Et clamor meus ad te veniat.

℣ Dóminus vobiscum.

℟ Et cum spiritu tuo.

Následuje modlitba církevní, kteráž končí slovy:
Per Christum, Dominum nostrum.

℟ Amen.

℣ Réquiem aetérnam dona ei (eis) Dómine.

℟ Et lux perpétua luceat ei (eis).

℣ Requiéscant in pace.

℟ Amen.

Po těchto modlitbách vrátí se duchovní a všickni jemu přísluhující do sákristie; lečby snad ještě zpíván býti měl chvalozpěv Marianský:

„**Salve Regina,**“ *) po kterémž kněz u oltáře předepsanou modlitbu vykoná, a pak teprv do sákristie se odebere a roucha bohoslužebná se sebe složí. Kostelník pak vše náležitě uloží.

Část druhá.

Služby Boží odpolední.

Služby Boží odpolední slouží hlavně k tomu, abychom Kristu Ježíši v nejsvětější Svátosti přítomnému i mimo mši sv. svou úctu a poklonu projevíli a skrze Něho darů a milostí potřebných od Boha si vyprosili; při cvičení pak křesťanském abychom u svaté víře své se vzdělali a utvrdili.

---

*) Viz: oddělení třetí, čl. V. dodatek: „O pohřbu“ v této knize.

K odpoledním službám Božím náleží především:

A. Nešpory.

Při nešporách zachovejž kostelník následující:

1. V sákrístii připraví se bohoslužebná roucha barvy té, kteráž v direktáři v druhém sloupci (jak již svrchu v části první řečeno), naznačena jest písmenem dolejším proti slovu: „**Vesp.**“ vytisknutým; a sice pro kněze obřadujícího připraví se rocheta, štóla, pluvíál a biret; pro duchovní přísluhující (assistenty) pak připraví se ta samá roucha jako k dopoledním slavným službám Božím.

2. **Na oltáři** rozsvíceno budiž nejméně šest svící.

3. **V presbytáři** připraví se sedadla pro duchovní, jako obyčej bývá při slavné mši svaté.

4. Do kadidlnice připraví se uhlí, jakož i lodička s kadidlem; toto obé pak při nešporách po přezpívaných pěti žalmech a následující na to hymně (písni) kostelník k oltáři přinese, a po intonací chvalozpěvu: „**Magnificat**“ knězi k nasypání kadidla podá. Potom kněz vezma kadidlnici nakouří celý oltář, při čemž ministranté (jako při slavné mši sv.) polštáře z oltáře vezmou, a tak dlouho je po strané oltáře drží, dokud nakuřování trvá.

Koná-li duchovní nešpory sám, tedy po odevzdání kadidlnice kostelníkovi odeběře se od oltáře k sedadlu svému a tu zůstane proti oltáři obrácen na malou chvíli státi, při čemž kostelník postaviv se naproti němu třikráte kadidlnici proti němu povznese t. j. jej nakouří, a pak kadidlnici do sákrístie odnese.

5. Jestliže po nešporách s nejsvětější Svátostí požehnání uděliti se má, zachová se kostelník v tom

ohledu dle pravidel o výstavě nejsv. Svátosti v následující části blíže uvedených.

B. Litanie.

Konají-li se odpoledne pouze litanie před nejsvět. Svátostí, připraví kostelník

1. pro duchovního rochetu, štólu, bired a knihu odpoledních pobožností. Barva štóly závisí od toho, které litanie konati se mají; na př. k litaním o nejsv. Trojici, o nejsv. Svátosti a Jmenu Pána Ježíše, o Bl. Marii Panně, o sv. vyznavačích, pannách a vdovách, a k díkůčinícím litaním běře se štóla bílá; k litaním o umučení P. Ježíše, o Duchu sv., o apoštolích Páně a sv. mučennicích běře se štóla červená; v adventě, postě a při prosebných litaních štóla fialová (modrá).

2. Na oltáři rozsvíceno buď, má-li nejsv. Svátost jenom v ciborium vystavena býti, šest svící; má-li však vel. Svátost v monstranci vystavena býti, tehdy 12 svící se rozsvítí.

3. Připraví též kadidlnici a lodičku, kteréž jak na počátku k výstavě nejsvětější Svátosti, tak i ku konci k udělení požehnání k oltáři přinese, vezme pak i bílé velum, jak níže obšírněji udáno bude.

C. Kázání a cvičení křesťanské.

Před litaniami koná se ve farních chrámech cvičení křesťanské aneb také kázání (na př. v postě, při májové pobožnosti, jubilejních průvodech a pod). Ku kázání a cvičení obléká se duchovní v ta samá bohoslužebná roucha, jako k litaním, t. j. v rochetu, štólu a bired. —

Část třetí.

O výstavě nejsvětější Svátosti oltářní.

Církev svatá chová nejsvětější Tělo Pána našeho Ježíše Krista pod způsobou chleba neustále v chrámech svých ve zvláštních posvátných nádobách ukryté, hlavně za tím účelem, aby věřícím svým, zdravým i nemocným, v každé době tohoto andělského pokrmu ku spáse duší poskytnouti mohla. Radujíc pak se z toho, že Božský Spasitel dle připovědi své stále v ní přebývá a s ní zůstává po všechny dny až do skonání světa, vybízí církev svatá věřící své, aby v chrámu častěji se shromáždžovali a Kristu Pánu v nejsvětější Svátosti přítomnému pobožně se klaněli, Jemu zde své potřeby a žádosti přednášeli a vroucí díky své za tu neskončenou lásku vzdávali, že co prostředník mezi Bohem a lidmi sobě stálý přibytěk v svatyních našich zvoliti ráčil. Aby pak vroucí úctu a pobožnost ku Kristu Pánu v srdcích věřících tím více roznítla, vystavuje Církev sv. nejsvětější Svátost v jistých dobách zřejmým způsobem na oltáři, a předepsala také zvláštní obřady, s jakýmiž se výstava taková konati má.

Jest pak výstava nejsvětější Svátosti buď **soukromá** aneb **veřejná**, a tato opět buď méně slavná aneb slavná. Čeho při každém způsobu výstavy kostelníku šetřiti třeba, v následujícím vysvětlíme.

A. Výstava soukromá.

Výstava soukromá nazývá se ta, kdy kněz **svatostánek** na oltáři na nějakou dobu **pouze otevře**, aby

věřící nejsvětější Svátosti tam uschované se klaněti a před Ní svou pobožnost vykonati mohli. Při této výstavě zachovejž kostelník následující:

1. Dle ustanovení duchovního správce oznámí se čas výstavy chrámovým zvonem.

2. Na oltáři rozsvítí se šest svící.

3. V sákristii připraví kostelník rochetu, bílou štólu a biret pro duchovního, a pak uhlí v kadidlnici a lodičku.

4. V určitou hodinu obleče se kněz v rochetu a štólu, a jde k oltáři; před ním jde ministrant (jeden neb více), za ním pak kráčí kostelník s kadidlnicí a lodičkou. Kněz odloživ biret přistoupí k oltáři a otevře svatostánek, (nejsvětější Svátost však nevyndá), a pokleknuv sestoupí dolů před nejnižší stupeň a klekne.

Kostelník tu dá otevřenou lodičku ministrantovi k podržení, sám pak povytáhnuv víko kadidlnice drží tuto před knězem tak, aby tento kadidlo na uhlí nasypati mohl; načež víko opět spustí a kadidlnici knězi podá, kterýž pak nejsvětější Svátost nakouří.

Kostelník při tom po pravé straně kněze stále klečí. Po vykonaném nakouření odnese kostelník kadidlnici do sákristie; duchovní pak kleče u oltáře buď sám soukromě se modlí, aneb hlasitě s přítomnými věřícími nějakou pobožnost koná. Mohou též po čas trvání výstavy nábožné písně zpívány býti. Po ukončené pobožnosti přinese kostelník opět kadidlnici s lodičkou k oltáři, a kněz vloživ kadidlo na uhlí, nakouří velebnou Svátost, načež pak svatostánek zavře a uzamkne, a do sákristie odejde. —

B. Výstava veřejná.

Když kněz buď dle všeobecného biskupem stanoveného řádu, aneb dle zvláštního nařízení jeho nejvyšší Svátost ze svatostánku vezme, a buď na oltáři aneb na zvláštním k tomu účelu upraveném trůně ji k uctění zřejmě vystaví, nazývá se výstava tato **veřejná**.

Vzhledem na způsob výstavy této a na obřady při ní předeepsané rozeznáváme: I. veřejnou výstavu **méně slavnou**, II. výstavu **slavnou vůbec**, III. výstavu **čtyřicetihodinnou**, IV. výstavu **v posledních dnech masopustních**, V. výstavu **v posledních třech dnech sv. téhodne**, a VI. výstavu **o slavnosti Božího Těla**.

Pravidla, jichž kostelník při veřejné výstavě nejsv. Svátosti, a sice při každém zvláštním způsobu její šetřiti má, jsou následující:

I. Výstava méně slavná.

Výstava méně slavná sluje ona, když nejvyšší Svátost (buď v tak zvaném „ciborium“ aneb v „monstranci“) jenom na krátkou dobu na oltáři se vystaví, jakž se to děje po nedělních a svátečních dopoledních a při odpoledních službách Božích, a všedního dne při tak zvané „farní“ mši svaté.

1. Má-li velebná Svátost pouze v „ciborium“ vystavena býti, budiž rozsvíceno nejméně šest svící; má-li však v „monstranci“ vystavena býti, tehdy nejméně dvanáct svící.

2. K výstavě Ciboria **po ranních službách Božích** aneb **po farní mši sv.** přinese kostelník

k oltáři bílé velum. *) Když byl lid píseň „**Svatý, Svátý**“ atd. aneb jinou přimčřenou ukončil, zpívá kněz:

¶ Panem de coelo praestitisti eis (v čas velikonoční přidá se: Alleluja), načež se odpoví:

℞ **Omne delectaméntum in se habéntem (Alleluja).**

Pak vykoná kněz modlitbu o nejsvětější Svátosti, načež kostelník ihned velum knězi na ramena vloží, a dole stranou na obě kolena klekne. Když kněz po uděleném požehnání opět dolů sestoupí, sejme mu s ramenou velum a odnese je do sákristie.

3. Má-li velebná Svátost **po dopoledních neb odpoledních službách Božích** vystavena býti v **monstranci**, tehdy ji kostelník záhy z místa, kde uschována se nalézá, v pouzdře uzavřenou do sákristie neb na kredenční stůl přinese; k výstavě pak samé otevřev pouzdro obalí dolejší část monstrance rouchem bílým, a vezma ji za tuto obalenou část pravou rukou, donese ji k oltáři a postaví ji při straně evangelia na oltář tak, aby ji kněz pohodlně vzíti mohl; ono bílé roucho pak s ní opět sejme. (Je-li více kněží při oltáři, přinese některý z nich monstranci sám. — Do holých rukou monstranci bráti kostelník nemá.)

Potom vezme velum, (pokud lze skvostnějšího druhu), kadidlnici a lodičku, a donese vše k oltáři.

---

*) Kadidlnice v tomto případě není třeba, poněvadž při výstavě Ciboria pouze k udělení požehnání nakuřování kadidlem předepsáno není. Kde však dávný obyčej toho žádá, přinese kostelník mimo velum též kadidlnici s lodičkou, a zachová se tak, jak v následujícím 3. odstavci o nakuřování nejsv. Svátosti v monstranci povědíno jest.

Zde položí velum na příhodné místo, a poklekna před stupněmi po pravé straně, čeká, až kněz po vystavení nejsv. Svátosti dolů sestoupí. Na dané sobě znamení podrží kleče před knězem otevřenou kadidlnici, (jak svrchu povědíno bylo), a po nasypání kadidla mu ji podá. Když byl duchovní vel. Svátost nakouřil, vezme kostelník od něho kadidlnici zpět a poklekne stranou. Když kněz po přezpívané písni předeepsanou modlitbu o nejsv. Svátosti zpívá, dá kostelník kadidlnici ministrantovi zatím podržeti, a vezma velum, po zmíněné modlitbě knězi na ramena je vloží. Napotom vezma opět kadidlnici v ruce své, poklekne uprostřed před stupněmi oltáře; a když kněz nejsvětějším Tělem Páně lidu požehnání uděluje, tu hluboce se pokloniv, po třikráte povznesse kadidlnici do výše k uctivému nakouření nejsv. Svátosti; načež opět hluboce se pokloniv, něco málo na pravou stranu odstoupí a poklekne. Když byl kněz opět dolů sestoupil, sejme mu s ramenou velum a podá mu kadidlnici k opětnému nakouření, po kterémž kadidlnici, lodičku i velum do sákrístie odnese. — Je-li však více duchovních přítomno, přísluhují tito při nasypání kadidla, vložení velum a nakouřování nejsv. Svátosti sami, kostelník pak mezi tím za nimi po pravé straně klečí, až se mu kadidlnice a velum vrátí.

Po skončeném požehnání odnese kostelník monstranci s oltáře tím samým způsobem, jako ji byl prvé tam přinesl, vloží ji do pouzdra a uschová. *)

---

*) V některých místech nechává se monstrance v svatostánku uschovaná; v tomto pádu ovšem odpadá její přinášení i odnášení.

4. Má-li nejsv. Svátost již **před mši sv.** (jako na př. v oktávě Božího Těla), aneb **před litaniemi** vystavena býti, přinese kostelník, je-li třeba, monstranci, a pak kadidlnici s lodičkou k oltáři, kdež poslouží duchovnímu při nasypání kadidla do kadidlnice; po vykonaném pak nakouření nejsv. Svátosti vezme opět kadidlnici od kněze a donese ji do sákrístie. Velum se tuto nepodává, nýbrž jen tehdy, když k závěrku služeb Božích má požehnání uděleno býti.

II. Výstava slavná (vůbec).

Výstava slavná sluje ta, když nejsv. Svátost buď řádně v některých chrámech a v určitých dnech aneb mimořádně za důležitou jakousi a obecnou příčinou **na delší dobu** a zvláštním **slavným způsobem** k uctění se vystavuje. O výstavě této platí pro kostelníka následující pravidla:

a) **Oltář**, na němž velebná Svátost vystavena býti má, budiž slavnostně upraven a ozdoben, a sice rouchy bílými; antependium i polštáře mají též bílé býti.

b) Skříně s ostatky Svatých buďtež, jest-li to možné, s oltáře odstraněny.

c) Na příhodném místě oltáře, kde totiž nejsv. Svátost vystavena býti má, budiž, pokud lze, zřízen **trůn** s malým baldachínem bílé barvy, aby tam monstrance umístěna býti mohla.

d) **Svíci** buď na témž oltáři rozsvíceno nejméně **dvanáct**, z nichž čtyry blíže nejsv. Svátosti (blíže trůnu) státi mají.

e) V předvečer, jakož i v ustanovenou hodinu výstavy zvoní se všemi zvony; podobně se zvoní při pozdravení andělském, koná-li se v době výstavy.

f) V **sákrístii** připraví se pro duchovního mimo rochetu a štólu též pluvíál bílé barvy; mimo to monstrance, kadidlnice a kadidlo.

g) Kněz náležitě oblečen přistoupí k oltáři, a (neučinil-li to již dříve) vloží nejsv. Tělo Páně v monstranci, a postaví tuto zatím na oltářní stůl. Pak sestoupiv dolů vloží kadidlo do kadidlnice, již kostelník drží, a nakouří nejsv. Svátost. Potom vrátí kadidlnici kostelníkovi (aneb dle potřeby ministrantovi), a vstoupiv po stupních k oltáři, vystaví monstranci na onom trůně, aneb na povýšeném místě oltáře. Žádá-li potřeba, přinese k tomu cíli kostelník zvláštní stupně k oltáři, aby po nich duchovní výše vystoupiti a vel. Svátost vystaviti mohl. Mezi tím zpívá se od věřících jeden neb dva verše nějaké písně o nejsv. Svátosti. Kněz vystaviv přesvaté Tělo Páně, sestoupí opět dolů, a kleče vykoná předepsanou modlitbu.

h) Svíce hoří tak dlouho, dokud výstava trvá.

i) Před uložením nejsv. Svátosti užívá se opět kadidlnice a kadidla; kněz nakouřiv sv. Tělo Páně, a vykonav předepsanou modlitbu, uschová je pak zase v svatostánku, lečby snad prvé požehnání uděleno býti mělo.

k) Kdokoli okolo oltáře, na němž nejsv. Svátost zřejmě vystavena jest, jde, má před Ní na obě kolena pokleknouti, a hlavu hluboce skloniti; potom teprv má vstáti a dále se ubírat, což zvláště ty, kostelníku, zachovati hled. —

III. Výstava čtyřicetihodinná.

Výstava tato, na památku čtyřicetidenního postu Pána Ježíše, aneb také na památku čtyřicetihodinného odpočinutí sv. Těla Jeho v hrobě, zavedená a od Církve sv. schválená, koná se způsobem co možné nejslavnějším. V čase zimním koná se po pět dní, denně osm hodin počítaje; času letního pak po čtyři dny, deset hodin na každý den čítaje.

K výstavě této kostelník

1. **oltář** co nejskvostněji ozdobí rouchy bílými, kterýmiž, je-li možné, i obrazy a sochy Svatých se zakryjí; sochy andělů však, jsou-li jaké na oltáři, zůstanou nezastřené. Skříně s ostatky Svatých, pokud lze, se odstraní.

2. **Trůn** na oltáři pro nejsv. Svátost se vkusně upraví a ozdobí.

3. **Svici** postaví neb umístí se na oltáři co možné nejvíce. Slušno za tou příčinou požádati nábožné osadníky, aby přispěli k důstojnému oslavení nejsv. Svátosti obětováním voskovic.

4. **K první mši sv.**, při kteréž vel. Svátost vystavena býti má, připraví kostelník bohoslužebná mešní roucha barvy té, jaké mu kněz nařídí, a mimo ně i pluvíál; pak monstranci, bílé velum, baldachín, kříž k průvodu, dva svícny se svícemi, kadidlnici a lodičku s kadidlem.

5. **Po přijímání** kněze přinese kostelník (aneb podjáhen) monstranci na oltář, a kněz vloží v ni přesvaté Tělo Páně, a postaví ji na oltář.

6. **Po mši sv.** přinese kostelník pluvíál k oltáři ku straně epištolní, a čeká, až kněz na této straně

poněkud dolů sestoupí, a kásuli (ornát.) jakož i manipul se sebe složí, při čemž mu ovšem napomocen jest; pak mu podá pluviál. Hned pak přinese kadidlnici s uhlím, (možno-li dvě), lodičku a velum. Kněz napřed nasype kadidlo na uhlí, a nakouří nejsv. Svátost, načež mu kostelník (neb některý duchovní) velum na ramena vloží.

7. Mezi tím spořádá se **průvod**: napřed nese jeden z ministrantů kříž, a po obou stranách jeho jdou jiní dva s hořícími svícemi na malých svícnech; pak jdou zpěváci a ostatní ministranti, za nimi přísluhující duchovní (a není-li těch, tehdy kostelníci), držíce kadidlnice a stále nakuřující nejsv. Svátost, kterouž za nimi kněz pod baldachínem nese. Průvod ubírá se u vnitř chrámu po celém prostranství jeho, při čemž se zpívá píseň: „**Pange lingua.**“

8. Když se byl průvod k oltáři zpět vrátil, postaví kněz neb jáhen vel. Svátost na trůn, načež kněz odloživ velum, kadidlnicí sv. Tělo Páně opět nakouří, a potom vykonav předepsanou modlitbu o nejsv. Svátosti, do sákrístie v tichosti odejde.

9. Svíce nechají se hořeti po celou dobu výstavy, a protož kostelník častěji se podívej, není-li třeba některou svíci učistiti.

10. Taktéž buď o to postaráno, aby stále tu někdo byl, kdožby se nejsv. Svátosti klaněl. Ministranti nechať se, pokud lze, v této pobožnosti střídají.

11. U **večer** před uschováním převelebné Svátosti konají se buď nešpory neb litanie s modlitbami, po kterýchž kněz monstranci s nejsvětějším Tělem Páně s trůnu vezme a na oltáři postaví. V tu chvíli přinese kostelník kadidlnici s lodičkou, a kněz nakouří

nejsv. Svátost a vykoná předepsanou modlitbu. Po té vloží mu kostelník velum na ramena a vezma kadidnici, kleče na zemi, nakuřuje vel. Svátost, když kněz požehnání uděluje. Po tom přijme od kněze velum zpět, a podá mu zase kadidnici; kněz pak nakouřiv nejsv. Svátost, uschová ji v svatostánku.

12. Podobným způsobem a obřadem vystavuje i uschovává se vel. Svátost v ostatních dnech této pobožnosti vyjímaje to, že průvod v kostele se nekoná, leč až v poslední den u večer před závěrkem pobožnosti.

13. Při závěrku pobožnosti v poslední den vezme kněz na sebe rochetu, štólu a pluvíál bílé barvy, a předstoupiv s přísluhujícími duchovními a ministranty před oltář, intonuje chvalozpěv: „**Te Deum laudamus**“; mezi zpíváním tohoto chvalozpěvu může se konati opětný průvod s nejsv. Svátostí po chrámu způsobem svrchu (při čís. 7.) naznačeným. Po průvodu a vykonané modlitbě u oltáře děje se opětné nakuřování vel. Svátosti, a lid zpívá poslední dvě sloky písně „Pange lingua,“ po nichžto vykoná kněz předepsanou modlitbu; po té vloží kostelník obřadujícímu knězi na ramena velum a tento udělí pak požehnání, při čemž, jak svrchu již řečeno, jáhen neb kostelník nakuřuje. Potom se vel. Svátost uschová.

IV. Výstava nejsv. Svátosti v posledních dnech masopustních.

Kde tato výstava v obyčeji jest, koná se vše dle pravidel o výstavě slavné vůbec a o výstavě čtyřicetihodinné svrchu uvedených.

V. Výstava nejsv. Svátosti v posledních třech dnech sv. téhodne.

Pravidla o této výstavě viz v následujícím oddělení druhém mezi obřady pod čís. 15. 16. a 17. uvedenými.

VI. Výstava nejsv. Svátosti o slavnosti Božího Těla.

Pravidla o této výstavě viz v následujícím oddělení druhém mezi obřady dotýčné slavnosti pod čís. 22.

Oddělení druhé.

Posvátní dnové a časové v roce církevním.

Církevní rok, počínající první nedělí adventní a končící sobotou po poslední neděli svatodušní, jest kruh slavností, posvátných dob a dnů, připomínajících nám nejhlavnější události z pozemského života Božského Spasitele, Pána Ježíše Krista, a spolu i význam času jak před jeho příchodem na svět, tak i po jeho na nebe vstoupení a po seslání Ducha sv. Mimo to připomínají nám jednotlivé svátky a dny v roce církevním nej památnější doby v životě blah. Rodičky Boží, Marie Panny; jednotliví pak dnové zasvěceny jsou zvláštní památce čelnějších Světců a Světic Božích.

Rozličné tyto slavnosti a doby církevního roku vyznačují se též rozmanitými posvátnými obřady, jež

Církev svatá ke cti a slávě Boží a k spasitelnému poučení i duchovnímu prospěchu věřících koná. Aby posvátné obřady tyto s příslušnou důstojností konány byly tak, aby vytknutý účel Církve skutečně dosažen byl, jest třeba, aby mimo kněze i chrámový sluha či kostelník s nimi dobře obeznámen byl, a to, co jemu při nich konati náleží, také vždy řádně a zevrubně dle předpisů církevních vykonával. Za tou příčinou hled' sobě, milý kostelníku, v paměť svou vstípati pravidla v tomto oddělení podle slavností a posvátných časů církevního roku postupně uvedená.

1. Čas adventní.

Čas adventní připomíná nám hřích našich prvních rodičů v ráji s jeho smutnými následky, jakož i zaslíbení a toužebné očekávání Vykupitele světa; spolu pak má čas tento nám sloužiti k hodné přípravě k důstojnému slavení hodů vánočních. Jest tudíž čas adventní **časem kajicnosti**. Za tou příčinou:

1. U večer před první nedělí adventní **odstraněny** buďtež z oltářů veškeré slavnostní **ozdoby** (roucha, květiny, věnce atd.) na celý čas adventní.

Toliko na 3. neděli adventní dovoleno jest, oltáře poněkud ozdobiti.

Kde v čase adventním připadá výroční slavnost založení chrámu P. (tak zvaná „pouť“), může se k tomu dni též hlavní oltář slušně ozdobiti.

2. Bohoslužebná roucha o nedělích jsou barvy **fialové** (neb modré); tudíž i polštáře téže barvy na oltář položeny buďtež, (vyjímaje ovšem to, žeby svátek

„nepoškrvněného početí bl. Marie Panny“ na neděli připadnul, na kterýžto den předepsána jest barva bílá.)

3. Ve všedních dnech adventních, (a kde více duchovních jest, tam i v neděli), koná se ve vlasti naší časně z rána tak zvaná „**rorátní mše svatá**“ o blah. Rodičce Boží; k této mši sv. užívá se bohoslužebných rouch barvy bílé; při jiných mších užívá se však rouch barvy pro ten který den předepsané.

Kde pouze **jediný duchovní** se nalézá, tam v den **sv. Ondřeje** apoštola (30. listopadu) a v den **sv. Tomáše** apoštola (21. prosince) koná se mše sv. v rouše barvy červené, i kdyby časně z rána (t. j. jako tichá mše rorátní) sloužena byla, vyjímaje ovšem ten případ, žeby v den sv. Ondřeje rorátní mše sv. slavným způsobem zpívána býti měla. Kdyby však památka sv. Ondřeje aneb sv. Tomáše připadala na neděli, tedy se v tu neděli vezme mešní roucho fialové, jako vůbec na všecky neděle adventní.

4. V některých kostelích jest obyčej, na čas adventní buď na oltáři aneb na jiném příhodném místě vyvěsiti **obraz „Zvěstování Bl. Marie Panny.“** Kde nábožný tento obyčej panuje, sluší toliko o to dbáti, aby obraz takový nikdy na svatostánek (tabernákul) hlavního oltáře stavěn nebyl, nýbrž na některém jiném vhodném místě. Při rorátní mši sv. mohou před tímto obrazem dvě svíčky neb lampy rozsvíceny býti.

5. Poněvadž v čase adventním a pak i vánočním valný počet věřících ku stolu Páně přistupuje, měj kostelník vždy důstatek čerstvých menších hostií (partikulí) připravený.

2. Vánoce.

Vánoce, jakožto výroční slavnost narození vtělného Syna Božího, Pána Ježíše Krista, náleží mezi nejradostnější svátky celého roku církevního. Za tou příčinou:

1. mají veškeré oltáře, co možné, nejskvostněji ozdobeny býti;

2. podobně i nejskvostnější bohoslužebná roucha barvy bílé připravena buďtež;

3. poněvadž o hodu B. vánočním každý kněz **tři mše sv.** sloužiti smí, budiž na každém oltáři, kde mše sv. slouženy býti mají, blíže oltářního kamene po pravé straně postavena nádoba buď skleněná, neb stříbrná, aneb postříbřená k obmytí prstů duchovního po sv. přijímání při první a druhé mši sv.; nádoba tato přikryta buď pallou barvy bílé.

4. Spolu budiž na oltáři někde po straně umístěna schránka s většími hostiemi, aby kněz, sloužící dvě neb tři mše sv. hned jednu po druhé, potřebnou partikuli k druhé a třetí mši sobě vzíti mohl.

5. První mše sv., zvaná „**jitřní**“, koná či zpívá se o půl noci; druhá záhy z rána, a sluje „**na úsvitě**“; třetí pak koná se **ve dne** způsobem slavným; ostatní tiché mše sv. konají se v čase mezi onou mší sv. „na úsvitě“, a mezi slavnostní mší sv. před polednem. Zvlášť při první a při třetí slavnostní mši sv. budiž hlavní oltář slavně osvětlen.

6. V mnohých chrámech panuje chvalitebný obyčej, na tyto svátky buď na některém z postranních oltářů, aneb na jiném příhodném místě stavěti **jesle** s obrazem narozeného Spasitele. Jesle takové buďtež, co možné,

nejslušněji upraveny, a při službách Božích mohou před nimi dvě svíce neb lampy rozsvíceny býti. Darují-li nábožní věřící sami k tomuto účeli nějaké svíce neb olej, mohou jesle ovšem i slavněji osvětleny býti.

7. Po půlnoční mši sv. neopomeň celý kostel dokonale prohlédnouti, aby snad nějaký zlý člověk za bezbožným záměrem tu se neskrýl.

3. Den sv. Jana, apoštola a miláčka P. (27. prosince).

V tento den koná se v některých chrámech svěcení (žehnání) vína, jež se nazývá „víno lásky“.

Obřad tohoto svěcení viz v oddělení čtvrtém této knihy, číslo 2.

4. Poslední den roku občanského. (31. prosince).

V den tento konají se dle panujícího u nás obyčeje slavné **odpolední služby Boží** na poděkování Pánu Bohu za veškerá dobrodíní v uplynulém roce nám udělená, a sice před vystavenou nejsvětější Svátostí. K tomu cíli:

1. rozsvítí se na oltáři nejméně dvanácte svící;
2. na oltář se postaví monstrance;
3. v sákrístii buď pro kněze připravena rocheta, štola a pluvíál barvy bílé, jakož i bired a kniha odpoledních pobožností; mimo to
4. připraveno buď bílé velum, kadidlnice a lodička;

5. poněvadž po litaních zpívá se chvalozpěv sv. Ambrože: „**Te Deum laudamus**,“ tudíž i obřadní kniha (rituále) připravena buď, kteráž se knězi po skončených litaních podá. —

6. K výstavě nejsv. Svátosti, jakož i k závěrečnému požehnání přinese kostelník kadidlnici a lodičku, a zachová se vůbec dle pravidel o obyčejné výstavě vel. Svátosti svrchu v oddělení prvním, v části třetí uvedených.

5. Předvečer slavnosti Zjevení P. (sv. tři králů). (5. ledna.)

V tento den odpoledne svěcena bývá tak zvaná „**tříkrálová**“ voda, sůl a křída. Obřady při tomto svěcení viz v oddělení čtvrtém této knihy, číslo 3.

6. Svátek Očišťování Bl. Marie Panny či svěcení hromnic. (2. února).

V tento den před velkými službami Božími světí se svíce, kteréž slují „**hromnice**,“ na upamatování, že Pán Ježíš při obřadu očišťování Bl. Marie Panny v chrámu Jerusalemském od bohabojného Simeona co „**Světlo světa**“ poznán a prohlášen jest byl. Poněvadž toto svěcení svící tvoří část služeb Božích toho dne konaných, uvádí se obřad tento v tomto oddělení.

K svěcení svící připrav kostelník následující:

1. **na oltáři** na epištolní straně položí se missál, a rozsvítí se aspoň šest svící;

2. **vedle oltáře** samého po straně epištolní postaví se stolek, bílým rouchem pokrytý, a na něj položí

se svíce, které žehnány (svěceny) býti mají. (Na oltář, pokud to možné, nemají se svíce klásti.)

3. **V sákrístii** pak připrav:

a) pro duchovního (a přísluhující assistenty) bohoslužebná roucha barvy fialové, (t. j. pro kněze světicího pluvíál téže barvy, je-li tu jaký);

b) kadidlnici, lodičku a kropáč s vodou svěcenou;

c) k průvodu větší kříž a dva menší svícny se svícemi k nešení; mimo to

d) ke mši sv. připraví se bohoslužebná roucha bílá. Připadá-li však den hromnic na některou neděli devítníkovou, ponechají se i ke mši sv. roucha fialová; vyjma to, že po vykonaném průvodu kněz složí pluvíál se sebe, a vezme roucho mešní.

4. Tam, kde kněz u oltáře svíce posvěcené přítomným kněžím a věřícím rozdává, buď připravena nádoba s vodou čistou a ručník, aby kněz po rozdání svící ruce sobě umýti, a pak otříti mohl.

Obřad žehnání svící jest následující:

V ustanovenou hodinu vyjde kněz obřadující s přísluhujícími k oltáři, kdež vstoupiv sám po stupních nahoru a pokloniv se u prostřed, přistoupí k missálu na straně epištolní a zpívá:

V Dóminus vobiscum.

R Et cum spiritu tuo.

Potom koná kněz patero církevních modliteb žehnacích, při čemž po ukončení každé modlitby odpovídá se:

R Amen.

Po těchto modlitbách podá přísluhující duchovní neb kostelník obřadujícímu knězi **kadidlnici** k nasypání kadidla na uhlí, načež ihned podá mu do ruky **kropáč** k pokropení žehnaných svící, a pak kadidlnici k na-

kouření jich. Potom rozdává kněz svíce, mezi čímž zpěváci chvalozpěv Simeonův zpívají. Po rozdání svíce umyje si kněz po straně oltáře ruce, při čemž mu kostelník slouží, načež přistoupí opět k oltáři a vykoná závěrečnou modlitbu. (Připadá-li svátek hromnic na některou neděli devítňikovou, tehdy po slovu: „**Oremus**“ zpívá jáhen neb kněz sám: „**Flectámus génua,**“ načež se odpovídá: „**Leváte).**“ K závěrku modlitby této odpovídá se: „**Amen.**“

Potom postoupí kněz k prostředku oltáře, a zde nasype kadidlo do kadidlnice, kteréž mu přísluhující duchovní aneb kostelník s ministrantem podají; načež rozsvítí kostelník jednu větší hromnici, a podá ji buď sám neb skrze jáhna obřadujícímu knězi, sám pak nese kadidlnici.

Tu obrátí se kněz od oltáře k lidu, a zapěje (buď sám aneb jáhen):

V Procedámus in pace; načež se odpoví:

R In nómine Christi. Amen.

Po těchto slovech podá kostelník (neb ministrant) obřadujícímu knězi i přísluhujícím duchovním biretty, načež se uspořádá průvod.

V čele nese se kříž, před nímž kráčí kostelník, kouře kadidlnicí; po obou stranách kříže krácejí dva ministranti, nesouce každý svícen s hořící svící.

Při průvodu, který obyčejně kol chrámu se vede, zvoní se zvony chrámovými. Po vykonaném průvodu následuje **mše svatá**, při kteréž sluší pamatovati, že při evangelium a pak od pozdvihování až k ukončenému přijímání svíce hromničné rozžaté v rukou držeti se mají. Kněz však mši sv. konající vezme rozžatou svíci jen tehdáž do rukou, jestliže jáhen sám evangelium zpívá.

7. Den sv. Blažeje, biskupa a muč. P. (3. února.)

V tento den bývají dvě svíce svěceny k udělování požehnání, jež nazýváme „Svato - Blažejským.“ Čeho kostelníku při tom činiti třeba, viz v Oddělení čtvrtém této knihy, pod číslem 5.

8. Poslední dnové masopustní.

V těchto dnech bývá v některých osadách nejsv. Svátost k uctění vystavena, o kteréžto pobožnosti platí pravidla, v oddělení prvním této knihy, v části třetí uvedená.

Poznámka. Nový pro běžící rok platící **postní mandát**, jenž obyčejně během masopůstu od biskupa do všech farních osad zaslán bývá, zavěsí se v kostele na příhodném místě, tak aby každý snadno jej čísti mohl.

9. Čas postní. Popeleční středa.

Popeleční středou započíná posvátný čas postní, jenž nám nejprvé připomíná čtyřicetidenní půst našeho Božského Spasitele; spolu však nám též na mysl uvádí přebolestné umučení jeho. Obé podstoupil a vytrpěl Kristus Pán z neskončené lásky pro hříchy naše: pročez také čas postní časem pokání jest, a sice hlavním k pokání nás povzbuzujícím časem v roce církevním. Za tou příčinou:

1. Již v předvečer popeleční středy aneb záhy z rána **odstraní** kostelník veškeré **okrasy** s oltářů, a pokud lze i schránky s ostatky Svatých.

2. K svěcení **popelce**, jímž Církev svatá znamená toho dne čela věřících na upamatování, že prach a popel jsme, vezme kostelník již v předvečer této středy ratolesti, o květné neděli minulého roku žehnané, z místa, kde uschovány byly, a na čistém ohništi je spálí; popel pak z nich v čisté nádobě uschová.

3. **Před mší sv.** (ve středu popeleční) položí na oltář na stranu epištolní missál, a vedle tohoto (též na oltář) položí čistý (stříbrný neb cínový) talíř, na němž se onen popelec nalézá.

4. **Na oltáři** rozsvítí šest svící.

5. **V sákristii** připraví bohoslužebná roucha barvy fialové ke mši sv., a fialový pluvíál, (je-li tu jaký), k žehnání popelce;

6. mimo to též kadidlnici s lodičkou a kropáč s vodou svěcenou; posléze pak

7. nádobu s čistou vodou a ručníkem k umytí a utření rukou kněze po rozdávání popelce.

Obřad žehnání popelce děje se následovně:

Kněz vykoná především u oltáře žehnací modlitby; po nich podá mu, nejsou-li tu levitové, kostelník kadidlnici k nasypání kadidla na uhlí z lodičky, kterouž drží ministrant; hned pak doručí kostelník knězi kropáč k pokropení a po tom kadidlnici k nakouření popelce. Kněz pak především sám sebe znamená tímto svěceným popelcem, a pak teprv přiklekající věřící na čelích jejich, říká při tom: „Pomni, o člověče, že prach jsi a v prach se navrátíš!“ —

Po rozdání popelce umyje si kněz ruce, a odejde do sákristie, kdež pak vezme na sebe roucho mešní a jde k oltáři, aby sloužil mši sv. **Popelce zbývající** vysype se do posvátniště (sacrarium).

Poznámka. V pátek ve 3 hodiny odpoledne po celý postní čas (někde i po celý rok) zvoní se velikým zvónem na památku přehořké smrti Pána Ježíše.

10. Neděle družebná (4. postní).

K neděli této dovoleno jest oltáře poněkud květinami ozdobiti, a ostatky Svatých na ně postaviti.

11. Neděle smrtelná (5. postní).

V předvečer této neděle **zahalí** kostelník veškeré **obrazy** ukřižovaného (krucifixy), jakož i, pokud možné, veškeré obrazy Svatých fialovým rouchem. Krucifixy zůstanou zahaleny až do velkého Pátku, kdež po vykonaném odkrytí kříže u hlavního oltáře i ostatní kříže v kostele se odhalí.

12. Svatý týden před velikonocí.

1. Svatý či pašijový týden v Církvi sv. katolické jest na bohoslužebné, velevýznamné a dojemné obřady mnohem bohatší, než kterýkoli jiný čas v roce církevním. Aby veškeré tyto posvátné obřady dle církevního řádu náležitě a důstojně vykonávány býti mohly, tak aby skutečně k duchovnímu vzdělání věřících sloužily, jest nevyhnutelně třeba, tam, kde dva neb více kostelníků jest, veškeré na ně spadající výkony tak na jednotlivce si rozdělit, aby všecko v pořádku a beze vší zástavky a výtržností a také beze všeho neslušného spěchu konáno býti mohlo. Věřící lid zajisté v těchto dnech s myslí nábožnou pozoruje obřady, které se u oltáře

vykonávají; tudíž každá vada a zástavka v nich vytrhuje lid z pobožnosti, a každý neslušný pohyb některé osoby při oltáři přísluhující oko věřících uráží, kdežto přec právě v této době vše k tomu směřovati má, aby se pobožnost věřících nejen nepřerušila, alebrž ještě povzbudila. Proto také tam, kde pouze jediný kostelník jest, nechať opatří sobě aspoň pro ty nejhlavnější dny tohoto téhodne nějakého dovedného pomocníka, jenžby některé menší práce mimo oltář zastávati a mezi tím, co kostelník u oltáře knězi přísluhovati musí, v sákrístii ostatní potřebné věci pro kostelníka postupně vždy připraviti mohl, jak to v knize této naznačeno nalezne.

2. Ve větších chrámech, kde sv. obřady s assistencí jáhna a podjáhna se konají, budiž kostelník toho pamětliv, že po celý pašijový týden, vyjímaje toliko mši sv. na zelený Čtvrtek a bílou Sobotu, při všech obřadech jáhen i podjáhen místo dalmatik buď tak zvané „svinuté kasule“ (*casulae plicatae*) na sebe vezmou, aneb kde těchto není, tehdy pouze v albách obřadujícimu knězi přísluhují, jáhen maje na sobě štólu a manipul, podjáhen pak pouze manipul. Pouze k žehnání svíce velikonoční na bílou Sobotu smí jediný jáhen bílou dalmatiku na se vzíti, jak níže udáno bude.

13. Neděle květná.

V neděli tuto žehná církev svatá ratolesti na památku slavného vjezdu Pána Ježíše do Jerusalema, s kterýmižto ratolestmi pak průvod okolo chrámu P. se koná. Při mši sv. pak zpívají se pašije či vypravování o umučení Pána Ježíše dle evangelia sv. Matouše.

K neděli této připraveno budiž následující:

1. Na oltáři:

- a) šest svící na svícnech a
- b) missál na straně epištolní.

2. **Vedle oltáře** po straně epištolní (pokud lze na zvláštním a bílým rouchem pokrytém stolku) položeny buďtež květné ratolesti, jež svěceny býti mají;

3. **Na kredenčním stole** (aneb v sákrístii) kříž fialovým (modrým) plátnem zahalený k průvodu a obřadní kniha pro kněze; též dva malé svícny se svícemi.

4. V sákrístii:

a) bohoslužebná roucha barvy fialové ke mši sv. a pluviál tétéž barvy (je-li tu jaký) k žehnání ratolestí a k průvodu;

b) kadidlnice s lodičkou a kropáč s vodou svěcenou.

Obřady při žehnání ratolestí jsou následující:

Kněz oblečen v humerál, albu, cingulum, štólu a pluviál (aneb bez pluviálu), biret na hlavě maje, odebeře se s přísluhujícími duchovními, s kostelníkem kadidlnici nesoucím a s ministranty, z nichž jeden nese lodičku s kadidlem a druhý namočený kropáč, k oltáři, kdež biret odloží. Napřed zpívá sbor antifonu: „**Hosanna**,“ po kteréž kněz předeepsanou modlitbu koná. Po té následuje zpívání sv. čtení (od podjáhna neb kněze) a pak responsorium. Mezi tím co zpěváci toto responsorium zpívají, podá kostelník (neb přísluhující duchovní) knězi kadidlnici k nasypání kadidla na uhlí. Kostelník pak vezme a drží kadidlnici, až jáhen (neb kněz sám) započne zpívati sv. evangelium, při čemž tento kadidlnici od kostelníka vezme a ní sv. evangelium nakouří, jak se to při slavnostní mši sv. děje. Po evangelium zpívá kněz dále modlitby předeepsané, při nichž rukou ratolesti žehná.

Po těchto modlitbách podá kostelník (neb jáhen) opět kadidlnici knězi k nasypání kadidla, načež ihned jemu doručí kropáč k pokropení a potom kadidlnici k nakouření ratolestí. Pak vykoná kněz ještě jednu modlitbu, po kteréž (není-li tu jiný duchovní) kostelník jednu z žehnaných ratolestí vybere a na oltář uprostřed položí, odkud si ji pak kněz sám vezme a ministrantovi zatím k podržení podá. Potom podá kostelník knězi ratolesti k rozdáni ustanovené, kteréž tento od něho vezma, ostatním přítomným duchovním a některým věřícím je rozdává, při čemž zpěváci zpívají.

Po rozdáni ratolestí vykoná kněz ještě jednu modlitbu, po kteréž se uspořádá **průvod**.

Před započtím průvodu vloží kněz kadidlo do kadidlnice, a vezma biret a ratolest svou od ministranta obrátí se u oltáře k lidu a zvolá:

¶ Procedámus in pace;

načež se odpoví:

℟ In nómine Christi. Amen.

Potom při hlaholu zvonů vede se průvod z kostela. V čele nese se zahalený **kříž** a po obou stranách jeho nesou dva ministranti svícny s hořícími svícemi, před ním pak kráčí kostelník s kadidlnicí, kříž stále nakuřující. Když byl průvod kol kostela obešel a k **hlavním dvěřím** se opět navrátil, zastaví se křížonos s ostatními ministranty přede dvěřmi; zpěváci však všedše do chrámu zůstanou hned za dvěřmi státi, tváří jsouce ku dvěřím obráceni. Kostelník hned po vstoupení zpěváků do chrámu **uzavře** dvěře; načež kněz střídavě se zpěváky zpívá církevní hymnu, po kteréž podjáhen aneb kněz sám, vezma do rukou onen

průvodní kříž, dolejší částí jeho třikrát na dvéře zavřené zatluče, načež se dvéře otevrou a duchovní i s lidem jej provázejícím při zpěvu zpěváků do chrámu vejde. — Pak následuje **zpívaná mše svatá**, při které se zpívají **pašije** podle evangelia sv. Matouše.

Jakmile pašije zpívati se započnou, ~~shasí kostelník svíce na oltáři a~~ podá duchovním po jedné svěcené ratolesti do rukou, kteréž oni až do konce evangelia po pašijích zpívaného v rukou svých drží, načež je zase kostelníkovi k uložení vrátí.

~~Po pašijích rozsvítí kostelník opět svíce na oltáři.~~

Slouží-li se však jenom tichá mše svatá, tehdy se svíce při pašijích neshasínají.

Po mši sv. v tuto neděli, a vůbec v těch dnech, kdy se pašije čtou, **neuděluje se požehnání nejsvět. Svátostí**; toliko při odpoledních službách Božích smí se požehnání takové udělovati.

14. Tmavé jitřní,

či církevní hodinky ve středu, ve čtvrtek a v pátek sv. téhodne odpoledne.

Kde tato odpolední pobožnost se koná, má kostelník následující připravit a zachovati:

1. **Na oltáři** postaví šest svícňů se svícemi ze žlutého vosku; uprostřed oltáře má se nalezati kříž. Ve středu může býti oltář fialovou oponou zahalen a prostěradly pokryt, ve čtvrtek a v pátek ale zůstane odhalen.

2. **Před oltářem** dole na straně epištolní, (as proti místu tomu, kde na počátku mše sv. missál položen bývá), postaví kostelník **tříhranný svícen** dře-

věný (tak zvaný „pyramidový“); na svícnu tomto zasadí patnáct svící voskových, a sice na obou stranách tříhranu po sedmi žlutých svících, nejvýše pak na špičce jednu bílou svíci.

3. Bohoslužebná roucha fialová připraví ta, jakých se užívá vůbec k nešporám.

4. V ustanovenou hodinu rozsvítí napřed svíce na oltáři, a pak sestoupiv dolů tváří svou k oltáři obrácen, rozsvítí napřed nejvyšší bílou svíci a po té postupně svíce na levé (severní) straně s hůry dolů a pak ony na pravé (jižní) straně tříhranu taktéž s hůry dolů.

5. **Po každém** od zpěváků přezpívaném žalmu, když opakuje se tak zvaná antifona, (ne ale po tak zvaných čteních či lekcích neb lamentacích), přistoupí kostelník uctivě před oltář, poklekne a shasí jednu svíci na tříhranu, a sice: po prvním žalmu nejdolejší svíci na straně levé (severní), po druhém nejdolejší svíci na straně pravé (jižní); po třetím druhou svíci z dola na straně levé a po čtvrtém druhou svíci z dola na straně pravé a tak postupně dále. Jenom nejvyšší svíce bílá nechá se hořeti.

6. Když se započne zpívati **chvalozpěv Zachariášův**, který začíná těmi slovy: „Benedictus Dominus Deus Israel,“ (t. j. Požehnaný Pán Bůh israelský“), přistoupí kostelník k oltáři vzhůru a shasí při prvním verši první svíci na oltáři na straně evangelia (t. j. od levé ruky k pravé); při třetím verši téhož chvalozpěvu shasí druhou hned vedlejší svíci, a tak vždy po dvou verších jednu další svíci, až posléze nejkrajnější svíci na straně epištolní. (Hoří-li v kostele více lamp, mají

i tyto při onom chvalo zpěvu shasnuty býti, vyjma toliko věčnou lampu, kteráž se nechá hořeti).

Při tomto shasínání svíci na oltáři neopomeň kostelník, kdykoli mu jest okolo prostředku oltáře jíti, uctivě pokleknouti.

7. Když po chvalo zpěvu Zachariášovu antifona se opakuje, vezme kostelník onu bílou hořící svíci z tříhranu a, postoupiv za epištolní stranu oltáře, **skryje ji** a zůstane za oltářem, až modlitbou kněze hodinky se ukončí. Po ukončení modlitby vyjde kostelník s onou hořící svíci opět před oltář a postaví ji zase na tříhran. Mezi tím zařehtá někdo krátce na kostelní řehťáčku po třikráte. Po odchodu duchovních shasí kostelník i onu bílou svíci a odstraní tříhran.

15. Zelený Čtvrtek.

V den tento koná Církev sv. výroční památku poslední večeře Páně či ustanovení nejsv. Svátosti; spolu pak sobě připomíná smrtelncu úzkost a krvavý pot Pána Ježíše Krista v zahradě Jethsemanské. Radost nad prvním mísí se tu s žalostí nad druhým: proto slaví Církev sv. v tento den služby Boží způsobem slavným, ale přec v tichosti, bez hluku.

V ten den smí ve farních chrámech pouze jedna mše sv. sloužena býti, (leč by v den ten spolu připadl svátek Zvěstování Bl. Marie Panny.)

A) **Přípravy** ke dni tomuto učiniž kostelník následující:

1. **Oltář hlavní** a) již v předvečer po hodinkách budiž rouchy a ozdobami příslušnými, a sice barvy bílé, jakož i květinami ozdoben;

b) z kříže na oltáři hlavním sejme se roucho modré a kříž ten se zahalí rouchem bílým;

c) na stranu epištolní položen budiž missál.

2. Mimo hlavní ozdobí se ještě jeden **postranní oltář** (pokud lze v některé kapli) rouchy bílými, květinami a jinými ozdobami; na něj pak uprostřed postaví se nějaký svatostánek (tabernákul) aneb nějaká podobná schránka, ve kteréžby kalich s nejsv. Tělem Páně uschován býti mohl. Uvnitř této schránky rozprostře se korporál; po obou stranách pak na oltáři tomto postaví se aspoň šest svícňů se svíčkami.

Schránky se sv. ostatky a obrazy Svatých na oltáři tomto býti nemají.

3. **Na kredenčním stole** připraví se:

a) konvičky s vínem a vodou ke mši sv.;

b) bílé skvostné velum;

c) dva svícny se svícemi, jak vůbec na stole tom státi mají;

d) vedle stolu postaví se kříž průvodní, zahalený rouchem fialovým, a

e) baldachín.

4. **V sákrístii** přichystejž kostelník pro duchovního:

a) dva kalichy;

b) mešní roucho skvostnější barvy bílé, jakož i pluviál bílý k průvodu s nejv. Svátostí;

c) štólu fialovou dílem pro slyšení sv. zpovědi, dílem k obřadu odhalování oltářů po mši sv.;

☒ kde více duchovních se nalezá, připraví kostelník pro ty, kteří u oltáře nepřisluhují, rochety a bílé štóly k sv. přijímání při mši sv.;

e) kadidlnici s uhlím a lodičku;

f) klepačky, které se po „Gloria“ k oltáři dají na místo zvonků;

g) kde obyčej jest, že někteří z věřících duchovního při přenášení nejsv. Svátosti s rozžatými svícemi doprovázejí, připraví se též potřebné k tomu svíce anebo pochodně.

5. **V postranní kapli** aneb v sákrístii na příhodném místě buď postavena (pokud lze) nějaká schránka, na způsob svatostánku, ve které by Ciborium na následující dva dny uschováno býti mohlo.

6. Poněvadž na zelený Čtvrtek valný počet věřících přistupuje ku stolu Páně, hledí míti též **dosta-
tečný počet malých hostií** (partikulí), jak pro tento den, tak i pro následující hod Boží, připravený.

7. Před mší sv. přesvědč se kostelník, jsou-li tu přítomni a připraveni čtyři **nosičové baldachínu**. Čestnou službu tuto (nosení baldachínu) zastávají na mnohých místech venkova starostové obcí aneb jiní vážení mužové; dobře učiní kostelník, když muže takové vždy v čas zdvořile požádá, aby službu tuto nebeskému Pánu ochotně opět prokázali.

B) Při mši sv. a napotomních obřadech zachovejž kostelník následující:

1. při „**Gloria**“ zvoní se všemi zvony; hned pak po tomto zvonění odstraní se zvonky od oltářů a na místo jejich dají se klepačky. Zvonice budiž pak uzavřena a uzamčena až do „Gloria“ o bílé sobotě.

2. **před sv. přijímáním** prostři na zábradlí před oltářem bílé roucho. Je-li tu více kněží, kteří v ten den k sv. přijímání společně přistupují, podá jim kostelník rochetu a bílou štólu.

3. **Po sv. přijímání** vezme kostelník (není-li tu jiného kněze) druhý na kredenčním stole připravený kalich a postaví jej na oltář k rukoum kněze. Potom aneb ku konci mše svaté rozsvítí svíčky na postranním oltáři, kde nejsv. Svátost uschována býti má, jakož i svíčky na dvou svícnech, které ministranti (neb akolyté) při přenášení velebné Svátosti před duchovním nesou.

4. Na venkově jest obyčej, po mši sv. čísti sv. čtení a evangelium v mateřském jazyku, protož podá kostelník po posledním evangelium knězi obřadujícímu knihu perikop.

5. Potom sestoupí kněz od oltáře dolů, složí se sebe mešní roucho a manipul a vezme na sebe **pluviál**, jejž mu kostelník podá. Kněz pak přistoupí opět k stupňům oltáře zpředu a poklekne.

Mezi tím odevzdá kostelník jednomu akolytovi neb ministrantovi kříž, jiným dvěma pak svícny malé se svícemi; sám pak vezme bílé velum, kadidlnici a lodičku a jde k oltáři. (Jsou-li dva kostelníci a dvě kadidlnice, jdou oba náležitě oblečení s kadidlnicemi k oltáři, aby se průvodu zúčastnili.) Nosiči baldachínu pokleknou za knězem. U oltáře po pravé straně kněze poklekna předloží kostelník duchovnímu kadidlnici, ministrant pak lodičku k nasypání kadidla na uhlí. (Přísluhují-li duchovní, zastanou ovšem tuto službu oni sami.) Kněz vezma kadidlnici nakouří nejsv. Svátost v kalichu uschovanou a vrátí pak kadidlnici kostelníkovi (aneb přísluhujícímu duchovnímu), načež mu tento velum na ramena vloží.

6. Když kněz na horu k oltáři vstoupí, aby do rukou svých kalich s nejsv. Tělem Páně vzal, dá se

klepačkami znamení, aby věřící poklekli, a sestaví se **průvod**. Napřed nese se zahalený kříž, pak dva svícny s rozžatými svícemi od ministrantů; za nimi následují kostelníci neb duchovní s kadidlicemi a pak kněz nesoucí nejsv. Svátost pod baldachínem. Jak již svrchu povědíno, doprovázejí, kde obyčej takový jest, někteří věřící s rozžatými svícemi neb pochodněmi vel. Svátost. Při průvodu zpívá se píseň o nejsv. Svátosti: „**Pange lingua**“. (Viz: Příklad na konci číslo 2.)

Průvod jde k onomu ozdobenému postrannímu oltáři; tu postaví kněz na podložený korporál kalich s nejdražším Tělem Páně a pokleknuv odloží velum; načež vel. Svátost ještě jednou nakouří a pak v svatostánku zde připraveném uschová a svatostánek uzamkne. Svíce na tomto oltáři musí hořeti po celý den.

7. Potom vrátí se kněz a s ním i kostelník, ministranti a nosičové baldachínu k hlavnímu oltáři, aby podobným způsobem přenešeno bylo **Ciborium** s malými sv. hostiemi buď do některé postranní kaple aneb do sákrístie, kde k uschování jeho příhodná a slušně ozdobená schránka aneb zvláštní svatostánek se nalézá. Před touto schránkou pak nechá se dnem i nocí hořeti lampa. Kdyby však někde takovéto schránky býti nemělo, může i Ciborium na onen postranní oltář přenešeno a tam za kalichem uschovaným uloženo býti.

8. Hned potom shasí kostelník na hlavním oltáři svíce i tak zvanou „věčnou lampu“.

9. Kněz mezi tím v sákrístii složí se sebe pluvíál a bílou štólu; pak vezma na sebe štólu fialovou, jde **odhalovati oltáře**, při čemž mu kostelník napomocen jest. Vyjma onen oltář, kde nejsv. Svátost uschována

jest, všechny ostatní oltáře se odhalí a roucha z nich se odstraní.

10. Tabernákul na hlavním oltáři zůstane po celý den otevřený.

11. **Voda svěcená** z kropěnek chrámových se odstraní; jenom něco svěcené vody ponechá se v sá-kristii k žehnání ohně na bílou sobotu a k jiným nevyhnutelně potřebným církevním obřadům.

12. Před místem, kde nejsv. Svátost uschována jest, má se v těchto dnech na obě kolena pokleknouti; před křížem na velkém oltáři má se každý na jedno koleno skloniti.

13. **Po celý den zůstane chrám otevřený**, aby věřící nejsv. Svátost navštíviti mohli; při tom dohlížeť kostelník zvláště na svíce hořící při nejsv. Svátosti. Podobně dle možnosti přihlížeť k tomu, aby před vel. Svátostí stále někdo klečel, v čemž velmi snadno střídati se mohou zbožní žáci školní.

14. **U večer** konají se na venkově obyčejně litanie k uctění nejsv. Svátosti aneb jiná pobožnost, k čemuž kněz na sebe vezme rochetu a štólu bílou. Požehnání s nejsv. Svátostí se tu nedává. Teprv, když lidé z kostela odejdou, smí kostelník svíčky na tomto oltáři shasnouti; lampu však aspoň jednu neb více tu hořeti nechá. Druhého dne z rána hned po otevření chrámu opět svíce na tomto postranním oltáři rozsvítí.

15. Obyčejně v tento den vyčistí kostelník také velkou lampu, ve kteréž po celý rok věčné světlo hoří, anaf lampa tato v tento a v následující den odstraněna bývá. —

16. Veliký Pátek.

V tento den koná se v Církvi sv. výroční památka přebolestného umučení a přehořké smrti, jakož i truchlivého pohřbu Pána našeho, Ježíše Krista. Den tento nazývá se „veliký“ pro ono veliké tajemství vykoupení našeho, jež nám na mysl uvádí; on jest ale také veliký pro mnohé ty významné a dojemné obřady, které se v něm konají.

A) **Přípravy** k velikému Pátku pozůstávají v následujícím :

1. **Boží hrob.**

a) Dle panujícího u nás a církevně schváleného obyčeje vystavuje se nejsv. Svátost na veliký Pátek a bílou Sobotu v tak zvaném „Božím hrobě“ k uctění; za tou příčinou upraví kostelník ve čtvrtek odpoledne, aneb raději ještě dříve, v některé kapli chrámové aneb, není-li té, tedy na některém vhodném postranním místě kostela ten „hrob Páně,“ ježž, co možné, nejkrásněji bílými rouchy a květinami ozdobí, na připamatování, že hrob Pána Ježíše v zahradě se nalezal, (Jau 19, 41.) a že Tělo Páně v čistý bílý kment zaobaleno a tak pochováno bylo. (Matouš 27, 59 a j.)

b) V tomto hrobě postaví se uprostřed přiměřený **svatostánek**, (a pokud lze i ozdobný trůn), na němžby nejsv. Svátost v monstranci postavena, v noci pak v témž samém uschována býti mohla. Na tento svatostánek aneb trůn položí se korporál (možné-li rozprostřený.)

c) Po obou stranách postaví se **svícny se sví-
cemi**, počtem dvanácte, (jakož vůbec pro slavnou výstavu předepsáno jest). V krajinách našich zachovává

se až posud od nábožných věřících ten obyčej, pro počtu nejsv. Těla Páně v Božím hrobě spočívajícího přináseti či obětovati svíce, máslo aneb olej k tomu cíli, aby v tomto hrobě hojný počet svící a lamp stále hořeti mohl. Tudíž připraví kostelník i dostatečný počet malých **lamp**, jež na vhodných místech hrobu upevní.

d) Před svatostánkem prostře aneb položí se taktéž čistý **korporál** a vedle něho **bilé roucho** (obhal), kterýmž monstrance v B. hrobě vystavená zahalena býti má.

e) Taktéž se tu v pátek ráno postaví **monstrance**, kteráž po čas trvání obřadů v pouzdře nechati se může; po straně pak položí se obřadní kniha (rituál).

2. **Hlavní oltář.**

a) Oltář hlavní zůstane odhalen až do započetí obřadů; pouze šest svícňů se žlutými voskovicemi postaví se na něm.

b) **Oltářní kříž** zahalí se rouchem černým, (aneb není-li takového, tedy rouchem modrým), tak aby roucho toto snadno odňato býti mohlo. Je-li oltářní kříž příliš veliký, aneb nelze-li ho vůbec k obřadu klanění se použítí, připraví se ještě jiný vhodný kříž podobně černým (aneb fialovým) rouchem zahalený a postaví se na blízku oltáře při epištolní straně, aby v čas duchovnímu podán býti mohl.

c) **Na dolejší stupeň oltáře** položí se dle počtu duchovních obřady konajících malé **polštáře**, na kteréž duchovní na počátku obřadů hlavy své položí, při čemž budiž o to postaráno, aby půda země, kde duchovní na tváře své se položí, byla úplně čista.

3. Kredenci stůl přikryje se krátkým bílým rouchem; na něm pak připraví se:

a) složené bílé prostěradlo (ubrus) pro hlavní oltář, kterýmž se v té době, když duchovní na zemi leží, oltářní stůl jednoduše přikryje;

b) missál na černém pulpitu, jež kostelník podobně v době ležení duchovních na epištolní stranu oltáře položí;

c) bursa černé barvy s jedním korporálem, pallou a kalichovým ručníčkem (purificatorium);

d) konvičky s vínem a vodou a ručník k utření rukou při obřadech;

e) nádobka s vodou, kteráž obyčejně na hlavním oltáři u tabernáku stává;

f) černé velum (je-li tu jaké) k přenešení sv. kříže k Božímu hrobu.

4. Na postranním oltáři, kde nejsv. Svátost v kalichu od zeleného Čtvrtku se uschovává, připraví se:

a) jeden korporál,

b) bílé velum,

c) vedle něho baldachín a

d) dle obyčeje svíce neb pochodně k průvodu.

5. V sakristii pak připraví se:

a) mešní roucha barvy černé, jakož i pluvíál tétéž barvy;

b) kadidlnice, lodička a dva svícny se svícemi;

c) fialové (modré) delší roucho a takový též polštář, na nějž se kříž po odhalení k uctění položí;

d) kříž k nešení při průvodu s nejsv. Svátostí.

Poznámka. Jak již v předešlém článku povědno, jakmile v pátek ráno chrám se otevře, musí i hned

na onom postranním oltáři, kde jest nejsv. Svátost uschována, šest svící rozsvíceno býti.

B) **Při posvátných obřadech** tohoto dne zachovejž se kostelník následovně:

1. Když byli duchovní v černá roucha v sákrístii se oblékli a pak před oltářem na připravené polštáře na zemi se položili, vezme kostelník z kredenčního stolu **bílé prostěradlo** a přikryje ním oltářní stůl (při čemž mu někdo pomoci může); a hned na to vezma **missál s pulpitem**, položí jej na epištolní stranu oltáře; svíce na oltáři však ještě nerozsvítí. Když byli duchovní zase povstali a k oltáři přistoupili, odstraní kostelník ony polštáře z nejnižšího stupně a pak na podlaze presbytáře prostře ouo **fialové (modré) roucho s polštářem**, na kterémž později kříž k uctění položen býti má.

2. Duchovní u oltáře zpívá napřed dvoje sv. čtení, po čemž zpívají se pašije podle evangelia sv. Jana; načež následují modlitby za veškeré stavy lidstva. Při modlitbách těchto, kdykoli kněz zpívá „**Oremus**“ a hned na to (buď jáhen neb kněz): „**Flectamus genua**,“ odpovídá (není-li tu jiných duchovních) sbor zpěváků (aneb kostelník): „**Levate**.“

3. Po těchto modlitbách přistoupí kostelník k obřadujícímu knězi a sejme s něho mešní roucho (kásuli), a taktéž manipul od něho přijme a obé na příhodné místo zatím uloží. Když pak kněz po straně epištolní na nejnižší stupeň oltáře sestoupí, podá mu jáhen (aneb kostelník) zahalený, pro obřad poklony zde připravený **kříž**, jejž duchovní vezma poznenáhla odhaluje, zpívaje při tom po třikráte: „**Ecce lignum crucis** atd.,“ načež

sbor zpěváků pokaždé odpovídá: „**Venite adorémus!**“
— Jakmile kněz zpěv tento ponejprv zazpívá, mají všickni na obě kolena pokleknouti.

Když byl kněz kříž docela odhalil, vezme od něho kostelník ono roucho, nímž kříž zahalen byl a uloží je do sákrastie.

4. Kněz nesa kříž sestoupí od oltáře k místu připravenému a položí jej zde na prostřené roucho a na polštář; pak sezuv obuv z noh svých, poklekne a modlí se, klaně se v duchu Božskému Spasiteli na kříži za nás umučenému a líbá kříž. Mezi tímto obřadem zpívají se tak zvaná „Impropéria“ či „výtky Spasitelovy.“ — Kněze pak v uctění sv. kříže následují ostatní duchovní a oltářní sluhové. Kostelník mezi tím, pokud možné, odhalí i ostatní kříže v kostele; není-li to však nyní možné, učiní to až po ukončených veškerých obřadech.

5. **Po ukončeném klanění** může kříž na oltář (na příslušné místo) postaven býti. Fialové (modré) roucho a polštář odnese se při vhodné chvíli na ono místo, kde zmíněný kříž po ukončených obřadech lidu k uctění a líbání se předkládá.

Ve venkovských kostelích následuje nyní obyčejně **kázání** neb rozjímání.

6. Po kázání (aneb není-li kázání, tehdy po ukončeném obřadu uctění sv. kříže) rozsvítí kostelník svíce na oltáři hlavním, přenesse missál s pulpitem na stranu evangelia a postaví jej tak, aby kněz od prostředka oltáře pohodlně do něho nahlížeti mohl. Potom (není-li tu jiného duchovního) podá knězi z kredenčního stolu černou bursu s korporálem a kalichovým ručníčkem, kteréžto věci kněz na oltář položí; mimo to vezme kostelník z kredenčního stolu „ablutórium“ (malou ná-

dobu s vodou k obmytí prstů kněze) a postaví na oltář blíže svatostánku.

7. Kněz pak sestoupiv na stranu epištolní, vezme na se opět manipul a kasuli, jež mu kostelník podá. Hned pak vezme kostelník kadidlnici s lodičkou a ministranti dva svícny s hořícími svícemi, jakož i klepačky, jeden pak vezme sv. kříž a jdou v slušném průvodu v tichosti k **postrannímu oltáři**, kde nejsv. Svátost jest uschována. Tamtéž odeberou se i ti, kdož nésti mají baldachín a svíce neb pochodně. Kněz tuto poklekna, za nějakou chvíli se modlí; pak otevřev svatostánek, vezme z něho kalich s nejsv. Tělem Páně a postaví jej na korporál na oltáři prostřený; načež pokleknuv vloží kadidlo do kadidlnice a nakouří vel. Svátost. Kostelník pak vloží mu na ramena bílé velum a (není-li tu jiného duchovního) vezme kadidlnici, aby ný při průvodu Tělo Páně nakuřoval. Kněz zahaliv kalich, vezme jej v ruce své a pak ubírá se **průvod k velkému oltáři** v témž pořádku, v kterémž předešlého dne vel. Svátost sem přenešena byla, při čemž sbor zpívá hymnu: „**Vexilla regis proudeunt.**“

9. U velkého oltáře kněz postaviv kalich na oltář sestoupí dolů; tu vezme kostelník od něho velum a podá mu kadidlnici k opětnému nakouření nejsv. Svátosti. Potom vstoupí kněz k oltáři, aby konal **velkopáteční obřady mešní**.

(Poněvadž tyto obřady za jedno od obyčejných mešních obřadů velmi se liší a za druhé za úplného ticha se konají, tudíž k zamezení všeliké zástavky a výtržnosti třeba jest, aby zvlášť tam, kde jediný duchovní se nalezá, kostelník obřady tyto zevrubně v paměti měl. Za tou příčinou také je tuto v krátkosti uvádíme.)

Kněz obřadující především vyklopí obojí sv. Hostii z kalicha na korporál; a tu hned ministrant přinese a podá mu konvičku s vínem a vodou (jednu po druhé) k nalití obého do kalicha. Po tom, (není-li tu jiných duchovních), podá mu kostelník kadidlnici a ministrant lodičku k vložení kadidla na uhlí; načež kněz vezma kadidlnici nakouří nejsv. Svátost i obětované víno a celý oltář, při čemž missál s pulpitem na tu chvíli s oltáře se sejme. Po nakouření oltáře odevzdá kněz kadidlnici jáhnovi neb kostelníkovi zpět, (kterýž však dnes kněze nenakuřuje), a postoupí ku straně epištolní, kdež mu jeden z ministrantů naleje vody na ruce, druhý pak mu podá ručník k utření. Potom kněz, uprostřed oltáře se pomodle, obrátí se k lidu a řekne: „**Orate fratres . . . .**“, načež zpívá: „**Pater noster . . . .**“ Pak následuje tak zvané „**pozdvihování**.“ Kněz totiž, vezma do pravé ruky Tělo Páně, pozdvihne je nad hlavu svou, při čemž dá se klepačkou znamení věřícím k pokleknutí. Hned na to rozlomí kněz sv. Hostii a vykoná jednu modlitbu, načež následuje přijímání.

Kněz, vezma sv. Hostii do levé ruky, bije se pravou rukou v prsa, při čemž opět klepačkou lidu znamení se dává. Hned pak jde ministrant pro konvičky, aby, jako obyčejně, nalil mu do kalichu zprvu víno a pak víno s vodou.

Kněz pak vyčistiv kalich, vloží do něho Svatou Hostii, jenž v hrobě Božím vystavena býti má.

Ku konci těchto mešních obřadů rozsvítí kostelník (aneb jeho pomocník) svíce a lampy u Božího hrobu, a připraví tam (jestliže to byl již dříve neučinil) monstranci.

10. Po skončených mešních obřadech sestaví se **průvod k přenešení nejsv. Těla Páně do Božího hrobu**. Kněz především složí se sebe mešní roucho a manipul, a vezme na sebe černý pluvíál, jež mu kostelník podá. Ministranti vezmou dva svícny s hořícími svícemi, kostelník pak kadidlnici, lodičku a bílé velum atd. jako o průvodu na zelený Čtvrtek. Kněz vloží kadidlo do kadidlnice, nakouří nejsv. Svátost a, vezma pak bílé velum, nese kalich se sv. Tělem Páně pod baldachínem k Božímu hrobu, kdež Tělo Páně do monstrance vstaví, monstranci pak samu bílým rouchem k tomu cíli zvlášť připraveným zahalí a na trůnu v Božím hrobě postaví.

Pak pokleknuv dole nakouří ještě jednou nejsv. Svátost a vykoná předepsanou modlitbu z obřadní knihy.

11. Posléze vrátí se kněz ještě jednou k oltáři hlavnímu, kdež mu kostelník na ramena vloží černé velum, (je-li tu jaké), načež kněz vezma onen **kříž**, jemuž byl prvé sám poctu vzdával, donese jej na příslušné místo, kdežby jej věřící uctíti a líbati mohli, při kterémžto přenášení kostelník kadidlnicí kříž ten nakuřuje, a dva ministranti hořící svíce přednášejí.

Přišed kněz k onomu místu, položí kříž onen na prostřené tu modré roucho a polštář, aby nábožní věřící mohli po celý den tuto umučení Páně rozjímati a sv. kříž líbati. Pak vrátí se kněz do sákrístie, kdež bohoslužebná roucha složí.

12. Kostelník pak shasí svíce na oltáři, ~~odhalí oltáře a, jest-liže to byl již dříve neučinil,~~ odhalí též veškeré kříže v kostele; načež všechny věci v sákrístii na místě patřičném uloží.

Odpoledne (aneb u večer)

koná se u Božího hrobu obyčejně nějaká pobožnost, při čemž sluší pamatovati, že v tento den taktéž požehnání nejsv. Svátostí se neuděluje; nýbrž v ustanovenou hodinu nakouří kněz nejsv. Tělo Páně kadidlnicí a uschová je pak v svatostánku, jenž k tomu cíli v hrobě samém postaven jest.

Po odchodu věřících shasnou se svíce a lampy u Božího hrobu; před nejsv. Svátostí mají však v tuto noc aspoň dvě lampy hořeti.

17. Bílá Sobota.

Den tento, věnovaný památce odpočinutí Pána našeho Ježíše Krista v hrobě, jakož pak u večer i památce jeho z mrtvých vstání, jest podobně velmi bohatý na posvátné obřady; protož uvedeme zase napřed to, co kostelník k tomuto dni připraviti má, a pak teprv vypravíme postup jednotlivých obřadů.

A) Přípravy k ranním posvátným obřadům jsou následující:

1) **Venku před chrámem** blíže hlavních dveří, kdež nový oheň žehnan býti má, budiž, pokud možné, postaven malý stůl, bílým rouchem pokrytý, na nějž se položí:

- a) talířek s pěti kadidlovými zrny,
- b) kropěnka s vodou svěcenou a kropáčem,
- c) kadidlnice prázdná a lodička s kadidlem, a
- d) dalmatika, štóla a manipul bílé barvy. Kde by však takové dalmatiky nebylo, připraví se aspoň bílá štóla. (Kde takový stolek postaven býti nemůže,

musí akolyté neb ministranti a kostelníci sami věci tuto uvedené v rukou držeti).

Vedle stolku budiž mimo to postaven:

- e) pult s missálem,
- f) třtina (t. j. zvlášť upravená hůl) s trojitou svící (trianglem),
- g) lucerna se svíčkou nerozsvícenou,
- h) mrtvé dřevěné uhlí (neb drobné dříví), kleště, křesací kámen s hubkou a sírkami.

i) Na příhodném místě postaví se buď třínožka s nějakou nádobou, na kteréžby oheň rozdělán býti mohl, aneb se vykopá malá jáma, ve kteréž se dříví neb uhlí tak srovná, aby oheň snadno rozdělán býti mohl.

2. Hlavní oltář v kostele budiž náležitě očištěn a, jak vůbec ke mši sv. přísluší, upraven a ozdoben. Na něm budiž postaveno:

- a) šest svícňů se svícemi;
- b) malý dřevěný pult s missálem;
- c) po straně evangelia budiž postaven svícen větší, na nějž se postaví svíce velikonoční (paškál); *)
- d) taktéž po straně evangelia aneb, nelze-li tu, tehdy po straně epištolní umístěn buď podstavek, v němžby pevně státi mohla třtina s trojitou svící;
- e) lampy před oltářem buďtež náležitě připraveny, avšak nikoli rozsvíceny;
- f) před oltářem na straně evangelia budiž postaven stojan (pult) s missálem ku čtení prorocství, jestliže totiž více kněží při oltáři přísluhuje.

---

*) Paškál k žehnání ohně ven nositi, není třeba.

3. **Na kredenčním stole** (aneb jiném příhodném místě) připraví se konvičky s vínem a vodou i ručníkem.

4. **V sakristii** pak připraví se:

a) mešní roucha a pluviál barvy fialové ku konání obřadů;

b) mešní roucha bílé barvy ke mši sv. a

c) bílé velum.

5. **Křtitelnice** se záhy vyprázdní t. j. zbývající voda křestní vyleje se do posvátniště (sacrarium), načež se křtitelnice dobře vyčistí, a nová voda do ní se naleje.

Blíže křtitelnice budiž připravena:

a) nádoba se sv. oleji;

b) dvě malé lžičky, nimižby sv. oleje z nádoby lehce nabrány a do křestní vody vmíseny býti mohly;

c) ručník malý a bavlna k utírání rukou kněze obřadujícího; a

d) nějaká nádoba, kteroužby posvěcená voda před vmísením sv. olejů z křtitelnice nabrána a do kropěnky vylita býti mohla pro zítřejší pokropení lidu v kostele před službami Božími.

B) Obřady samé konají se následovně:

1. **Výstava nejsv. Svátosti.**

Hned z rána rozsvítí se u Božího hrobu veškeré svíce a lampy, načež duchovní nejsv. Tělo Páně v monstranci opět k úctě vystaví tím samým způsobem, jako na veliký Pátek. Kromě světla před nejsv. Svátostí nesmí v tu dobu v kostele žádné jiné svíce a lampy hořeti.

2. Žehnání ohně.

V ustanovenou hodinu oblekou se duchovní v bohoslužebná roucha (humerál, albu, cingulum atd. obřadující kněz v pluvíál fialový), a odeberou se s kostelníkem a ministranty v průvodu před kostel k místu, kde má oheň žehnán býti. V čele průvodu nese se kříž. (Není-li venku zvláštní stolek upraven, musí, jak již svrchu podotknuto, ministranti veškeré potřebné věci nésti a při žehnání ohně v rukou svých držeti.)

Oheň rozdělá se dle předpisu církevního pomocí **křesacího kamene**, načež kněz vykoná předepsané modlitby nad ohněm. Pak žehná kadidlová zrna. Tu vloží kostelník něco uhlí z ohně do kadidlnice; kněz pak nasype na uhlí kadidlo, a vezma i hned kropáč, pokropí svěcenou vodou kadidlová zrna i oheň a nakouří též obé kadidlnicí po třikrát. Potom rozsvítí kostelník svíci, v lucerně připravenou, u žehnaného ohně. Mezi tím obleče se jáhen v štólu, manipul a dalmatiku bílé barvy; kde však pouze jeden kněz se nalézá, složí tento po vykonaném žehnání ohně se sebe pluvíál a štólu fialovou, a obleče se jako jáhen v roucha bílá, načež průvod zpět do chrámu se ubírá.

3. Žehnání svíce velikonoční.

a) Předě dvéřmi chrámu vezme jáhen (neb kněz) třtinu s trojitou svící, a po straně jeho nese ministrant lucernu se svící rozsvícenou. (Kostelník a druzí ministranti nesou ostatní věci, jako: kadidlová zrna, kadidlnici, missál atd. zpět).

Při vstoupení do chrámu nahne jáhen třtinu, a jednu svíci trianglu rozsvítí onou z lucerny mu podanou svíčkou, načež zpívá: „**Lumen Christi.**“ Při slovech těch pokleknou všickni na koleno, odpovídá-

jíce: „**Deo grátias!**“, a zase povstanou. U prostřed kostela zastaví se jáhen po druhé a rozsvítí druhou, před hlavním oltářem pak třetí svíci trianglu, tím samým způsobem zpívá a poklekáje.

b) U oltáře postaví se jáhen (či obřadující kněz) před missálem na stojanu (pulpitu) položeným; po levé straně jeho postaví se jeden akolyt (či ministrant), jemuž dá jáhen zatím držeti třtinu s hořící trojitou svíci a druhý, jenž drží talíř s kadidlovými zrny; po pravé straně jeho stojí třetí ministrant (neb. akolyt) držící v ruce kříž, a vedle tohoto čtvrtý, jemuž dá kostelník držeti velikonoční svíci (paškál). — Lucerna se svíci se odstraní. —

Pak zpívá jáhen (či kněz) chvalozpěv „**Exultet**,“ po jehož prvním odstavci zasadí kadidlová zrna do velikonoční svíce; po druhém odstavci téhož zpěvu rozsvítí velikonoční svíci; po třetím pak odstavci dá znamení kostelníkovi, aby světlem od trianglu rozsvítil lampy v kostele se nalézající.

4. Čtení prorocství.

Po ukončeném žehnání velikonoční svíce složí obřadující kněz (rozuměj: tam, kde více duchovních přísluhuje,) pluvíál fialový, a vezme na sebe manipul a kasuli (mešní roucho) téže barvy; podobně i jáhen, který vykonal žehnání velikonoční svíce, složí se sebe roucho bílé. (Kde pouze jediný duchovní jest, složí tento po žehnání svíce bílé roucho jáhna, a vezme na sebe manipul, stólu a mešní roucho fialové, při čemž mu kosteník slouží.)

Napotom čtou se sv. prorocství. Po každém prorocství zpívá kněz: „**Orémus**“ — a jáhen (aneb kněz sám) klekáje dí: „**Flectámus génua**;“ podjáhen pak

aneb sbor i přítomní ministranti poklekajíce, odpovídají: „**Leváte.**“ K závěrku každé modlitby odpovídá se: „**Amen.**“ —

Mezi tím, co se proroctví zpívají, vyleje kostelník z kropěnky starou vodu svěcenou do posvátniště.

5. **Svěcení vody křestní.**

Po sv. proroctvích přinese kostelník k oltáři opět fialový pluviál, jež kněz, složiv prvé se sebe roucho mešní, na sebe opět vezme, a pak ku křtitelnici se odebeře, a sice v tomto pořádku: Napřed nese jeden z ministrantů kříž a po obou stranách jeho jiní dva svícny s hořícími svícemi, jiný pak hořící svíci velikonoční. Kostelník (aneb jeho pomocník) mezi tím donese tamtéž stojan (pulpit) s missálem a postaví jej po levé straně křtitelnice.

Při svěcení vody křestní třeba jest kostelníku dáti pozor, aby kněz, kolikrátkoli rukou vody se dotkne, hned po rukou měl ručník k utření; když pak byl kněz velikonoční svíci třikrát do vody ponořil a opět vytáhnul, hled' ji kostelník pak dobře utříti. Odpovědi při svěcení vody jsou z jiných obřadů známé. Po vykonaných modlitbách žehnacích, prvé než kněz sv. oleje do vody vmísí, podá mu kostelník **kropáč** k pokropení lidu; sám pak vezme nádobu nějakou, a, nabrav trochu vody z křtitelnice, vleje ji do kropěnky pro potřebu chrámovou. Potom podá knězi **lžičky** a podrží nádobu se sv. oleji tak, aby kněz snadno částku sv. olejů nabrali a do vody křestní vmísiti mohl.

Mezi tím, co kněz po svěcení křestní vody ruce si utírá, anebo již dříve, budiž na stupně oltářní tolik **polštářů** položeno, kolik duchovních při obřadech při-

sluhuje. Po vykonaném svěcení vody složí duchovní pluviál, jáhen a podjáhen své dalmatiky a manipuly, a odeberou se k hlavnímu oltáři, kdež na zemi se položí, při čemž sbor litanie o všech Svatých zpívá. Při slovech: „**Peccatóres — Te rogámus, audi nos!**“ povstanou duchovní a odeberou se do sákristie, aby se připravili ku mši sv., načež zmíněné polštáře opět od oltáře se odstraní. Duchovní obleknou se v roucha bílá.

6. Mše svatá.

Ke mši sv. rozsvítí kostelník šest svící; svíci pak velikonoční a svíci trojitou dá na ustanovená místa. —

Ku „**Gloria**“ připraveny buďtež u oltáře zvonky a zároveň buď o to postaráno, aby při tomto chvalo-zpěvu na zvonici všemi zvony zvoněno bylo podobně, jako na zelený Čtvrtek; klepačky pak se opět uloží.

Při mši sv. užívá se uhlí a kadidla, jako vůbec při slavných službách Božích. Po sv. přijímání zpívá se jeden žalm nešporní a po něm chvalozpěv: „**Magnificat**,“ při kterém kněz opět oltář nakuřuje, jakož to při nešporách obyčejem jest. —

Poznámka 1. Po skončené mši sv. může Ciborium ze sákristie aneb z kaple, kde od zeleného Čtvrťka uschováno bylo, k hlavnímu oltáři odnešeno a tam v svatostánku uloženo býti, což ovšem tím samým způsobem (t. j. v předeepsaném průvodu pod baldachínem) se děje, jako to v zelený Čtvrtek konáno bylo.

Poznámka 2. Svíce velikonoční má hořeti při službách Božích na bílou Sobotu, v neděli, pondělí a úterý velikonoční a po všecky neděle až do svátku Vstoupení Páně.

Kde ale obyčej jest, každodenně při mši sv. ji rozsvítiti, má kostelník dle toho se řídit.

Poznámka 3. Dárků, od nábožných věřících k oslavení Božího hrobu přinešených, (nechat jsou to svíce, máslo, olej aneb dárky peněžité), má kostelník dle ustanovení duchovního správce svědomitě užití k tomu účelu, ku kterému věnovány jsou.

U večer.

Slavnost vzkříšení Páně.

K slavnosti této 1. ozdobí kostelník veškeré oltáře, co možné nejvíce.

2. **Na velkém oltáři** připraví nejméně dvácte svící.

3. **V sákristii** připraví pro duchovní bohoslužebná slavnostní roucha bílá, pro obřadujícího kněze však pluvíál; mimo to připraví svícny se svícemi k nesení při průvodu, kříž a kadidlnici s lodičkou.

4. **U Božího hrobu** buď připraven baldachín, bílé velum a lucerny se svícemi hořícími, jakož i zvonky pro ministranty.

5. V ustanovenou hodinu odeberou se duchovní k Božímu hrobu, kdež všickni pokleknuvše modlí se žalm 56., po kterém kněz vykoná předepsanou modlitbu. Po té vloží kadidlo do kadidlnice a nakouří nejsv. Svátost, načež mu kostelník bílé velum na ramena vloží. Kněz pak vystoupiv odhalí monstranci, a vezma ji do rukou svých, obrácen k lidu, intonuje: „**Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel**“ (aneb jinou přiměřenou píseň).

Pak spořádá se **průvod**, při kterém přísluhující duchovní aneb kostelník nejsv. Tělo Páně stále nakouří; na zvonici pak se zvoní.

6. Když byl průvod k hlavnímu oltáři přišel, postaví kněz Monstranci na trůn, k čemuž dle potřeby přinese kostelník k oltáři stupně; potom kněz sestoupiv dolů, složí velum se sebe a nakouří Tělo Páně.

Potom konají se v některých kostelích velikonoční hodinky (jitřní a chvály); jinde pak zpívá sbor zpěváků pouze chvalozpěvy: „**Te Deum**“ a „**Regina coeli**“, k závěrku pak dva poslední verše písně: „**Pange lingua**“, načež kněz dle obyčeje s nejsv. Svátostí požehnání udělí, a po opětém nakouření ji v svato-stánku uloží.

Poznámka. Nesou-li se při průvodu hořící svíce neb pochodně, mají ti, kdož jdou po pravé straně, držeti svíce neb pochodně rukou pravou, po levé pak straně rukou levou.

18. Hod Boží velikonoční.

V tento den konají se slavné služby Boží. Po nich bývají žehnány velikonoční pokrmy a nápoje. Vypsání obřadu tohoto viz v oddělení čtvrtém této knihy, číslo 6.

19. Neděle I. po velikonoci (provodní).

V mnohých osadách panuje obyčej, v neděli tuto ony dítky, které k stolu Páně poprvé přistoupiti mají, způsobem slavným vésti k sv. přijímání. Čeho při tom zachovati třeba, uvedeno jest v oddělení třetím knihy této, v článku 4. v odstavci b).

20. Křížové dny a den sv. Marka.

V den sv. Marka (25. dubna) a v křížové dny koná se prosební **průvod** z chrámu P. do polí, aneb do některého blízkého filiálního kostela, aneb do blízkých přifařených vesnic, jak kde obyčej jest.

K průvodu tomuto připraví kostelník:

1. pro kněze obřadujícího rochetu, štólu a pluviál barvy fialové a biret;

2. kříž průvodní, kropěnku s vodou svěcenou a kropáčem, pak obřadní knihu a korouhve.

3. Ke mši sv., kteráž se buď před, aneb mezi průvodem koná, připraví též mešní roucho fialové.

4. Při východu z chrámu, jakož i při návratu zvoní se zvony chrámovými.

5. Při průvodu nese se napřed kříž a korouhve; kostelník, jde-li spolu, kráčí po levém boku kněze, nesa v ruce obřadní knihu, a přihlíží, aby při průvodu slušný pořádek zachován byl; jeden pak z ministrantů nese kropěnku s kropáčem. Při průvodu zpívají se litanie o všech Svatých a, pokud čas stačí, též písně za úrodu zemskou.

6. **Na ustanovených místech** zastaví se průvod, a ten, kdo nese kříž, postaví se naproti knězi, kterýž pak vykoná předepsané modlitby z obřadní knihy a udělí požehnání. Pak vezma kropáč pokropí lid i osení vodou svěcenou.

7. **Po návratu** do chrámu rozsvítí kostelník na oltáři šest svící; kněz pak vykoná závěrečné modlitby.

21. Nanebevstoupení Páně.

V tento den při slavných službách Božích po přezpívaném evangelium shasí kostelník u oltáře velikonoční svíci, avšak nechá ji na místě až po mši sv., kdež pak teprv ji od oltáře vezme a uloží.

Odpoledne konají se na některých osadách průvody do polí na způsob průvodů o křížových dnech; k průvodům těmto však užívá se štóly a pluvíálu barvy bílé.

22. Sobota před hodem B. svatodušním.

O svěcení křestní vody v tento den platí ty samé předpisy, jako o svěcení této vody na bílou Sobotu; ke mši sv. však užívá se bohoslužebných rouch barvy červené. Při zpívané mši sv. zvoní se při „Gloria,“ jako na bílou Sobotu, a rozsvítí se též velikonoční svíce. Při tiché mši sv. však toto zvonění odpadá. Odpoledne upraví a ozdobí kostelník oltáře k následujícímu hodu Božímu; opona oltářní (antependium) a polštáře mají býti barvy červené; podobně i květin hlavně barvy červené užiti se může.

23. Slavnost Božího Těla.

K výroční slavnosti této, kteráž na památku ustanovení nejsv. Svátosti se koná, ozdobí se chrám i oltáře co nejskvostněji. K ozdobě chrámu užívá se, pokud možné, zelených májí nebo mladých stromků, choje a květin.

Zvlášť pak zachovejž kostelník následující:

1. **Na oltáři hlavním** odstraní se skříně s ostatky Svatých, a postaví se, pokud místo stačí, větší počet svícňů se svícemi, než obyčejně.

2. **V sákristii** připraví se bohoslužebná roucha barvy bílé a veškeré ostatní věci, kterých při slavnostní mši svaté vůbec se užívá, jakož i monstrance.

3. **Pro průvod** budiž připraven bílý pluvál, velum, jedna bílá bursa s korporálem a obřadní kniha pro průvody (Processionále), pak baldachín, kadidlnice s lodičkou, kříž a aspoň dva svícny se svícemi k nešení.

4. **V kostele** budtež připraveny lucerny se svíčkami, (které se k průvodu rozsvítí), a korouhve; lucerny, korouhve a baldachín mohou květinami ozdobeny býti.

5. Pokud lze, dohlédniž kostelník k tomu, aby i **oltáře**, u kterých mezi průvodem zastavení se koná, slušně upraveny, ozdobeny a svícemi opatřeny byly.

6. **Při mši sv.** po přijímání přinese (není-li tu jáhen, neb jiný duchovní,) kostelník monstranci na oltář, kdež ji na straně evangelia postaví; kněz pak vystaví v ní nejsv. Tělo Páně; nakuřování se ale při tom neděje.

7. **Po mši sv.** přinese kostelník bílý pluvál k oltáři; kněz pak sestoupiv na straně epištolní složí se sebe mešní roucho a manipul, a vezme na sebe pluvál.

8. Hned po odnešení těchto věcí do sákristie přinese kostelník k oltáři kadidlnici (možné-li dvě) s lodičkou a bílé velum. Kněz vloživ kadidlo do kadidlnice, nakouří nejsv. Svátost, načež mu kostelník (aneb jeden z duchovních) velum na ramena vloží.

9. Pak se uspořádá **průvod**. V čele, jako obyčejně, nese se kříž a korouhve, a po obou stranách kříže svícny s hořícími svícemi. Jeden z ministrantů nese obřadní knihu (Processionále) a lodičku, jiný bursu s korporálem. Při průvodu nakuřuje neustále buď přísluhující duchovní aneb kostelník nejsv. Svátost.

10. Při průvodu zvoní se všemi zvony; při zastavení však u jednotlivých oltářů nezvoní se, leč kdy jáhen neb kněz evangelium zpívá, při čemž však jenom jedním a sice velkým zvonem se zvoní. Po celý průvod zpívá se píseň: „**Pange lingua**“ (viz Příklad č. 2); věřící pak mohou buď tuto neb jinou píseň o nejsv. Svátosti v jazyku mateřském zpívati.

11. **Po příchodu k některému oltáři**, když byl kněz monstranci s Tělem Páně na příslušném místě postavil, sejme z něho kostelník velum a podá mu (buď sám aneb jáhen) napřed kadidlnici k nakouření nejsv. Svátosti a pak obřadní knihu.

Sbor zpěváků zpívá pak církevní zpěv, po němž kněz zpívá sv. evangelium způsobem při slavné mši sv. obyčejným. Po evangelium odpovídá se:

R̄ Laus Tibi, Christe.

Po tom zpívá obřadující kněz propověď o nejsv. Svátosti, na kterouž sbor odpovídá, a sice:

U prvního oltáře:

V̄ Panem de coelo praestitisti eis, Allelúja.

R̄ Omne delectamentum in se habentem, Allelúja.

U druhého oltáře:

V̄ Panem coeli dedit eis, Allelúja.

R̄ Panem angelorum manducabit homo, Allelúja.

U třetího oltáře:

V Cibávit eos ex ádipe fruménti, Allelúja.

R Et de petra melle saturávit eos, Allelúja.

U čtvrtého oltáře:

V Edúcas panem de terra, Allelúja.

R Et vinum lætíficet cor hóminis, Allelúja.

Po každé z těchto propovědí následuje církevní modlitba o nejsv. Svátosti, po kteréž u každého oltáře ještě následující propovědi a odpovědi se zpívají:

V A fúlgure et tempestáte.

R Libera nos, Dómine Jesu Christe.

V Fiat misericórdia Tua, Dómine super nos.

R Quemádmudem sperávimus in Te.

V Dómine, exáudi oratiómem meam.

R Et clamor meus ad Te véniat.

V Dóminus vobíscum.

R Et cum spírítu tuo.

Po těchto propovědích koná kněz druhou církevní modlitbu, a po té vloží kadidlo do kadidlnice a nakouří nejsv. Svátost.

Kostelník pak vloží mu na ramena velum, načež on vystoupiv udělí klečícímu lidu požehnání nejsv. Svátostí, při čemž buď jáhen, neb kostelník sám nejsv. Tělo Páně nakuřuje. Pak ubírá se průvod dále, a pokračuje se v zpívání písně: „Pange lingua.“

• 12. Po uděleném požehnání při 4. oltáři intonuje kněz chvalozpěv: „Te Deum laudámus,“ načež se průvod do kostela vrátí, a mezi tím onen chvalozpěv se zpívá. V kostele postaví obřadující kněz monstranci na hlavní oltář, a sestoupiv dolů před stupně složí se sebe velum. Po přezpívání chvalozpěvu zpívá kněz:

✠ **Benedicámus Patrem et Fílium cum sancto Spírítu.**

Sbor odpovídá:

✠ **Laudémus et superexaltémus eum in saécula.**

Pak následuje církevní modlitba, na kterouž sbor odpovídá: ✠ **Amen.**

Pak zpívá kněz:

✠ **Divinum auxílium máneat semper nobíscum.**

Sbor odpovídá: ✠ **Amen.**

Potom zpívají se ještě dva poslední verše písně „Pange lingua,“ totiž: „**Tantum ergo**“ a „**Genitori,**“ mezi čímž kněz nejsv. Svátost opětně nakouří. Po přezpívání oněch dvou veršů zpívá kněz známou propověď a modlitbu o nejsv. Svátosti, a po té, vezma na se velum, udělí požehnání obřadem obvyklým, po kterémž, vel. Svátost opětně nakouřiv, Ji v svatostánku uschová.

13. **Po celý oktáv** Božího Těla bývá nejsv. Svátost při mši sv. v monstranci vystavena a uděluje se Ní požehnání obřadem vůbec předepsaným.

14. Koná-li se v neděli mezi oktávem aneb v oktávě Božího Těla ještě jednou průvod, buď mimo kostel aneb v kostele samém, zachová se kostelník dle toho, co svrchu již povědíno jest.

24. Nanebevzeti Bl. Marie Panny.

V tento den bývají na mnohých místech žehnány všelijaké zeliny a plodiny z úrody zemské. Vypsání obřadu toho viz v oddělení čtvrtém této knihy, čís. 7.

25. Narození Bl. Marie Panny.

V tento den žehná se v některých osadách obilí aneb jiné sítě k setí. Popis obřadu toho viz v oddělení čtvrtém, pod číslem 8.

26. Slavnost posvěcení chrámu.

V třetí neděli měsíce října koná se v Čechách výroční památka posvěcení veškerých chrámů. K tomuto dni budtež chrám i oltáře slušně ozdobeny a okrášleny. K službám Božím užívá se mešních rouch barvy bílé. Ve venkovských osadách panuje obyčej, v následující pondělí po mši sv. konati průvod na hřbitov, kdež pak se konají modlitby za zemřelé. O průvodu tomto platí ta samá pravidla, jako o průvodu v den „Dušiček,“ o kterémž následující článek jedná.

27. Výroční památka všech Dušiček.

(2. listopadu).

K tomuto dni připravíž kostelník následující:

1. **v kostele** před presbytářem postaví se již v den všech Svatých po odpoledních službách Božích tak zvaná „tumba“ (máry s příkrovem), a na ní kříž, kolem ní pak několik svícňů se svícemi, kteréž ke mši sv. se rozsvítí.

2. **Z oltáře odstraní se květiny** a jiné ozdoby, a postaví se naň pouze šest svícňů se svícemi.

3. **V sákrístii** připraví se mešní roucha barvy černé ke mši sv., jakož i pluviál černý k průvodu; mimo to kadidlnice s lodičkou, kropěnka s vodou svě-

cenou a kropáčem, pak kříž k průvodu a ostatní potřeby ke mši sv.

4. Koná-li se v den dušiček ráno před mší sv. **kázání**, nerozsvítí se v kostele (mimo věčnou lampu) žádné světlo, lečby kazatel při čtení sv. epištoly a evangelia světla zapotřebí měl. Kazatel obleče se v rochetu a černou štólu.

5. **Po mši sv.** (Requiem) složí obřadující kněz na straně epištolní mešní roucho a manipul, načež mu kostelník podá pluvíál, birett a obřadní knihu; ministranti pak vezmou kropěnku s kropáčem a průvodní kříž, načež všickni k tumbě se odeberou; kostelník následuje duchovního s kadidlnicí a lodičkou.

6. **Před tumbou** intonuje kněz antifonu: „**Si iniquitátes;**“ načež sbor zpívá žalm 129. („**De profundis**“). Mezi tím vloží obřadující kněz kadidlo do kadidlnice. Po přezpívaném žalmu opakuje se antifona: „**Si iniquitátes observáveris Dómine: Dómine quis sustinébit.**“ Po té zpívá se:

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison; načež kněz zpívá: „**Pater noster.**“ Potom vezma kropáč kropí svěcenou vodou tumbu, a pak ji i nakuřuje, obcházeje při tom kolem ní. Pak následují propovědi a odpovědi tyto:

℣ Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℞ **Sed libera nos a malo.**

℣ A porta ínferi.

℞ **Erue Dómine ánimas eórum.**

℣ Requiéscant in pace.

℞ **Amen.**

℣ Dómine, exáudi oratiónem meam.

R Et clamor meus ad te veniat.

V Dominus vobiscum.

R Et cum spiritu tuo.

Následuje modlitba kněze, končící slovy:

V Per Christum Dominum nostrum.

R Amen.

V Réquiem aeternam dona eis Domine.

R Et lux perpétua luceat eis.

V Requiéscant in pace.

R Amen.

7. Po vykonané této pobožnosti vede se (kde to možné) **průvod na hřbitov**, při němž zpívá se žalm 50. („**Miserere mei Deus**“), jako při pohřbu dospělých. V čele průvodu nese se kříž. Na hřbitově pokropuje kněz svčenu vodou hroby tam v Pánu odpočívajících, a proto buď kostelník neb jeden z ministrantů kropěnku po pravé straně jeho stále nese; pak buď ve hřbitovní kapli aneb před křížem hřbitovním zpívá se **responsorium: „Libera me Domine,**“ po němž známé již propovědi a odpovědi s církevní modlitbou následují. Jako při tumbě, tak i zde po třikráte kněz kropí hřbitov svčenu vodou a nakuřuje kadidlem. — Při průvodu zvoní se zvony chrámovými.

Po vykonaných modlitbách vede se průvod zpět do kostela, při čemž se opět žalm 50. zpívá. V kostele pak zpívá se antifona: „**Salve Regina**“ s modlitbou. Je-li však hřbitov vzdálen, vykoná se tato antifona též na hřbitově.

Poznámka. Žalm 129 a 50., **responsorium: „Libera,**“ a antifonu: „**Salve Regina**“ viz v oddělení třetím této knihy, po článku V. v dodatku: O pohřbu. —

28. Pouť či výroční památka založení chrámu Páně.

Slavnost tato koná se hlavně k počtě toho Svätého, na jehož jméno chrám k službě Boží zasvěcen jest, a druží se tudíž k největším slavnostem výročním. Někde koná se slavnost tato v tentýž den, kdy památka sv. patrona chrámu připadá, jinde však koná se až v následující neděli, (lečby nějaká církevní překážka odložení této slavnosti na jiný den stanovila.)

K slavnosti této ozdobí kostelník chrám a zvlášť hlavní oltář co nejvkusněji.

K slavnostní mši sv. připraví se skvostná mešní roucha té barvy, kteráž v den sv. patrona chrámu předepsána jest. Je-li více duchovních přítomno, než tři, připraví kostelník pro ně rochetu a štóly přiměřené barvy.

Oddělení třetí.

Udělování sv. Svátosti.

I. Křest.

A. Příprava k této svátosti.

K udělování této svátosti vůbec mají v kapli aneb tam, kde křtitelnice postavena jest a kde sv. křest udělen býti má, na místě příhodném, (aneb na zvláštním bílém rouchem pokrytém stole, na kterémž uprostřed

dvou svící sv. kříž se nalezá), následující věci připraveny býti:

1. Nádoba, ve kteréž se nalezají sv. oleje;
2. nádoba se solí, buď již k tomu cíli žehnanou, aneb teprv žehnanu býti mající;
3. nádoba (neb konvička) kovová, křestní vodou dle potřeby naplněná, kterouž by kněz snadno do rukou vzíti a z ní vodu na hlavu křtěnce líti mohl;
4. mísa neb talíř k zachycení vody, na hlavu křtěnce vylité;
5. bavlna k utírání oudů křtěnce sv. oleji pomazaných;
6. rocheta a dvě štóly, jedna fialová a druhá bílá, (v pádu nemožnosti aspoň jedna buď připravena);
7. bílé roucho k položení na hlavu křtěnce po křtu svatém;
8. svíce vosková, kterouž kněz buď křtěnci, aneb kmotrům ku konci obřadů podá;
9. Obřadní kniha („Manuale rituum“); a
10. kousek chleba, nádoba s vodou a ručník k utření a obmytí rukou kněze sv. oleji pomazaných.

Poznámka 1. Sůl, které se při udělování sv. křtu užívá, má býti k účelu tomu zvlášť žehnaná; a proto nemá kostelník do nádoby solní dávati sůl, která snad při svěcení vody zbyla. Také má býti sůl úplně čistá a dobře (na prach) utřená.

Poznámka 2. Křtitelnice má býti vždy uzamčená, a voda ke křtu má se vždy z ní ku každému jednotlivému případu zvlášť bráti. Shledá-li se, že by voda křestní do příštího svěcení (t. j. do bílé soboty) nevystačila, může se k ní něco málo nesvěcené čisté

(t. j. pramenité, studničné, říčné neb dešťové) vody přidati: ovšem musí této přidané nesvěcené vody býti méně, než svěcené. Přidávání toto děj se vždy jenom s vědomím a u přítomnosti duchovního správce. Pakližeby se vody křestní i potom nedostávalo, posvětil kněz novou křestní vodu mimořádně. — Jestliže voda v zimě zmrzla, musí se dáti rozhráti; je-li příliš studená, může se do té částky, která ke křtu připravena jest, něco teplé čisté vody přilíti. — Konečně věz, že křestní vody nemáš nikomu vydávati.

B. Obřady při křtu malých dítek.

1. Kněz obleče se v rochetu a štólu fialovou, vezme obřadní knihu a odebeře se ku dvěřím chrámu, kde kmotrové s dítětem stojí; kostelník doprovází jej, nesa (buď sám aneb ministrant) nádobu se solí a ručníček.

2. Po první otázce kmotrům dané: „Kterak chcete tomu dítěti říkati?“ a odpovědi kmotrův, táže se kněz dále:

N. Quid petis ab Ecclesia Dei? (Co žádáš od Církve Boží?)

Odpověď: **Fidem. (Viru).**

Kněz: Fides, quid tibi praestat? (Víra co tobě dá?)

Odp.: **Vitam aeternam. (Život věčný).**

Kněz pak koná předeepsané obřady a modlitby, na kteréž se odpovídá slovem: **Amen.**

3. Po druhé modlitbě podá kostelník (neb ministrant) knězi **nádobu se solí**; (není-li sůl ještě žehnaná, tedy ji kněz nyní požehná); na modlitbu žehnací, jakož i na slova kněze při vložení soli do úst

křtěnce („Accipe salem . . . . in vitam aeternam,“) odpovídá se: **Amen**. Pak dí kněz: Pax tecum.

Odp.: **Et cum spiritu tuo**.

4. Po té následují modlitby a žehnání dítěte, na něž podobně slovem: „Amen“ se odpovídá; až pak kněz vloživ na křtěnce konec štóly dí: „Ingrédere . . . . in vitam aeternam;“ tu odpoví se též: **Amen**. Na to všickni odeberou se ku křitelnici (neb křestnímu stolu) modlíce se **Vyznání apoštolské a modlitbu Páně**.

5. Pak žehná kněz dítě ještě jednou, načež odpoví se: „**Amen**;“ a následuje dotknutí se uší a chřípí dítěte slinou se strany kněze.

6. Kněz dále se táže křtěnce:

„N. abrenuntias satanae? (N. odřikáš se zlého ducha?) atd.

Načež po třikráte se odpovídá:

„**Abrenúntio. (Odřikám)**.”

Hned na to podá kostelník knězi pouzdro s tou **otevřenou nádobkou sv. olejů**, na kteréž vyryto jest písmeno: **●**, a pak částku bavlny.

7. Tu složí kněz se sebe štólu fialovou, a kostelník, vezma ji od něho, podá mu **bílou štólu**.

Kněz pak dále klade křtěnci trojí otázku, začínající slovem: Credis (Věříš-li . .) atd. načež odpovídá se: „**Credo**.“ (**Věřím**).

Poslední otázka zní: „N. vis baptizari?“ (Chceš-li pokřtěn býti?)

Odpověď kmotrů jest: „**Volo**.“ (**Chci**).

Tu podá kostelník knězi **nádobu s křestní vodou**, a sám podrží talíř pod hlavou křtěnce tak, aby křestní voda s hlavy dítěte naň téci mohla.

8. Odloživ po uděleném křtu talíř s vodou, jakož i nádobu od kněze přijatou na stranu, podá kostelník knězi ihned utěrák k utření hlavy dítěte a potom pouzdro s nádobkou sv. křížma, na kteréž vyryto jest písmeno: **C**, a částku bavlny. Na slova kněze při tomto pomazání dítěte sv. křížmem pronešená odpovídá se: **Amen**.

Pak dí kněz: „Pax tecum.“

Odpověď: „Et cum spiritu tuo.“

9. Po těch slovech podá kostelník knězi **bílé roucho** k položení na hlavu, (nemají-li snad kmotrové sami zvláštní pro křtence roucho takové připravené,) a posléze **svíci hořící**. Na slova při podání těchto věcí od kněze říkaná, jakož i na slova závěreční, odpovídá se slovem: **Amen**.

10. Kněz pak očistí sobě ruce od pomazání sv. oleji, načež kostelník opět vše uloží. Voda při křtu sv. upotřebená nesmí nikoliv nazpět do křtitelnice aneb snad na zemi chrámu vylita býti, nýbrž má býti vylita do posvátniště. Podobně se tam vhodí popel ze spálené bavlny a ze spálených částek chlebových.

P o z n á m k a. Má-li více dítek najednou býti křtěno, postaví se kmotři s chlapci na pravici, kmotry pak s děvčaty na levici.

C. Křest dospělých.

Ke křtu dospělých připraví se vše tak, jako ke křtu dítek.

Obřady jsou podobné sice, ale poněkud obšírnější, a sice:

1. Kněz oblečený v rochetu, štólu a pluviál fialové barvy, modlí se napřed u oltáře modlitby, počínající těmito slovy:

W Adjutorium nostrum in nómine Dómini.

R Qui fecit coelum et terram.

W Glória Patri, et Filio et Spiritui sancto.

R Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculórum. Amen.

Odpovědi při modlitbách následujících jsou z jiných obřadů známé. Mezi tím postaví se křtěnec s kmotrem svým u vchodu do chrámu Páně.

2. Po vykonaných těch modlitbách odebeře se kněz, a s ním i kostelník (s nádobkou soli) ku křtěnci, kterémuž klade kněz ty samé otázky, jako při křtu dítěte, s tím toliko rozdílem, že trojí otázka o odříkání se zlého ducha, a taktéž trojí otázka o víře („Věříš-li atd.) dospělému křtěnci po dvakráte se klade, a sice poprvé hned na počátku u dvéří chrámových, po druhé pak u křtílnice.

3. Na modlitby konané odpovídaje: „Amen,“ podá kostelník knězi na pokynutí jeho nádobku se solí. Pak následuje trojí pokleknutí a modlitba křtěnce, a žehnání téhož jak od kmotra tak od duchovního; načež po vykonané modlitbě uvede jej kněz do chrámu, přičemž s ním se modlí „Vyznání apoštolské“ a „modlitbu Páně.“ Ostatní obřady jsou ty samé, jako při křtu nemluvňátek. —

II. Biřmování.

Sv. svátost tuto uděluje, jak známo, pouze biskup, kterýž začasť s udílením této svátosti spojuje tak

zvanou „generální visitaci“ t. j. hlavní návštěvu či prohlídku chrámů a far; pročež třeba jest článek tento rozvrhnouti na tři částky, z nichž první jednati bude o uvítání biskupa na osadě, druhá o udělování svátosti biřmování, a třetí o pobožnosti za zemřelé a o prohlídce chrámu.

A. Uvítání biskupa na osadě.

K vzácnému dni příchodu vrchního pastýře na osadu budiž

1. **chrám** vnitř i vně co nejskvostněji ozdoben a oltáře okrášleny, i značnějším počtem svící opatřeny.

2. **Na hlavním oltáři**, nad svatostánkem uprostřed buď pevně upravena jedna větší svíce, tak zvaná „vigilans;“ na epištolní straně (na polštáři) položen buď missál.

3. **Před oltářem** budiž postaveno klekátko, potažené červeným sukmem.

4. **V sakristii** buďtež pro duchovenstvo připraveny rochety a biretty; pro domácího duchovního správce pak ještě bílá štóla a malý kříž (tak zvaný „pacifikál“).

5. **U hlavních dvéří** chrámových budiž připraven kropáč s vodou svěcenou, kadidlnice s uhlím a lodičkou a větší obřadní kniha („Rituále románů“).

6. Mimo to připraven buď průvodní kříž *) a dva svícny se svícemi k nešení v čele průvodu; jakož i

---

*) V Pražské arcidiecesi nese jeden z přísluhujících duchovních v čele průvodu zvláštní stříbrný kříž na místě onoho obyčejného.

7. korouhve kostelní a nosičové jich pro ten případ, že biskupovi vstříc se jde. Na venkově obyčejně sestoupí biskup v domě farním, a odtud bývá pak v průvodu veden do chrámu.

8. Zvonkové na věži, aneb někdo jiný na vhodném místě, ať dávají pozor, aby, pokud možné, jakmile biskup hranice osady přestoupí, zvoněno bylo; taktéž se zvoní při průvodu biskupa do chrámu a zpět do farního domu. Když zvoněním dáno znamení, že se biskup blíží, rozsvítí kostelník všechny svíce v chrámu.

Uvedení biskupa do chrámu děje se pak následujícím obřadem: U hlavních dveří chrámových podá domácí duchovní správce biskupovi pacifikál k políbení a potom namočený kropáč. Když byl biskup shromážděný lid pokropil, podá se mu dále kadidlnice a lodička k vložení kadidla na uhlí, načež domácí duchovní biskupa nakouří. Hned pak podá kostelník domácím duchovním obřadní knihu (Rituále), a vezme k sobě ostatní věci (pacifikál, kropáč, kadidlnici a lodičku). Domácí duchovní intonuje pak antifonu předepsanou, a všickni duchovní ubírají se s biskupem k oltáři hlavnímu, kdež po přezpívaném zpěvu konají se náležitě modlitby, po nichž biskup apoštolské požehnání udělí.

B. Udělování sv. biřmování.

K sv. biřmování, před nímž obyčejně biskup sám mši sv. slouží, budtež mimo svrchu řečené ještě následující věci připraveny:

1. **V presbytáři** buď na straně epištolní anebo a straně evangelia budiž upraven tak zvaný „trůn“,

t. j. místo povýšené, slušným kobercem pokryté, na němž se postaví stolice k sedění (pohovka).

2. Na jiném místě presbytáře postaven buď stůl **kredenční**, dostatečně prostranný a veskrz bílým rouchem pokrytý, na němž postaví se kříž a dva svícny se svícemi. Na tomto stole

3. připraví se především veškeré potřeby ke mši sv., totiž: kalich s celým příslušenstvím, konvičky s vínem a vodou a oltářní zvonek, (zvonky od oltáře se totiž odstraní, aby nepřekážely); též i bílé velum k udělení požehnání s nejsv. Svátostí;

4. štóla bílá pro kazatele, kteréž může pak i domácí duchovní při přijímání věřících, při požehnání a při vzbuzování tří Božských ctností použiti;

5. bavlna, a sice s důstatek, pro utírání čel biřmovanců sv. křížmem znamenanych; a spolu nějaká nádoba, do kteréž by pak upotřebená bavlna vložena býti mohla;

6. ručníků malých k tomutéž účelu dostatečný počet; a posléze

7. talířek se solí obyčejnou a as dva kousky chlebové kůrky, nimiž si biskup po udělování této svátosti ruce své očistí, jakož i čistý ručník větší.

8. Na oltáři připraví se celé roucho mešní barvy v ten den předeepsané, a sice vespod mešní roucho (kasule), na ně štóla a manipul, pak cingulum, alba a na vrch humerál.

Nepřinesl-li obřadník biskupův zvláštní bílý pluviál k udělení sv. biřmování, připraví se pro biskupa v sákrístii též bílý pluviál.

9. **Na mřížkách** u presbytáře buď prostřeno bílé roucho pro ten případ, žeby někteří z věřících při mši sv. k stolu Páně přistoupiti chtěli;

10. **Na kazatelnu** pak buď položena kniha epištol a evangelíí k vzbuzení tří Božských ctností.

Co by mimo to ještě konati se mělo, nařídí buď biskupský obřadník aneb domácí duchovní.

Při mši sv., kterouž biskup buď před kázáním aneb po něm koná, (jak totiž sám ustanoví,) děje se vše, jako vůbec při mši sv. Po skončené mši sv. udělí biskup požehnání s nejsv. Svátostí. k čemuž kostelník kadidlnici a lodičku přinese. Potom složí biskup se sebe mešní roucha, jež kostelník ihned do sákrstie odnese a uloží.

Po vykonané modlitbě odebeře se biskup na trůn, načež se konají potřebné přípravy k sv. biřmování.

Ohledem na **udílení sv. biřmování** zachovejž se kostelník následovně:

Před sv. biřmováním (t. j. když byl biskup po mši sv. a po skončeném kázání na trůn se posadil), dá se velkým zvonem znamení, aby se biřmovanci k přijetí této svátosti připravili.

Na toto znamení postaví se biřmovanci se svými kmotry v kostele do řady. Je-li počet biřmovanců tak veliký, že se v chrámu v patřícím pořádku postavit nemohou, tehdy rozdělí se dle ustanovení biskupa na dvoje neb troje oddělení; jedno oddělení zůstane v chrámu, ostatní pak vyjdou zatím ven a zůstanou venku tak dlouho, až se jim dá zvonem znamení, že první oddělení již biřmováno jest a že z chrámu odešlo.

Když vše náležitě připraveno jest, přistoupí biskup k oltáři, domácí pak duchovní modlí se na kazatelně

vzbuzení tří Božských ctností, načež započnou obřady biřmovací, jež zde blíže uváděti třeba není, poněvadž přítomní duchovní sami při nich přísluhují a odpovídají. Na to jen upozorňujeme, že nikdo z biřmovanců nemá z kostela dříve propuštěn býti, leč až po vykonaném biřmování toho oddělení, k němuž biřmovanec náleží, závěrečné požehnání od biskupa biřmovaným těmto uděleno bylo. — Též i na to upozorňujeme kostelníky, zvláště v těch kostelích, kde více dveří se nalézají, aby pečlivě dbali o jejich uzavírání, aby nevanul kostelem škodlivý průvan. —

Po skončeném biřmování uloží kostelník opět veškeré věci, jmenovitě pak bavlna při biřmování upotřebená, jakož kůrky chleba, nimiž biskup ruce své otřel, se spálí, a popel z nich do posvátniště uvrhne; tamtéž vleje se i voda, ve kteréž byl biskup ruce své umyl.

C. Pobožnost za zemřelé a visitace chrámu.

Po skončených obřadech biřmovacích vede biskup **průvod na hřbitov**, aby vykonal pobožnost za zemřelé osadníky. K pobožnosti této připraví kostelník:

1. v **sákristii** štólu a pluviál barvy černé (aneb fialové) pro biskupa;
2. kropěnkou s vodou svěcenou a kropáčem, jakož i kadidlnici s lodičkou;
3. obřadní knihu (Rituále) a
4. kříž k nešení při průvodu.
5. Na **hřbitově** na příhodném místě postaví stůl, bílým rouchem pokrytý, a na něm dva svícny se

svícemi *) a malý kříž, (lečby snad na hřbitově nějaký veliký kříž postaven byl, k němuž by onen stůl přistaviti se mohl). Před stolem tímto postaví se klekátko.

Prvé než průvod na hřbitov se odebeře, modlí se biskup s duchovenstvem u oltáře žalm 69. a předepsané modlitby, při kterých se mu podá kropáč ku kropení a kadidlnice k nakouření. Po dokončených těchto modlitbách vyjde **průvod** z chrámu.

Při průvodu na hřbitov, jakož i při jeho návratu do chrámu, zvoní se všemi zvony. Kropěnka s kropáčem, a kadidlnice s lodičkou donesou se též na hřbitov.

Věřící při průvodu modlí se aneb zpívají kající žalmy. —

Na hřbitově konají se modlitby a obřady podobné, jako v den dušiček, a protož není třeba blíže je tu opět uvésti.

Po těchto modlitbách vrátí se průvod do chrámu.

Kdyby **pro nepříznivé počasí** průvod na hřbitov konán býti nemohl, vykoná biskup modlitby za zemřelé osadníky v kostele samém u některého postranního oltáře, kterýž k tomu účelu přiměřeně se upraví a černými polštáři opatří; stupně pak téhož oltáře, pokud lze, černým rouchem se pokryjí. —

Po ukončené této pobožnosti buď hned, aneb v některou jinou příležitější hodinu koná biskup **visitaci** či **prohlídku chrámu** a veškerých chrámových a posvátných věcí (oltářů, rouch, nádob atd.). Pořádný a čistotný kostelník, který vše dle předpisů církevních opatruje a zachovává, může v pravdě na tuto **visitaci**

---

*) Rozsvícení těchto svící v pravý čas může na starosti míti buď některý pomocník kostelníkův aneb hrobník.

se těšiti; neboť nejen duchovnímu správci, alebrž i jemu slouží pochvalné uznání vrchního pastýře ke cti, a jest mu i rukojemstvím, že bedlivým plněním svých povinností sobě spolu získal zásluhy před nejvyšším pastýřem duší lidských, Kristem Ježíšem, v jehož jmenu biskup přichází a úřad svůj koná. —

Před odchodem svým z osady vejde biskup obyčejně ještě jednou do chrámu a pokloní se Kristu Ježíši v nejsv. Svátosti skrytému, načež udělív přítomným požehnání, ubírá se dále. Při odjezdu jeho zvoní se opět všemi zvony.

Poznámka. Mají-li biřmovanci z některé osady jíti do chrámu sousední osady (přes pole) k sv. biřmování, tehdy odeberou se tam v průvodu, v jehož čele nesou se kříž a korouhve; kněz pak je vedoucí oblečen jest v rochetu, bílou štólu, pluviál a birett. Po cestě se biřmovanci společně modlí, aneb zpívají nábožné písně.

III. Svátost pokání.

K přísluhování touto svátostí připraví kostelník:

1. pro kněze rochetu, štólu barvy fialové a biret. Je-li zpovědníků více, tak že by pro ně počet štól této předepsané barvy nestačil, připraví se štóly té barvy, kteráž pro tentýž den ke mši sv. předepsána jest.

2. V těch dnech, kdy větší počet kajícníků se očekává, budiž chrám P. záhy otevřen; v jisté ustanovené dny může se hodina slyšení sv. zpovědi oznámiti zvonem. Hlásí-li se v jiný obyčejný den kajícníci k sv. zpovědi, oznam to kostelník bez odkladu duchovnímu,

aby, pokud čas stačí, před mší sv. vyzpovídání býti mohli.

3. Zpovídá-li se časně z rána aneb pozdě u večer t. j. za tmy, rozsvítí se na blízku zpovědnice svíce. Že zpovědnice stále v čistotě chována býti má, samo sebou se rozumí.

IV. Nejsv. Svátost oltářní.

Ohledem na udělování této převelebné Svátosti třeba jest činiti rozdíl mezi přijímáním věřících v kostele vůbec, a mezi přijímáním nemocných v příbytcích jejich. Ohledem pak na sv. přijímání v kostele jest též třeba zmíniti se o slavnosti prvního sv. přijímání.

A. Sv. přijímání věřících v kostele.

Má-li vel. Svátost věřícím podávána býti, tehdy

1. rozprostře kostelník na mřížky bílé roucho.

2. Koná-li se sv. přijímání mimo mši sv., rozsvítí se na oltáři aspoň dvě svíce; pro kněze pak připraví se rocheta a štóla barvy pro mši sv. v ten den předepsané.

3. Před samým přijímáním, říká kostelník aneb ministrant obecnou zpověď: „**Confiteor** . . . .“, a odpovídá pak na dvojí modlitbu kněze („*Misereatur* . . . .“ a „*Indulgentiam* . . . .“) slovem: Amen.

Mezi odříkáváním „*Confiteor*“ mohou věřící k stolu Páně přistupující buď všickni společně, anebo jeden za všechny mateřským jazykem říkati obecnou tuto zpověď. Byloby však vhodné, aby ministranti sami jazykem latinským, jako obyčejně, „*Confiteor*“ říkali,

kostelník pak aby sám ve jmenu přijímajících jazykem mateřským obecnou zpověď nahlas se pomódlil. Zníť pak tato obecná zpověď takto:

**„Vyznávám Bohu všemohoucímu, blahosla-
vené Marii vždy panně, svatému Michaelu arch-
andělu, svatému Janu Křtiteli, svatým apoštolům
Petru a Pavlu, všem Svatým, a Vám, otče, že
jsem zhřešil mnoho myšlením, řečí a skutky:
má vina, má vina, má největší vina. *) I protož
vzývám blahoslavenou Marii vždy pannu, sva-
tého Michaela archanděla, svatého Jana Křtitele,
svaté apoštolý Petra a Pavla, všechny Svaté a Vás,
otče, orodujte za mne u Pána Boha našeho.“**

4. Když kněz sv. hostii ukazuje a po třikráte říká slova: „**Dómine, non sum dignus** atd.“ (t. j. Pane, nejsem hoden atd.), dá se oltářním zvonem znamení.

5. Koná-li se sv. přijímání za tmy, (jako na př. o rorátní mši sv.), vezme kostelník neb ministrant malý svícen s hořící svící a svítí ní po levé straně kněze Tělo Páně podávajícího.

B. Slavnost prvního sv. přijímání dítek.

Pro tuto slavnost není ovšem žádný zvláštní obřad předepsán, anať se dítkám po prvé k stolu Páně přistupujícím nejsv. Svátost týmž způsobem podává, jako dospělým věřícím vůbec. Avšak poněvadž sama Církev sv. si toho přeje, aby první sv. přijímání dělo se způsobem slavnějším, tudíž mimo to, co již v předešlém

---

*) Při slovech: „má vina“ . . . . bije se rukou třikráte v prsa.

odstavci povědino jest, připomíná se zde ještě následující:

1. Oltář hlavní budiž k slavnosti této, pokud možné, slavnostně ozdoben.

2. Anoť jest chvalným obyčejem, při prvním sv. přijímání křestní slib obnoviti, což obyčejně před křtitelnicí se děje, tedy i křtitelnice slušně se ozdobí.

3. Vedou-li se dítky k tomuto sv. přijímání ze školy v průvodu do kostela, nesou se před nimi kostelní korouhve a kříž; při průvodu pak se zvoní zvony chrámovými.

4. Někde jest obyčej, že dítkám těmto do levé ruky se podá hořící svíce, kterouž ony při samém přijímání poněkud k levé straně nakloněnou drží; po sv. přijímání pak ji hned kostelníkovi odevzdají. Na místě toho mohou také dva ministranti nésti svícny s hořícími svícemi po obou stranách kněze Tělo Páně podávajícího.

C. Sv. přijímání nemocných.

Žádá-li si některý nemocný přijmouti nejsv. Tělo Páně, oznámí to kostelník v čas duchovnímu; pak

1. připraví pro kněze rochetu a stólu bílou, (dle nařízení kněze i pluvíál);

2. bursu (či schránku k uschování a nešení Těla Páně zvlášť upravenou) s korporálem a ručníčkem (purificatórium);

3. obřadní knihu (Manuále rituum);

4. vezme s sebou malý zvonek;

5. pro jistotu, žeby snad v domě nemocného nebylo svěcené vody, vezme kostelník s sebou něco svěcené

vody: může vzíti s sebou též voskovi (hromničku) a malý kříž (krucifix).

6. Má-li nemocnému i svátost posledního pomazání býti udělena, vezme kostelník s sebou též fialovou štólu.

7. Kde to býti může, ať ministranti nesou dvě svítilny (lucerny na týčích) s hořícími svícemi, (aneb aspoň jednu).

8. **Po cestě** dává kostelník zvonkem znamení věřícím na blízku se nalézajícím, že se nese nejsv. Svátost k nemocnému.

9. Když byl kněz do **příbytku nemocného** vstoupil, řekne:

℣ „Pax huic dómui;“

načež kostelník odpoví:

℞ **Et ómnibus habitántibus in ea.**

Kněz pak položí bursu na stůl, který má býti bílým rouchem pokrytý, a na němž má býti postavena svíce hořící a nádoba s vodou svěcenou.

Kostelník pak položí na stůl obřadní knihu, a je-li třeba, i malý kříž.

Nemocný má míti k sv. přijímání před sebou bílé roucho prostřené.

10. Pak pokropí kněz nemocného svěcenou vodou, modle se, načež říká následující:

℣ **Adjutórium nostrum in nómine Dómini.**

℞ **Qui fecit coelum et terram.**

℣ **Dómine exaúdi oratiómem meam.**

℞ **Et clamor meus ad te véniat.**

℣ **Dóminus vobíscum.**

℞ **Et cum spírítu tuo.**

Pak koná kněz modlitbu předepsanou, po které slyší **zpověď nemocného**. Za tou příčinou vyjdou

všickni přítomní i kostelník ze světlice na tak dlouho, až jim dá kněz znamení, že je zpověď vykonána. **Po zpovědi** říká kostelník neb ministrant obecnou zpověď (Confiteor), odpovídá a zvoní jako při sv. přijímání zdravých. Po sv. přijímání vykoná kněz závěrečnou modlitbu, po kteréž, neuděluje-li se dále svátost pomazání, kostelník všecky věci uloží a duchovního zpět doprovodí.

Měla-li by nejsv. Svátost zase zpět nesena býti, zachová se kostelník při tom tak, jako prvé na cestě z chrámu do domu nemocného.

V. Svátost posledního pomazání.

K udělení této svátosti, kterouž nemocný obyčejně po přijetí nejsv. Svátosti přijímá, připraví a vezme kostelník mimo věci v předešlém článku (o sv. přijímání nemocných) uvedené, ještě štólu fialovou a něco čisté bavlny.

V domě nemocného pak budiž připraven kousek chlebové kůrky a trochu soli, jakož i nádobka s vodou a ručníček k očištění a umytí prstů kněze po sv. pomazání.

(**Sv. oleje** nese kněz sám).

Modlí-li se kněz před udělením této svátosti **litanie za nemocného**, odpovídá při nich kostelník s přítomnými, a sice v prvním oddělení: „Oroduj (orodujte) za něj (za ni);“ v druhém pak oddělení: „Vysvobod ho (ji), Pane!“ atd.

Mezi tím, co kněz nemocnému svátost posledního pomazání uděluje, modlí se kostelník s ostatními přítomnými nahlas, pokud čas stačí, několikrát „Otče náš“ a „Zdravas.“ Jestliže však duchovní zmíněné

litanie za nemocného sám prvé se nemodlil, může se je kostelník s přítomnými mezi sv. pomazáním modliti. K tomu účelu nalezají se litanie tyto, jakož i litanie za umírajícího, na konci této knihy v závěrečném přídávku.

Po udělení sv. pomazání modlí se kněz:

℣ Kyrie eleison.

℟ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison. — Pater noster.

Et ne nos inducas in tentationem.

℟ **Sed libera nos a malo.**

℣ Salvum fac servum tuum (ancillam tuam).

℟ **Deus meus, sperantem in te.**

℣ Mitte ei, Dómine, auxilium de sancto.

℟ **Et de Sion tuere eum** (při ženské nemocné řekne se: **eam**).

℣ Esto ei, Dómine, turris fortitudinis.

℟ **A fácie inimici.**

℣ Nihil proficiat inimicus in eo (ea).

℟ **Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.**

℣ Domine exaudi orationem meam.

℟ **Et clamor meus ad te veniat.**

℣ Dóminus vobiscum.

℟ **Et cum spiritu tuo.**

Načež kněz koná předeepsané modlitby.

Pakliže kněz po udělení této svátosti nemocnému, smrti snad blízkému, udělí **církevní požehnání**, s plnomocnými odpustky spojené, pro šťastnou hodinu smrti, odpovídá při tom kostelník dle odpovědí již odjinud známých, a na pokynutí kněze říká: „Confiteor.“

Domácím nemocného budiž připomenuto, aby kůrku chleba, kterouž byl kněz prsty své otřel, jakož i upotřebenou sůl spálili. To samé učiní ovšem kostelník

i s bavlnou při této svátosti upotřebenou, a popel z ní uvrhne do posvátniště.

P o z n á m k a. Kdyby snad svátost tato nemocnému zvláště sama o sobě udělena býti měla, připraví kostelník pro duchovního rochetu, fialovou štólu a bired; sám pak vezme obřadní knihu a, je-li třeba, svěcenou vodu, svíčku a krucifix; v noci pak vezme ruční svítilnu. Zvonku v tomto případě třeba není. Před udělením svátosti modlí se kostelník (neb ministrant) na pokynutí kněze: „Confiteor.“ Ostatní modlitby a odpovědi jsou ty samé, jak svrchu uvedeny byly. Po udělení svátosti složí kostelník veškeré věci chrámové, a odnese je do chrámu zpět. —

Dodatek.

O p o h ř b u.

A. Pohřeb dospělých.

Má-li mrtvé tělo zesnulého úda naší sv. Církve, jak na řádného katolického křesťana sluší, býti pochováno, zachovejž kostelník následující pravidla:

1. V ustanovenou hodinu dá se jedním zvonem znamení, aby spoluvěřící se sešli k prokázání poslední pocty a lásky křesťanské zemřelému spolubratru.

2. **V sákrístii** připravena buď pro kněze rocheta, štóla černá, bired a obřadní kniha; v jednotlivých pádech vezme duchovní i pluviál černé barvy.

(Byl-li zemřelý docela chudý, tak že nelze domácím neb přátelům jeho, koupiti pohřební svíce, vezme kněz jednu kostelní svíci k nešení při průvodu).

3. Zúčastní-li se více duchovních při pohřbu, připraví se pro ně dle potřeby černé dalmatiky, aneb aspoň rochety, černé štóly a biretty.

4. Jeden z ministrantů, v černé neb modré komže oblečených, vezme kropěnku s kropáčem; jiný pak vezme pohřební kříž a nese jej v čele průvodu. Po obou stranách kříže mohou se též nésti dvě lucerny se svícemi hořícími.

5. Jde-li kostelník s duchovními na pohřeb, obleče se též v roucho černé neb modré.

6. K přikrytí rakve připraví se již napřed přikrov a kříž, k tomu účelu zvlášť zřízený, jenž na rakev zesnulého svrchu a sice nad hlavou se upevní.

7. Má-li mrtvola do kostela vnešena a tu přes zádušní mši sv. ponechána býti, odstraní kostelník s oltáře, u kterého tato mše sv. sloužena býti má, všelike okrasy, a připraví vůbec vše tak, jak v článku o zádušní mši sv. povédáno bylo. (Viz: Odděl. první, část 1, čl. IV.) Na onom místě, kde rakev v kostele postavena býti má, budiž připraveno šest větších a dva menší svícny, jestliže totiž příbuzní neb přátelé zesnulého nějaké svíce za spásu duše jeho chrámu k tomu cíli obětují; ty dva menší svícny postaví se na rakev svrchu, oněch šest pak po obou stranách rakve; svíce na nich ke mši sv. se rozsvítí. (Dle okolností může i více svícnu kol rakve se postaviti).

Věcí takových, které pouze k tomu ustanoveny jsou, aby se jich na oltáři při službách Božích užívalo, nemá se nikoliv k ozdobení rakve (neb tumb) bráti.

8. Když pak vše již připraveno jest, odeberou se duchovní, kostelník, ministranti, a kde to možné jest, i zpěváci a jiní účastníci, za křížem jdouce, v hodinu ustanovenou do příbytku zesnulého.

a) **V příbytku zesnulého**

rozsvítí se svíce, z nichž jednu podá kostelník (neb někdo z domácích) knězi; pak (buď hned, aneb zpívá-li se nějaká píseň neb sbor smuteční, tehdy až po písni) vezme kněz kropáč a pokropí rakev vodou svěcenou. Vráťv kropáč ministrantovi, vezme obřadní knihu a intonuje antifonu:

Si iniquitátes.

Pak buď se zpěváky střídavě zpívá, aneb sám říká žalm 129.

1. De profúndis clamávi ad te, Dómine: — Dómine, exaúdi vócem meam.

2. Fiant aures tuæ intendéntes — in vócem deprecatiónis meæ.

3. Si iniquitátes observáveris, Dómine: — Dómine, quis sustinébit?

4. Quia apud te propitiátio est: — et propter legem tuam sustínui te, Dómine.

5. Sustínuit ánima mea in verbo ejus: — sperávit ánima mea in Dómino.

6. A custódia matutína usque ad noctem — speret Israël in Dómino.

7. Quia apud Dóminum misericórdia: — et copiósá apud eum redéemptio.

8. Et ipse rédimet Israël — ex omnibus iniquitátibus ejus.

9. Réquiem ætérmam — dona ei, Dómine.

10. Et lux perpétua — lúceat ei.

Pak opětuje se antifona: *Si iniquitátes obser-
váveris, Dómine: Dómine, quis sustinébit?*

Po této antifoně (není-li možné v kostele hodinky za zemřelé konati) říkají neb zpívají se obyčejně následující propovědi a odpovědi:

℣ *Kyrie eleison.*

℟ *Christe eleison.*

℣ *Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos inducas in tentatiónem.*

℟ *Sed libera nos a málo.*

℣ *A porta inferi.*

℟ *Erue, Dómine, ánimam ejus.*

℣ *Requiescat in páce.*

℟ *Amen.*

℣ *Dómine, axaúdi oratiónem meam.*

℟ *Et clamor meus ad te véniat.*

℣ *Dóminus vobiscum.*

℟ *Et cum spírítu tuo.*

Oremus.

Následuje modlitba kněze, jenž se uzavírá slovy:
Per Christum, Dóminum nostrum.

℟ *Amen.*

Potom uspořádá se

b) Průvod.

V čele průvodu nese se pohřební kříž, a pokud lze, dvě svítilny. Kostelník dbej dle možnosti na to, aby při průvodu slušný pořádek byl zachován, totiž aby účastníci pohřbu buď za křížem před duchovním šli, aneb za rakví za příbuznými zemřelého následovali. Po stranách rakve mají jíti buď členové bratrstva

aneb ti ctitelé zesnulého, kteří nesou hořící svíce neb pochodně, aneb také tak zvaní „mládenci“ a „družičky,“ podobně se svícemi v rukou. Pobíhání mládeže sem tam po obou stranách jest neslušné.

Při průvodu zvoní se chrámovými zvony. Duchovní, vycházeje z domu zesnulého, intonuje antifonu:

„Exultábunt Dómino:“ —

a modlí se cestou žalm 50. a pokud čas stačí, i jiné kající žalmy.

Zpěváci pak onen kající žalm při průvodu zpívají, jak následuje:

Žalm 50.

1. Miserére mei, Deus, — secúndum magnam misericórdiam tuam.

2. Et secúndum multitudinem miseratiónum tuárum — dele iniquitátem meam.

3. Amplius lava me ab iniquitáte mea, — et a peccáto meo munda me.

4. Quóniam iniquitátem meam ego cognosco: — et peccátum meum contra me est semper.

5. Tibi soli peccávi, et malum coram te feci: — ut justificéris in sermónibus tuis, et vincas, cum judicáris.

6. Ecce enim in iniquitátibus concéptus sum: — et in peccátis concépit me mater mea.

7. Ecce enim veritátem dilexísti: — incérta et occúlta sapiéntiæ tuæ manifestásti mihi.

8. Aspérges me hyssópo, et mundábor: — lavábis me, et super nivem dealbábor.

9. Audítui meo dábis gaúdium et lætítiam: — et exsultábunt ossa humiliáta.

10. Avérte fáciem tuam a peccátis meis: — et omnes iniquitátes meas dele.

11. Cor mundum crea in me, Deus: — et spíritum rectum ínnova in viscéribus meis.

12. Ne projícias me a fácie tua: — et Spíritum Sanctum túum ne aúferas a me.

13. Redde mihi lætítiam salutáris tui: — et spíritu principáli confírma me.

14. Docébo iníquos vias tuas, — et impíi ad te converténtur.

15. Líbera me de sanguínibus, Deus, Deus salutis meæ: — et exsultábit lingua mea justítiam tuam.

16. Dómine, lábia mea apéries, — et os meum annuntiábit laudem tuam.

17. Quóniam si voluísset sacrificium, dedíssem útique: — holocaústis non delectáberis.

18. Sacrificium Deo spíritus contribulátus: — cor contrítum et humiliátum, Deus, non despícies.

19. Benígne fac, Dómine, in bona voluntáte tua Sion: — ut ædificéntur muri Jerúsalem.

20. Tunc acceptábis sacrificium justítiæ, ob-

latiões et holocausta: — tunc impóñent super altáre tuum vítulos.

Réquiem ætéřnam — dona ei, Dómine.

Et lux perpétua — lúceat ei.

Věřící průvodu se zúčastňující mohou tento aneb jiný kající žalm zpívati v jazyku mateřském. (K tomu účelu nalezá se v závěrečném přídavku této knihy žalm 50. a 129. v překladu českém). Také mohou věřící na místě žalmů modliti se růženec za spásu duše zemřelého, a sice po celou cestu z příbytku zemřelého do chrámu P., a odtud na hřbitov.

c) V chrámu Páně.

Při vstoupení do chrámu Páně opakuje se antifona předešlého žalmu:

Exsultábunt Dómino ossa humiliáta.

V chrámu Páně pak zpívá se následující Responsorium:

Subveníte Sancti Dei, — occúrrite Angeli Dómini: * Suscipiéntes ánimam ejus: * Offeréntes eam in conspéctu Altíssimi.

Suscípiat te Christus, qui vocávit te: et in sinum Abrahæ Angeli dedúcant te. — Suscipiéntes animam ejus.

Réquiem aetéřnam dona ei, Dómine: Et lux perpétua lúceat ei.

Offeréntes eam in conspéctu Altíssimi.

Rakev, na márách spočívající, postaví se před mřížkami presbytáře na ustanovené místo, a sice no-

hama k oltáři, na kterémž zádušní mše sv. sloužena býti má. Na rakev postaví se, jak již výše řečeno, dva menší svícny, kolem rakve pak ostatní větší svícny, a svíce na nich se rozsvítí.

Následuje pak zádušní mše svatá. (V jednotlivých případech modlí se duchovní před mší sv. církevní hodinky za mrtvé, aneb koná se pohřební řeč.)

Po mši sv. složí obřadující kněz po straně epistolní černé mešní roucho a manipul, a kostelník podá mu opět černý pluvíál. Svíce pro kněze opět se rozsvítí a jemu podá. Křížonoš a ti, kdož při něm svítilny nesou, postaví se za hlavou rakve, obřadující kněz pak proti nohám zesnulého, a po obou stranách jeho ostatní duchovenstvo s rozsvícenými svícemi. Jeden z ministrantů vezme kropěnku a kropáč, kostelník pak kadidlnici s lodičkou.

Kněz obřadující modlí se napřed předeepsanou církevní modlitbu: „Non intres in iudicium atd. kteráž končí slovy:

„Qui vivis et regnas in sæcula sæculórum.“

R Amen.

Hned na to zpívá se (aneb jen recituje) následující Responsórium:

Libera me, Dómine, de morte ætérna, in die illa treménda: * Quando coeli movéndi sunt et terra: * Dum véneris judicáre saéculum per ignem.

¶ Tremens factus sum ego, et tímeo, dum discússio vénerit, atque ventúra ira.

Quando coeli movéndi sunt et terra.

℣ Dies illa, dies iræ, calamitátis et miseriæ,
dies magna et amara valde.

Dum véneris judicáre saeculum per ignem.

℣ Réquiem ætérnam dona ei, Domine: et
lux perpétua luceat ei.

Líbera me, Dómine, de morte ætérna, in die
illa treménda; quando coeli movéndi sunt et terra:
dum véneris judicáre saeculum per ignem.

Mezi tímto zpěvem vloží kněz kadidlo do kadidl-
nice; po dokonáném pak zpěvu zpívá (neb říká) se:

℣ Kyrie eleison. ℞ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison.

Pak zpívá kněz: Pater noster.

Po slovech: „Pater noster“ vezme kněz kropáč
a kropí rakev, obcházeje při tom kolem; podobně pak
ji nakuřuje kadidlnicí. Při tomto obcházení rakve,
není-li zde jáhen, vezme kostelník pravý cíp pluviálu,
a drže jej nadzvednutý, doprovází kněze. Odevzdav
pak kněz kadidlnici zpět kostelníkovi, postaví se opět
na své místo a zpívá (neb říká) dále:

℣ Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℞ **Sed libera nos a malo.**

℣ A porta inferi.

℞ **Erue, Dómine, ánimam ejus.**

℣ Requiéscat in pace.

℞ **Amen.**

℣ Dómine, exaúdi oratiónem meam.

℞ **Et clamor meus ad te véniat.**

℣ Dóminus vobiscum.

℞ **Et cum spíritu tuo.**

Následuje modlitba církevní, končící slovy: „Per Christum, Dóminum nostrum.

R. Amen.

Po této modlitbě může, kde toho obyčej žádá, zpívána býti antifona Marianská: „**Salve Regina**“ s příslušnou modlitbou. (Viz níže).

Po té uspořádá se průvod na hřbitov způsobem již výše uvedeným.

Při průvodu říkají duchovní následující antifonu:

In paradisum dedúcant te Angeli: in tuo advéntu suscípíant te Mártýres, et perdúcant te in civitátem sanctam Jerúsalem. Chorus Agelórum te suscípíat, et cum Lázaro quondam paúpere ætéřnam hábeas réquiem.

d) Na hřbitově.

Když byl průvod u hrobu stanul, požehná kněz nejprvé hrob, (lečby již snad dříve požehnán byl,) a pak pokropí svěcenou vodou hrob i rakev. Napotom zpívá antifonu:

„Ego sum.“

Načež dále se zpívá (neb říká) chvalozpěv Zachariášův, jak následuje:

1. Benedíctus Dóminus Deus Israël: — quia visitávit et fecit redemptiόνem plebis suæ.

2. Et eréxit cornu salutis nobis: — in domo David puéri sui.

3. Sicut locútus est per os Sanctórum: — qui a saéculo sunt, Prophetárum ejus.

4. Salútem ex inimícis nostris: — et de manu ómnium, qui odérunt nos.

5. Ad faciéndam misericórdiam cum pátribus nostris: — et memorári testaménti sui sancti.

6. Jusjurándum, quod jurávit ad Abraham patrem nostrum: — datúrum se nobis.

7. Ut sine timóre de manu inimicórum nostrórum liberáti: — serviámus illi.

8. In sanctitáte et justítia coram ipso: — ómnibus diébus nostris.

9. Et tu, puer, Prophéta Altíssimi vocáberis: — præíbis enim ante fáciem Dómini paráre vias ejus.

10. Ad dandam sciéntiam salútis plebi ejus: — in remissionem peccatórum eórum.

11. Per víscera misericórdiæ Dei nostri: — in quibus visitávit nos, óriens ex alto.

12. Illumináre his, qui in ténebris, et in umbra mortis sedent: — ad dirigéndo pedes nostros in viam pacis.

Réquiem ætéram: — dona ei, Dómine.

Et lux perpétua: lúceat ei.

Potom opakuje se antifona:

Ego sum resurréctio et vita; qui credit in me, étiam si mórtuus fúerit, vivet; et omnis, qui vivit, et credit in me, non moriétur in aetérnum.

Pak dále zpívá (neb říká): **Kyrie eleison** atd. s ostatními propověďmi a odpověďmi, jako dříve v kostele; načež následuje církevní modlitba, končící slovy:

Per Christum, Dóminum nostrum.

℞ Amen.

Pak dí kněz:

℣ Réquiem ætérnam dona ei, Dómine.

℞ Et lux perpétua luceat ei.

℣ Requiéscat in pace.

℞ Amen.

℣ Anima ejus, et ánimæ ómnium fidélium defunctórum per misericórdiam Dei requiéscant in pace.

℞ Amen.

Nyní vloží se mrtvola do hrobu, a kněz ji pokropí svěcenou vodou.

Pak vrátí se duchovní se zpěváky, kostelníkem a ministranty do chrámu, a tu se zpívá (neb recituje) antifona Marianská, jak následuje:

Salve Regina, mater misericórdiæ, vita, dulcédo, et spes nostra, salve. Ad te clamámus, éxules filii Hevæ. Ad te suspirámus, geméntes et flentes, in hac lacrymárum valle. Eja ergo, Advocáta nostra, illos tuos misericórdes óculos ad nos convérte. Et Jesum, benedíctum fructum ventris tui, nobis post hoc exílium osténde. O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria.

℣ In omni tribulatióne et angústia nostra.

℞ Succúrre nobis, beatíssima Virgo Maria.

Orémus.

Intervéniat pro nobis atd.

Qui vivis et regnas in saécula saeculórum.

℞ Amen.

V Divinum auxilium máneat semper nobiscum.

R Amen. —

Na některých místech je obyčej, že zpěváci k závěrku zpívají následující zpěv:

Animas fidelium, quas assumpsisti, Dómine: fac eas gaudere cum Sanctis tuis in glória.

Réquiem aeternam dona eis, Dómine: et lux perpétua luceat eis; fac eas gaudere cum Sanctis tuis in gloria. —

Poznámka I. Je-li hřbitov od chrámu příliš vzdálen, vykoná kněz zmíněnou Marianskou antifonu: „Salve Regina“ s modlitbou buď v kapli hřbitovní, aneb před hřbitovním křížem.

Poznámka II. Koná-li se pohřeb z příbytku hned na hřbitov, konají se v příbytku již také ty modlitby, které jinak v kostele po mši sv. nad rakví se vykonávají, a protož vezme v tom pádu kostelník do příbytku také kadidlnici s lodičkou. Po obyčejných modlitbách za zesnulého modlí se kněz též již v příbytku antifonu: „Salve Regina“ s modlitbou. Potom teprv vede se průvod na hřbitov způsobem svrchu vypsáním.

Poznámka III. Doprovází-li kněz mrtvolu pouze na jisté místo na př. k bráně města a pod., zastaví se průvod na místě tom, a kněz modle se: „Kyrie eleison atd. pokropí rakev vodou svěcenou, načež ostatní známé propovědi a odpovědi se říkají, po kterých následuje modlitba, a kněz k závěrku doloží: „Réquiem aeternam dona ei, Dómine atd.

Na hřbitově pak jiný duchovní dokoná předepsané modlitby při pochování mrtvoly.

Poznámka IV. Je-li příbytek zesnulého od chrámu příliš vzdálen, aneb nelze-li z jiných příčin průvod z domu vésti, a proto mrtvola z bydlíště buď před kostel, aneb před nějakou kapli neb na jiné podobné místo donešena bývá, aby odtud průvod veden byl, konají se na tomto místě modlitby a obřady tak, jako se obyčejně v příbytku nad rakví konají; průvod pak z místa toho v obvyklém způsobu se koná.

B. Pohřeb malých dítek.

Slovem: „malé dítky“ rozumějí se dítky takové, které ještě nedosáhly onoho věku, ve kterémž by dobré od zlého náležitě rozeznávati mohly, a tudíž sv. zpovědi ještě schopny nejsou. (Dítky, které sv. křtu nedošly, jsou zde ovšem vyjmuty).

K pohřbu dítek připraví kostelník:

1. pro duchovního rochetu, bílou štólu, bired a obřadní knihu.

2. Ministranti, oblečení v komže modré (aneb červené) vezmou kropěnku a kropáč; při slavnějších pohřbech užívá se též kadidlnice s lodičkou.

3. K průvodu vezme se kříž o něco menší, než jest onen, jehož se při pohřbu dospělých užívá.

4. V ustanovený čas zvoní se zvony, a duchovní s ministranty, zpěváky, atd. odeberou se na **místo, kde mrtvola odpočívá.**

5. Tuto (nezpívá-li se napřed nějaká píseň) pokropí kněz rakev vodou svěcenou, načež intonuje antifonu:

Sit nomen Dómini.

Po té kněz buď se zpěváky střídavě zpívá, aneb jen recituje žalm 112., jak následuje:

1. Laudáte púeri Dóminum: — laudáte nomen Dómini.

2. Sit nomen Dómini benedíctum: — ex hoc nunc, et usque in saéculum.

3. A solis ortu usque ad occásum: — laudábile nomen Dómini.

4. Excélsus super omnes gentes Dóminus: — et super coelos glória ejus.

5. Quis sicut Dóminus Deus noster, qui in altis hábitat: — et humília réspicit in coelo et in terra.

6. Súscitans a terra ínopem: — et de stér-core érigens paúperem.

7. Ut cóllocet eum cum princípibus: — cum princípibus pópuli sui.

8. Qui habitáre facit stérilem in domo: — matrem filiórum laetántem.

Glória Patri et Fílio: — et Spirítui Sancto.

Sicut erat in princípio, et nunc et semper: — et in saécula saeculórum. Amen.

Pak se opětuje antifona:

Sit nomen Dómini benedíctum, ex hoc nunc, et usque in saéculum.

Pak se vede **průvod** do chrámu; při průvodu může se zpívati buď následující žalm 118., aneb níže položený žalm 148.

Žalm 118.

1. Beáti immaculáti in via: — qui ámbulant in lege Dómini.

2. Beáti, qui scrutántur testimónia ejus: — in toto corde exquírunť eum.

3. Non enim, qui operántur iniquitátem: — in viis ejus ambulavérunt.

4. Tu mandásti: — mandáta tua custodíri nimis.

5. Utinam dirigántur viae meae: — ad custodiéndas justificatiónes tuas.

6. Tunc non confúndar: — cum perspéxero in ómnibus mandátis tuis.

7. Confitébor tibi in directiÓne cordis: — in eo, quod dídici judícia justítiae tuae.

8. JustificatiÓnes tuas custódiam: — non me derelínquas usquequáque.

9. In quo córrigit adolescéntior viam suam, — in custodiéndo sermónes tuos.

10. In toto corde meo exquisívi te: — ne repéllas me a mandátis tuis.

11. In corde meo abscóndi elóquia tua: — ut non peccem tibi.

12. Benedíctus es, Dómine: — doce me justificatiÓnes tuas.

13. In lábiis meis: — pronuntiávi ómnia judícia oris tui.

14. In via testimoniórum tuorum delectátus-sum: — sicut in ómnibus divítiis.

15. In mandátis tuis exercébor: — et considerábo vias tuas.

16. In justificatió nibus tuis meditábor: non oblivíscar sermónes tuos.

Glória Patri et Fílio: — et Spirítui Sancto. Sicut erat in princípio, et nunc, et semper: — et in saécula saeculórum. Amen.

Věřící mohou při průvodu některý z tuto uvedených žalmů zpívati v jazyku mateřském; k tomu účelu připojeny jsou k závěrečnému přídavku této knihy žalm 112. a 148. v jazyku českém.

V kostele,

když byla rakev nohama k oltáři na příslušném místě postavena, zpívá kněz antifonu:

Hic accípiet.

Pak se zpívá aneb recituje žalm 23., jak následuje:

1. Dómini est terra et plenitúdo ejus: — orbis terrárum, et univérsi, qui hábitant in eo.

2. Quia ipse super mária fundávit eum: — et super flúmina praeparávit eum.

3. Quis ascéndet in montem Dómini: — aut quis stabit in loco sancto ejus.

4. Innocens mánibus, et mundo corde: — qui non accépit in vano ánimam suam, nec jurávit in dolo próximo suo.

5. Hic accípiet benedictiónem a Dómino: —
et misericórdiam a Deo salutári suo.

6. Haec est generátio quaeréntium eum: —
quaeréntium fáciem Dei Jacob.

7. Attóllite portas, príncipes, vestras, et ele-
vámíni portae aeternáles: — et introíbit rex
glóriæ.

8. Quis est iste rex glóriæ? — Dóminus
fortis et potens, Dóminus potens in praelio.

9. Attóllite portas, príncipes, vestras, et ele-
vámíni portae aeternáles: — et introíbit rex
glóriæ.

10. Quis est iste rex glóriæ: — Dóminus
virtútum, ipse est rex glóriæ.

Glória Patri etc.

Sicut erat etc.

Pak opětuje se antifona:

Hic accípiet benedictiónem à Dómino, et mi-
sericórdiam a Deo salutári suo: quia haec est
generátio quaerentium Dóminum.

Po té následuje:

℣ Kyrie eleison.

℞ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison. Pater noster.

(Tuto pokropí kněz rakev, a pak dále říká:)

Et ne nos indúcas in tentatióne.

℞ **Sed libera nos a malo.**

℣ Me autem propter innocéntiam suscepisti.

R Et confirmasti me in conspéctu tuo in aetérnum.

V Dominus vobiscum.

R Et cum spírítu tuo.

Následuje církevní modlitba, kteráž končí slovy:
Per Christum, Dóminum nostrum.

R Amen.

Poznámka. Má-li mrtvola dítěte z příbytku hned na hřbitov nesena býti, vykoná kněz žalm 23. s modlitbami příslušnými již v příbytku.

Pak se vede **průvod na hřbitov.**

Kněz intonuje antifonu: **Júvenes.**

A pak zpívá se neb recituje žalm 148. jak následuje:

1. Laudáte Dóminum de coelis: — laudáte eum in excélsis.

2. Laudáte eum omnes ángeli ejus: laudáte eum omnes virtútes ejus.

3. Laudáte eum sol et luna: — laudáte eum omnes stellae et lumen.

4. Laudáte eum coeli coelórum: — et aquae omnes, quae super coelos sunt, laudent nomen Dómini.

5. Quia ipse dixit, et facta sunt: — ipse mandávit, et creáta sunt.

6. Státuit ea in aetérnum, et in saéculum saéculi: — praecéptum pósuit, et non praeteríbit.

7. Laudáte Dóminum de terra: — dracones et omnes abyssi.

8. Ignis, grando, nix, glácies, spíritus procel-
lárum; — quae fáciunt verbum ejus.

9. Montes, et omnes colles: — ligna fru-
ctífera et omnes cedri.

10. Béstiae, et univérſa pécora: — ser-
péntes, et vólucres pennátae.

11. Reges terrae, et omnes pópuli: — prín-
cipes, et omnes júdices terrae.

12. Júvenes et vírgines, senes cum junióribus
laudent nomen Dómini: — quia exaltátum est
nomen ejus solús.

13. Conféssio ejus super coelum et terram: —
et exaltávit cornu pópuli sui.

14. Hymnus ómnibus sanctis ejus: — filiis
Israël, pópulo appropinquánti sibi.

Glória Patri etc.

Sicut erat etc.

Na hřbitově

říká opět kněz antifonu:

Júvenes et vírgines, senes cum junióribus
laudent nomen Dómini.

Při hrobu říkají se následující modlitby:

✠ Kyrie eleison.

✠ **Christe eleison.**

✠ Kyrie eleison. Pater noster.

(Tuto pokropí kněz rakev i hrob vodou svěcenou
a dí dále:)

Et ne nos indúcas in tentatiónem.

R Sed libera nos a malo.

V Sinite párvulos venire ad me.

R Tálum est enim regnum coelórum.

V Dóminus vobíscum.

R Et cum spíritu tuo.

Následuje modlitba předepsaná, po kteréž kněz rakev i hrob pokropí a kadidlem nakouří, načež rakev do hrobu se vloží.

Poznámka. Nelze-li knězi průvod až na hřbitov vésti, vykoná i tyto poslednější modlitby buď v chrámu Páně, aneb na tom místě, kde předešlé modlitby a obřady nad rakví dítěte vykonány byly.

Po vykonaném pohřbu pomodlí se kněz v chrámu Páně, aneb v kapli hřbitovní chvalozpěv tří mládenců s příslušnou modlitbou, načež bohoslužebná roucha složí.

C. Pohřeb kněze.

Pro pohřeb duchovního platí ovšem ty samé obřady, jako pro jiného dospělého katolického křesťana; toliko následující věci zde kostelníkům připomenouti za dobré máme:

1. Zemře-li kněz, zvoní se obyčejně velikým zvonem.

2. **Mrtvola** kněze má mimo obyčejný spodní oděv oblečena býti v talár (kleriku), a pak v úplné roucho mešní t. j. v humerál, albu, cingulum, manipul, štólu a kásuli barvy fialové; na hlavě pak má míti biret. Není-li to možné, budiž oblečena aspoň v rochetu, fialovou štólu a biret; do rukou pak dá se malý kříž a růženec.

3. Na rakev mimo kříž upevní se mešní roucho (kásule), missál (buď skutečný neb nápodobený) a kalich s patenou. (Kalich má však býti též nápodobený, aneb aspoň takový, jehož se ke mši sv. více neužívá).

4. V kostele postaví se rakev tak, aby mrtvola hlavou k oltáři obrácena byla.

5. Na hřbitově (nalezá-li se u kostela) budiž pro duchovní, pokud možné, blíže samého kostela hrob vykopán. —

VI. Svěcení kněžstva.

Obřady při udělování svátosti svěcení kněžstva neuvádíme zde proto, že tuto svátost biskupové obyčejně ve svých stoličných chrámech udělují, kdežto zvláštní biskupský obřadník vše řídí a ustanovuje, co a jak by se konati mohlo. — Na místě toho však uvedeme zde co dodatek některé

Slavnosti stavu kněžského se týkající,

kteréž i v jiných, zvlášt ve farních chrámech častěji konány bývají. Jsou to:

A. Prvotiny kněžské t. j. slavná první mše sv. novosvěceného kněze;

B. druhotiny či slavnost padesátiletého kněžství, a

C. nastolení nového faráře (inštalace).

A. Slavnost prvotin kněžských.

Pro slavnost tuto nejsou sice žádné zvláštní obřady předepsány, protože slavnost tato vlastně jenom v slavném konání mše sv. pozůstává. Tudíž připraví

se v chrámu P. hlavně všecko to, čeho k slavné mši sv. třeba jest.

Dle panujícího však obyčeje měj kostelník na zřeteli následující věci:

1. **Oltář**, u něhož tato slavná mše sv. sloužena býti má, buď skvostně ozdoben.

2. Poněvadž novosvěcený kněz k slavení své první mše sv. ze svého příbytku, (aneb, je-li tento příliš vzválen, z domu farního) do chrámu Páně v **průvodu** kněžstva, svých rodičů, příbuzných a jiných věřících veden bývá, připraví kostelník k průvodu takovému korouhve; pro kněžstvo však, novosvěcence doprovázející, připraví bohoslužebná roucha, jakož i obřadní knihu buď v sákristii, aneb v domě tom, odkud průvod vyjíti má. Při průvodu se zvoní zvony chrámovými.

3. Když byl průvod do chrámu P. přišel, podá se novosvěcenému knězi obřadní kniha a on intonuje modlitbu k Duchu svatému: „**Veni Sancte Spiritus!**“

4. Po této modlitbě následuje obyčejně kázání a pak slavná mše svatá.

5. **Po mši sv.** zpívá se chvalozpěv sv. Ambrože, a protož podá se novosvěcenému knězi opět obřadní kniha. Po příslušné modlitbě udělí zmíněný kněz požehnání nejsv. Svátostí obvyklým způsobem.

6. Po ukončených službách Božích uděluje novosvěcenec přítomnému duchovenstvu, svým rodičům a známým jakož i jiným věřícím požehnání vzkládáním rukou. K požehnání tomuto obleče se obyčejně v rochetu a štólu barvy v ten den předepsané.

7. Po skončené slavnosti vede se opět průvod do příbytku novosvěcence aneb do farního domu.

B. Slavnost druhotin.

Pro tuto slavnost není taktéž žádný zvláštní obřad církevně předepsán, jelikož ta samá podobně, jako slavnost prvotin, hlavně v slavném konání mše sv. pozůstává. Jubilovaný kněz bývá obyčejně v slavném průvodu z farního domu do chrámu P. veden; a proto připraví kostelník v kostele i ve faře vše podobným způsobem, jak výše při slavnosti prvotin uvedeno bylo.

K zvýšení vzácné této slavnosti zpívají se v některých krajinách ze soukromé pobožnosti před mší sv. některé žalmy a církevní modlitby, a sice: Při vstoupení jubilanta do chrámu zpívá se žalm 99: „**Jubiláte Deo**“; po něm pak u oltáře modlitba k Duchu svatému: „**Veni Sancte Spiritus**“ s přiměřenými propovědmi a odpovědmi, po kterých jubilant modlitbu zpívá. Po té odevzdá obřadující církevní hodnostář (vikář, děkan neb zástupce jeho) jubilantovi zvláštní berlu křížem svrchu ozdobenou, načež sám modlitbu závěrečnou vykoná, po kteréž jubilant všem přítomným požehnání udělí.

Po tom následuje kázání a slavná mše sv., po kteréž zpívá se chvalozpěv sv. Ambrože: „**Te Deum laudamus**“ s předepsanou církevní modlitbou. K závěrku udělí jubilant požehnání nejsv. Svátostí oltářní, načež, složiv se sebe v sákrístii bohoslužebná roucha, zpět do farního domu v slavném průvodu se uvádí.

Poznámka. V obřadní rukověti vydané v Brně r. 1836 u Frant. Gastla nalezáme následující řád pro slavnost druhotin: Před mší sv. zpívá se před oltářem modlitba k Duchu sv.: „**Veni Sancte Spiritus**“ s příslušnými propovědmi a modlitbami, jež koná obřadu-

jící církevní hodnostář. Po těch pak následuje zpívání 99. žalmu a chvalozpěvu Zachariášova, po kterých jubilovaný kněz příslušné propovědi a modlitbu zpívá, při čemž sbor odpovídá. Potom následuje mše sv. a k závěrku chvalozpěv: „Te Deum laudamus.“ —

C. Slavnost nastolení faráře (Installace)

Pro slavnost tuto jest zvláštní obřad předeepsán, nímžto nově ustanovený správce duchovní v úřad svůj se uvádí. Kostelník připrav k slavnosti této následující:

1. **Chrám Páně**, jakož i oltáře budtež vkusně ozdobeny.

2. **V sakristii** budiž připraveno úplné mešní roucho pro duchovního správce, kterýž po obřadu nastolení mši sv. obětuje.

3. **Klíče chrámu** (pokud lze, ozdobené) připraveny budtež na zvláštním polštáři, jež při obřadu samém buď jeden z ministrantů aneb někdo jiný drží.

4. **Pro patrona** aneb **zástupce jeho** buď v příslušné stoličce blíž oltáře místo vyhrazeno.

5. **U hlavních dvéří** chrámových budiž v kropěnce připraven kropáč.

6. **Korouhve** chrámové vynesou se k farnímu domu, odkud průvod do chrámu se vede.

7. **V domě farním** budtež pro vikáře aneb zástupce biskupova připraveny: rocheta, štóla a pluviál bílé barvy, pak biret a obřadní kniha větší (Rituále); pro ostatní pak duchovenstvo aspoň rochety a birety.

8. Mimo to budiž v domě farním na vhodném místě připraven **malý stůl**, bílým rouchem přikrytý, a na něm kříž a dva svícny se svícemi postaveny, kteréžto

svíce však teprv po mši sv. se rozsvítí, když zástupce biskupa po skončených obřadech v kostele domu farnímu církevní požehnání udělití má.

Obřady samy jsou následující:

V ustanovenou hodinu zvoní se všemi zvony, mezi čímž kostelník všecky svíce na oltáři rozsvítí. Při hlaholu zvonů vede se průvod z fary do chrámu. Když školní děti, jakož i předcházející věřící do chrámu byli vešli, zavrou se (je-li příznivé počasí) před duchovenstvem dvěře chrámové, načež modlí se duchovenstvo žalm 120. a předepsanou modlitbu. Po té otevře biskupský zástupce dvěře, a kostelník neb levita podá mu hned namočený kropáč, ježž po pokropení přítomných opět od něho přijme. Pak se ubírají všickni k hlavnímu oltáři, kdež se čtou výnosy patrona a biskupa o ustanovení nového faráře, načež zástupce biskupův klíče chrámu novému správci duchovnímu odevzdá, a pokud čas stačí, buď sám (aneb jiný duchovní) přiměřenou řeč k dotýčnému správci duchovnímu i jeho osadníkům učiní.

Po této řeči následuje chvalozpěv sv. Ambrože s předepsanými modlitbami. Po těchto modlitbách (stačí-li čas) vykonají se ještě modlitby za zemřelé, a pak teprv následuje slavnostní mše sv. s požehnáním nejsvětější Svátostí.

Po službách Božích svleče inštalovaný farář bohoslužebná roucha, ostatní však duchovní v nich zůstanou, a vede se průvod zpět do farního domu; kostelník aneb ministrant vezme při tom s sebou kropěnku s kropáčem. Ve farním domě zastaví se zástupce biskupský před stolem (jak svrchu řečeno bylo) připraveným, a pokropiv příbytek duchovního udělí církevní požehnání.

VII. Stav manželský.

Oddávky církevní.

Dle předpisů církevních mají sňatky manželské od snoubenců před duchovním správcem a před dvěma svědky v chrámu Páně uzavírány býti; a, pokud lze, má po vykonaném zasnoubení též mše sv. za snoubence obětována býti. Proto k řádnému uzavření sňatku manželského připraví kostelník následující věci:

1. Pro oddávajícího duchovního rochetu, bílou štólu a obřadní knihu; následuje-li hned po oddávkách mše sv., může kněz místo rochety vzíti na se humerál, albu, cingulum a pak štólu;

2. ke mši sv. připraví mešní roucho bílé barvy, lečby kněz jinou barvu sám byl ustanovil;

3. mimo to připraví v sákrístii kropáč s vodou svěcenou.

4. Na oltáři rozsvítí se dvě svíce.

5. Mají-li žehnány býti prsteny snoubenců, vyžádá je kostelník dříve od nich a položí je na talířek, který pak na oltář vedle oltářního kamene umístí.

6. Za oltářem měl pak připravenou malou stoličku pro duchovního, když po vykonaném slibu snoubencův u oltáře za tytéž modliti se má. —

7. Když byli snoubenci se svědky svými k oltáři přistoupili, odebere se kněz k oltáři, kostelník pak anebo ministrant drží po epištolní straně kropáč ve svěcené vodě namočený. Po složeném slibu snoubencův potvrdí kněz manželský sňatek jejich, načež ihned kostelník onu malou stoličku k nohům kněze dá, aby tento, kleče na ni „Otče náš“ a „Zdravas“ za snoubence

modliti se mohl, po kterýchžto modlitbách ji zase odstraní. Pak následuje:

8. **žehnání prstenů.** Kněz při tom modlí se následovně:

℣ **Adjutorium nostrum in nomine Domini:** (načež se odpovídá):

℟ **Qui fecit coelum et terram.**

℣ **Domine, exaudi orationem meam.**

℟ **Et clamor meus ad te veniat.**

℣ **Dominus vobiscum.**

℟ **Et cum spiritu tuo.**

Potom následuje modlitba, po které podá kostelník duchovnímu kropáč k pokropení prstenů.

Po odevzdání prstenů snoubencům, (aneb, nebylo-li žádných prstenů, tehdy hned po ukončeném Otčenaši) pokračuje kněz v modlitbách, jak následuje:

℣ **Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis:**

℟ **A templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.**

℣ **Kyrie eleison.**

℟ **Christe eleison.**

℣ **Kyrie eleison. Pater noster.**

℣ **Et ne nos inducas in tentationem.**

℟ **Sed libera nos a malo.**

℣ **Salvos fac servos tuos:**

℟ **Deus meus, sperantes in te.**

℣ **Mitte eis, Domine, auxilium de sancto:**

℟ **Et de Sion tuere eos.**

℣ **Esto eis, Domine, turris fortitudinis:**

℟ **A facie inimici.**

℣ **Domine, exaudi orationem meam atd.**

Následuje modlitba církevní, po kteréž opět kostelník duchovnímu kropáč podá k pokropení snoubenců. Pak následuje mše sv.

Je-li nevěsta svobodná (ne ovdovělá,) přistupují snoubenci při mši sv. po dvakráte k oltáři a pokleknou zde na dolejší stupni, a sice po pozdvihování t. j. po modlitbě „**Pater noster**,“ a pak **před udělením mešního kněžského požehnání**. Pročež kostelník v pravý čas snoubencům pokyne, aby u oltáře pokleknuli, sám pak vezme missál s oltáře do rukou, a drží jej tak před knězem, aby tento něco málo k snoubencům se obrátiv, předepsané žehnací modlitby nad nimi vykonati mohl, načež missál opět na oltář položí.

Dodatek.

A. Zlatá svadba.

Manželové, kteříž byli padesáte let pospolu v manželství strávili, mohou dle obyčeje pak v chrámu Páně konati díkůčinící slavnost, při čemž manželský slib obnovují a požehnání církevního účastnými se stávají, což zlatou svadbou se zove. Kněz vezme na se rochetu a štólu bílou, jako při oddavkách. Mimo to připraví se kropáč. Když byli jubilovaní manželé před oltářem manželský slib vespolek obnovili, udělí jim kněz požehnání.

K závěrku podá kostelník duchovnímu kropáč k pokropení zmíněných manželů. Potom následuje mše svatá, ku kteréž kostelník připraví mešní roucho té barvy, kteráž pro ten den předepsána jest.

Jubilovaným manželům mohou při zmíněných obřadech podány býti berly sv. křížem ozdobené na památku toho dne.

B. Úvod manželské matky po porodu.

Žádá-li si matka po porodu církevního požehnání obdržeti, přijde s dítětem do chrámu, kdež u dveří chrámových zůstane státi.

Kostelník pak připraví

1. pro kněze rochetu a štólu buď bílou, aneb té barvy, kteráž v ten den pro mši sv. předeepsána jest; mimo to též bired a obřadní knihu;

2. hromničnou svíci, již rozsvítí;

3. kropáč s vodou svěcenou a

4. malou stoličku, na kteroužby matka pokleknouti mohla.

Ministranti vezmou kropáč a stoličku a kostelník svíci a jdou matce vstříc.

5. Když byla matka na stoličku jí předloženou poklekla, podá jí duchovní svíci do ruky, a vezma kropáč, pokropí ji svěcenou vodou, načež praví:

℣ Adjutorium nostrum in nómine Dómini:

℟ Qui fecit coelum et terram.

Pak říká žalm 23., po kterém podá matce konec štóly, a uvede ji tak do chrámu až k oltáři, kdež matka opět poklekne.

Kněz pak modlí se nad ní:

℣ Kyrie eleison.

℟ Christe eleison.

℣ Kyrie eleison. Pater noster.

Et ne nos indúcas in tentatióne.

R. Sed libera nos a malo.

V. Salvam fac ancillam tuam:

R. Deus meus, sperántem in te.

V. Mitte ei, Dómine, auxílium de Sancto:

R. Et de Sion tuére eam.

V. Nihil proficiat inimícus in ea.

R. Et fílius iniquitátis non appónat nocere ei.

V. Dómine, exaúdi oratióem meam.

R. Et clamor meus ad te véniat.

V. Dóminus vobíscum.

R. Et cum spírítu tuo.

Následuje pak církevní modlitba, po které kněz odevzdav ministrantovi obřadní knihu, a vezma kropáč, pokropí svěcenou vodou matku i dítě. Potom, žádá-li si toho matka, vezme kněz dítě její na lokty své a obětuje je Bohu s nábožnou modlitbou. Matka pak odevzdá svíci kostelníkovi zpět.

P o z n á m k a. Pokud možné, hled kostelník k tomu, aby úvod matek před mší sv. se konal. — Obřad tento platí i pro ten případ, kdyby dítě před úvodem matky bylo zemřelo.

Oddělení čtvrté.

Církevní žehnání neb svěcení.

Církevní svěcení a žehnání záleží v modlitbě duchovního sluhu církve o zvláštní pomoc a milost Boží pro ty osoby, jimž žehná, aneb které posvěcených a požehnaných věcí užívati budou. S touto modlitbou

jsou obyčejně církevní obřady spojeny, nejvíce pokropování svěcenou vodou a kadidlem. Světíť pak a žehná církev svatá věci, které buď k službě Boží aneb pro důležité potřeby lidské určeny jsou.

Při takovém církevním svěcení a žehnání platí pro kostelníka následující

všeobecná pravidla.

1. Pro duchovního připraví se rocheta a štóla barvy v ten den ke mši sv. předepsané, (lečby při některém obřadu zvlášť jiná barva ustanovena byla);

2. obřadní kniha a

3. kropáč ve svěcené vodě namočený.

4. Věci pro vezdejší potřebu lidskou určené, jako: pokrmy, nápoje, zeleniny, obilí atd. nesmějí při svěcení nikdy na oltář kladeny býti, nýbrž vedle oltáře na zvláštní stůl neb podstavek. Pouze bohoslužebná roucha, popelec a podobné smějí na oltář, a sice vedle oltářního kamene položeny býti.

5. Svíce k svěcení věcí obyčejně se nerozsvěcují, leč při žehnání školy, domu a hřbitova.

6. Svěcení a žehnání věcí začíná obyčejně následujícími propověďmi a odpověďmi:

℣ Adjutórium nostrum in nómine Dómini:

℟ **Qui fecit coelum et terram.**

℣ Dómine, exaúdi oratiónem meam.

℟ **Et clamor meus ad te véniat.**

℣ Dóminus vobíscum.

℟ **Et cum spírítu tuo.**

7. Při modlitbách kněze na to následujících odpovídá kostelník; na blízku stojící, buď slovem: „**Amen**,“

aneb, jak zvlášť naznačeno jest, a k závěrku podá mu kropáč k pokropení a někdy i kadidlnici k nakouření věcí.

1. Svěcení vody a pokropení lidu.

K svěcení tomuto, jež koná se v neděli ráno před službami Božími, připravití má kostelník následující věci:

1. Vodu v nějaké nádobě, a sice tolik, aby aspoň veškeré kropěnky v chrámě vodou svěcenou naplněny býti mohly. Voda má býti čerstvá, a sice buď pramenitá, neb studničná, neb říčná anebo dešťová. Stará voda vyleje se do posvátniště.

Voda nová postaví se při svěcení na nějaký stůl buď v kostele neb v sákristii.

2. Mimo to připraví kostelník něco čisté soli, ručník a kropáč.

3. Pro kněze pak připraví mimo rochetu štólu fialovou.

4. Po obyčejných propovědích a odpovědích koná kněz dvojí modlitbu nad solí a dvojí nad vodou, z nichž vždy první končí slovy: „et saeculum per ignem,“ druhá pak slovy: „per omnia saecula saeculorum;“ na obojí odpovídá se: „**Amen.**“

Pak vsype kněz sůl do vody; načež dí:

℣ Dóminus vobiscum.

℟ Et cum spiritu tuo.

Potom následuje závěreční modlitba a po té

pokropení lidu.

K pokropení lidu před službami Božími složí kněz se sebe štólu fialovou, (vyjma neděle adventní a postní), a vezme na se štólu barvy v ten den ke mši sv. pře-

depsané a pluvíál tétéž barvy. Kostelník pak namočí kropáč v nověsvčcené vodě a podá jej u oltáře knězi, jenž tuto intonuje antifonu: „**Aspérges me**“ a pak kropí oltář, sebe i lid, jda při tom prostředkem chrámu až ku hlavním dveřím a zpět; za ním pak kráčí ministrant v bohoslužebné roucho oblečený, aby po pokropení lidu kropáč z rukou kněze přijal.

Mezi tím zpívá sbor následující:

Dómine, hyssópo, et mundábor * lavábis me,
et super nivem dealbábor.

Miserére mei Deus, * secúndum magnam misericórdiam tuam.

Glória Patri et Fílio et Spirítui sancto: * sicut erat in princípío, et nunc, et semper, et in saécula saeculórum. Amen. *)

Aspérges me, Dómine, hyssópo, et mundábor * lavábis me, et super nivem dealbábor.

Od hodů B. velikonočního až do svatodušních svátků intonuje však kněz místo „Aspérges me“ antifonu jinou, totiž: „**Vidi aquam.**“ Sbor pak zpívá:

Egrediéntem de templo, a látere dextero, Allelúja * et omnes, ad quos pervénit aqua ista, salvi facti sunt, et dicent: Alleluja.

Confitémini Dómino, quóniam bonus * quóniam in saéculum misericórdia ejus.

Glória Patri, et Fílio atd. (jako svrchu.)

---

*) V neděli smrtelnou a květnou se verš: „Glória Patri atd. vynechá.

Vidi aquam egrediéntem de templo, a látere dextéro, Alleluja: * et omnes, ad quos pervénit aqua ista, salvi facti sunt, et dicent: Alleluja.

Po přezpívání toho zpěvu zpívá kněz u oltáře následující:

℣ Osténde nobis, Dómine, misericórdiam tuam. (v čase velikonočním přidá se: Alleluja).

℞ Et salutáre tuum da nobis (v čase velikonočním: Alleluja).

℣ Dómine exaúdí oratiómem meam.

℞ Et clamor meus ad te véniat.

℣ Dóminus vobíscum.

℞ Et cum spírítu tuo.

Následuje pak církevní modlitba, kteráž končí slovy: „Per Christum Dóminum nostrum,“ načež se odpoví:

℞ Amen.

Potom následuje mše svatá.

2. Žehnání vína v den sv. Jana apoštola.

Na památku toho, že sv. Jan, miláček Páně, víno s jedem smíšené a k pití mu podané znamením sv. kříže požehnal a pak bez uškození pil, bývá v tento den v mnohých chrámech víno žehnáno. K tomu cíli

1. postaví se po epištolní straně oltáře na zvláštním, bílým rouchem pokrytém stole přiměřená číše, neb sklenice, vínem naplněná.

(Kalich, jehož se užívá při mši sv., nemá k tomu brán býti).

Na onen stůl mohou si i jednotliví věřící své zvláštní číše neb nádoby s vínem postaviti. K číši přední, ze kteréž víno v kostele k pití podáváno býti má, přiloží se též malý ručník.

2. Ostatní připraví se, jak v pravidlech všeobecných udáno jest (t. j. kropáč a obřadní kniha).

3. Koná-li kněz žehnání toto hned po mši sv., odloží pouze manipul, a vezma obřadní knihu, po obyčejných propovědích a odpovědích koná dvě žehnací modlitby, načež závěrečné požehnání udělí, při čemž se odpovídá: **Amen.**

Konečně podá mu kostelník kropáč k pokropení vína, načež kněz vezma číši a ručníček jednotlivým přiklekajícím věřícím tohoto žehnaného vína k pití podává.

3. Žehnání vody, soli a křídý v předvečer Zjevení Páně (sv. tři králů.)

Svěcení vody a soli v tento den koná se týmž způsobem a obřadem, jako v obyčejnou neděli, avšak poněkud slavněji. Protož obleče se kněz buď v rochetu, štólu a pluviál fialové barvy, aneb, koná-li se svěcení s tak zvanou assistencí, vezme na se humerál, albu, cingulum, štólu a pluviál; podobně též jáhen a podjáhen se oblekou.

Kostelník připraví mimo vodu a sůl (viz svrchu číslo 1.) též křídu, jakož i ostatní věci.

Modlitby a odpovědi jsou ty samé, jak v čísle 1. udáno jest; toliko po vykonaném svěcení vody žehná kněz ještě křídu, a pokropí ji vodou svěřenou.

K závěrku modlí se kněz s lidem shromážděným obyčejně litanie o všech Svatých, a modlitby příslušné. Odpovědi při litaniích a modlitbách jsou od jinud známé, až na jednu, kteráž mezi modlitbami se říká, a sice, když kněz dí:

℣ Pro svatý křest Svůj a zjevení Své!
odpovídá se:

℟ Vysvoboď nás ode všeho zlého, Pane Jesu Kriste!

4. Žehnání příbytků v předvečer Zjevení Páně.

Kde nábožný tento obyčej panuje, obleče se kněz v rochetu, bílou štólu a biret; kostelník pak vezme obřadní knihu a kadidlnici s lodičkou, a ministranti kropáč s kropěnkou, a jdou s knězem do domu, kde věřící tohoto požehnání si žádají. Při vstoupení do domu řekne kněz:

℣ Pax huic dómui.

℟ Et ómnibus habitántibus in ea.

Pak říká kněz antifonu a chvalozpěv Marianský: „Magnificat,“ při čemž vloživ kadidlo do kadidlnice, nejprvé svěcenou vodou vykropuje a pak kadidlem nakuřuje celý příbytek. Po tom modlí se:

℣ Pater noster.

Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℟ Sed libera nos a malo.

℣ Omnes de Saba vénient.

℟ Aurum et thus deferéntes.

℣ Dómine, exaúdi oratiónem meam.

℟ Et clamor meus ad te véniat.

V Dóminus vobíscum.

R Et cum spiritu tuo.

Následují dvě modlitby, kteréž uzavírají se odpovědí: **Amen.**

5. Žehnání svící v den sv. Blažeje.

K tomuto žehnání, jež se koná na památku toho, že sv. Blažej, biskup a mučenník Páně, modlitbou a znamením sv. kříže jednoho pacholíka, jemuž byla v krku rybí kost uvázla, od smrti vysvobodil a uzdravil, připraví kostelník dvě celé, ještě nesvěcené svíce, jež, jednu přes druhou, na kříž položí, a v dolejší části slušnou stužkou spojí. Mimo to připraví kropáč a obřadní knihu.

Po mši sv. položí aneb postaví tyto svíce po epištolní straně oltáře; kněz pak složiv mešní roucho a manipul, vezme obřadní knihu od kostelníka mu podanou, a koná žehnací modlitbu, při čemž kostelník, jak obyčejně odpovídá. Po modlitbách vezme kostelník od kněze knihu obřadní, podá jemu kropáč k pokropení svící. Po tom uděluje duchovní dle předepsaného způsobu požehnání jednotlivým věřícím.

6. Žehnání pokrmů a nápojů na hod B. velikonoční.

Pokrmy a nápoje, kteréž Církev svatá v tento den na žádost věřících světí, jsou následující: Tak zvaný „beránek velikonoční,“ masité pokrmy z jiných hovádek a z ptactva, sádlo (slanina), velikonoční chléb a mazance, vejce, sýr a máslo, víno a pivo.

Pokrmy a nápoje, které žehnány býti mají, postaví se v slušných nádobách buď na zvláštní stůl, aneb na stupních oltáře. Kněz pak oblečený v rochetu a štólu bílou vykoná nad nimi žehnací modlitby a závěrečné požehnání, načež je pokropí svěcenou vodou.

7. Žehnání zelenin, ovoce a jiných plodin obilních v den nanebevzetí Bl. Marie Panny.

V některých krajinách zachovává se až posud obyčej, dříve všeobecně panující, v den nadřečený žehnatí částky zelenin, ovoce a jiných plodin z úrody zemské sklizených. Žehnání toto koná se obyčejně způsobem slavnějším a sice před slavnými službami Božími. K tomu cíli

1. hled kostelník, aby věci k žehnání určené buď na zvláštním stole položeny byly, aneb aby věřící, v rukou svých je držíce, před presbytářem v slušném pořádku se postavili.

2. Pro žehnacího kněze připraví rochetu, štólu a pluvíál bílé barvy;

3. mimo kropáč s vodou svěcenou připraví též kadidlnici s lodičkou.

4. Obřad koná se následovně:

Po propovědi:

℣ Adjutórium nostrum in nómine Dómini.

℞ **Qui fecit coelum et terram.**

řiká kněz Žalm 64., po kterémž následují tyto propovědi a odpovědi:

℣ Dóminus dábit benignitátem.

℞ **Et terra nostra dábit fructum suum.**

W Rigans montes de superi6ribus suis.

R De fructu 6perum tu6rum satiabitur terra.

W Produ6ens foenum jum6ntis.

R Et herbam servit6ti h6minum.

W Ut educas panem de terra.

R Et vinum laetificet cor h6minis.

W Ut exhilaret faci6m in 6leo.

R Et panis cor h6minis confirmet.

W Misit verbum suum, et sanavit eos.

R Et eripuit eos de 6mnibus interiti6nibus e6rum.

W D6mine, exaudi orati6nem meam.

R Et clamor meus ad te veniat.

W D6minus vobiscum.

R Et cum spiritu tuo.

Potom kon6 kn6z troj6 modlitbu Źehnac6 a ud6l6 z6v6re6n6 poŹehn6n6, na6eŹ pokrop6 vŹe sv66enou vodou a nakouř6 kadidlem.

Sta66-li 6as, ř6kaj6 se pak litanie loret6nsk6 s př6sluŹn6mi modlitbami.

8. Źehn6n6 semen k set6 v den narozeni Bl. Marie Panny.

Źehn6n6 toto kon6 se podobn6, jako p ředeŹl6, p řed velk6mi sluŹbami BoŹ6mi, a kosteln6k p řiprav6 k n6mu vŹe, jako k p ředeŹl6mu Źehn6n6.

Po oby6ejn6ch propov6d6ch a odpov6d6ch vykon6 kn6z nad semeny Źehnac6 modlitby, po kter6chŹ semena sv66enou vodou pokrop6 a kadidlem nakouř6. Sta66-li 6as, n6sleduj6 pak, jako po p ředeŹl6m Źehn6n6, litanie loret6nsk6 s modlitbou.

9. Žehnání kříže, soch a obrazů Svatých.

Nalezá-li se kříž, aneb socha či obraz Páně neb některého Svatého mimo chrám Páně, vede se k němu obyčejně průvod z kostela a zase zpět; jinak koná se žehnání menších křížů a obrazů v kostele neb sákrístii na slušném místě. K žehnání tomu vezme kněz na sebe rochetu a štólu, (k slavnějšímu i pluviál), a sice k žehnání kříže a obrazů sv. apoštolů (vyjma sv. Jana apoštola), sv. mučenníků a mučennic štólu (a pluviál) barvy červené, k žehnání obrazů nejsv. Trojice, sv. andělů, vyznavačů, panen a vdov (nemučennic) štólu barvy bílé.

Před křížem neb obrazem vykoná kněz po obyčejných propovědích a odpovědích žehnací modlitby, načež kříž neb obraz svěcenou vodou pokropí.

10. Žehnání kříže způsobem slavným.

Žehnání takové koná kněz, od biskupa k výkonu tomu zvlášť splnomocněný, a sice obyčejně za přísluhování jiných kněží. Za tou příčinou

1. připraví kostelník dostatečný počet bohoslužebných rouch aneb rochet a štól barvy červené, jakož i birety; pro obřadujícího kněze pak také pluviál;

2. kropáč s kropěnkou a kadidlnici s lodičkou, kteréžto věci ku kříži se donesou.

3. V ustanovený čas vede se průvod z chrámu ku kříži, při čemž se zpívají nábožné písně a zvony se zvoní.

4. Před křížem koná obřadující kněz předeepsané modlitby, při nichžto odpovědi známy jsou z obřadů jiných.

5. Na dané znamení podá kostelník otevřenou lodičku s kadidlem některému z přísluhujících kněží, anebo ji sám drží před obřadujícím knězem, kterýž nejprvé kadidlo v lodičce žehná. Potom teprv podá se mu též kadidlnice, do kteréž on z onoho žehnaného kadidla nasype. Pak vezma kropáč pokropí kříž svčcenou vodou, a taktéž nakouří jej kadidlem. Posléze vykoná ještě jednu modlitbu, po které před křížem poklekne a uctivě jej políbí, načež i ostatní věřící tak učiní.

6. Konečně vrátí se průvod do chrámu, kdež slavnost tato obyčejně litaniemi a požehnáním nejsv. Svátostí se ukončí.

11. Žehnání korouhví a praporů chrámových a spolkových

koná se obřadem podobným, jako žehnání obrazů Svátých. Obřadující kněz má při tom roucho bílé barvy.

12. Žehnání bohoslužebných rouch a oltářního náčiní.

Žehnání toto vykonává pouze kněz, od biskupa k tomu zvlášť splnomocněný, jenž k obřadu tomu vezme na se rochetu a štólu bílé barvy.

Obřad jest podobný, jako při žehnání obrazů Svátých; po vykonaných modlitbách pokropí kněz roucha svčcenou vodou.

13. Žehnání nových varhan.

K obřadu tomu vezme kněz na sebe rochetu, štólu a pluviál bílé barvy.

Kněz přistoupiv k varhanům zpívá:

℣ Adjutoriū nostrum in nómine Dómini.

℟ **Qui fecit coelum et terram.**

Pak zpívá sbor aneb kněz sám říká žalm 150., po kterém následuje:

℣ Laudáte Dóminum in týmpano et choro.

℟ **Laudáte eum in chordis et órgano.**

℣ Dóminus vobíscum.

℟ **Et cum spiritu tuo.**

Po vykonané na to modlitbě pokropí kněz varhany svěcenou vodou.

14. Svěcení nového kostela neb nové kaple.

Nový kostel neb kaple, ve kteréž mše sv. sloužena býti má, musí buď od biskupa aneb od kněze ním splnomocněného službě Boží prvé řádně zasvěceny býti. Tuto naznačíme pouze obřad, jak jej koná kněz, od biskupa splnomocněný, způsobem méně slavným.

1. Jest-li kostel, jenž posvěcen býti má, farní, oblekou se duchovní ve farním domě v bohoslužebná roucha barvy bílé; obřadující kněz pak vezme na se pluviál. Má-li však posvěcen býti kostel filiální neb kaple, oblekou se duchovní v kostele farním.

2. Tamtéž připraví se kříž k nešení při průvodu a dva svícny se svícemi, jakož i korouhve

3. Mimo to připraví kostelník kropěnku a kropáč, který však zhotoven býti má z několika spojených rastrolestí ysopových.

4. **Kostel, jenž svěcen býti má**, musí uvnitř docela prázden býti t. j. na stěnách kostelních (mimo oltáře) nesmí býti nic zavěšeno; oltáře pak musí býti obnažené t. j. všech rouch a vši ozdoby prosté. Tak-též nesmí před posvěcením do kostela nikdo z lidí vpuštěn býti.

5. **Roucha a náčiní** k úpravě oltářů potřebná připraví si kostelník na vhodném místě, aby po vykonaném svěcení i hned oltáře pokrýti a ke mši sv. upravití mohl.

6. V ustanovenou hodinu vyjde **průvod** z farního domu neb kostela; v jeho čele nese jeden levita neb ministrant kříž, a po obou stranách jeho jiní dva nesou svícny se svícemi hořícími; dva jiní pak nesou korouhve. Při průvodu zvoní se zvony chrámovými. Průvod ubírá se při zpěvu nábožných písní ku **dvěřím kostela**, jenž svěcen býti má, kdež se duchovní zastaví; ostatní pak věřící obstoupí, pokud lze, v pořádku kostel neb kapli.

7. Obřadující kněz, vykonav předepsanou modlitbu, vezme ysopový kropáč a pokropuje zdě chrámu (neb kaple) kolkolem zevnitř, mezi čímž ostatní duchovní a zpěváci odřikávají žalm 50. („Miserere mei Deus.“) Potom před dvěřmi chrámovými zpívá: „Oremus!“ — načež ostatní duchovní dí: „Flectámus genua!“ — sbor pak odpovídá: „**Leváte.**“

Pak následuje modlitba, po kteréž se **otevrou dvěře**, a průvod po dvou vchází do chrámu, kdež pak duchovní u oltáře klečíce, litanie o všech Svatých s pře-

depsanými modlitbami se modlí, při čemž kněz obřadující kostelu (neb kapli) žehná. Po litaních zpívá sbor jiné tři žalmy, při čemž obřadující kněz svěcenou vodou kostel (neb kapli) uvnitř pokropuje, načež následuje závěreční modlitba.

8. Po vykonaném takto posvěcení kostela (neb kaple) upraví kostelník hlavní oltář, a následuje mše svatá.

15. Žehnání nového domu neb příbytku.

V domě neb příbytku, jenž církevně žehnán býti má, postaví se na přiměřeném místě stůl bílým rouchem pokrytý; na něm pak postaví se u prostřed sv. kříž, a po obou stranách jeho aspoň dva svícny se svícemi. Pro duchovního připraví kostelník rochetu, štólu (a při slavnějším žehnání i pluvíál) bílé barvy a biret; pak kropěnku s kropáčem a obřadní knihu.

Po obyčejných propovědích a odpovědích vykoná kněz žehnací modlitbu, načež pokropí celý dům neb příbytek.

16. Žehnání (svěcení) nové školy.

Obřad tento koná se obyčejně způsobem slavným, při čemž kostelník následovně zachovati se má:

1. V domě farním, aneb nalezá-li se nová škola v obci, kde fary není, tehdy v jiném slušném domě, přihotová se pro obřadujícího i příslužící kněze bohoslužebná roucha barvy bílé; a není-li v témž místě žádného kostela, připraví se v tomtéž domě i stůl, bílým rouchem pokrytý, s křížem a dvěma svícemi.

2. Tamtéž připraví se kříž a korouhve k průvodu.

3. Mimo to připraví se kropěnka s kropáčem a kadidlnice s lodičkou, kteréž pak do nové školy se donesou.

4. Je-li v místě kostel, buďtež opatření i zvoníci k zvonění při průvodu.

5. V nové škole budiž v největší světnici postaven stůl, bílým rouchem pokrytý, a na něm kříž u prostřed dvou svícňů se svícemi, kteréž ku konání obřadů se rozsvítí. Mimo to budiž dle počtu školních světnic připraven jeden neb více křížů, kteréž pak světící kněz sám v jednotlivých světnicích na příslušném místě zavěsí.

6. Obřad sám koná se následovně:

Z domu farního, aneb onoho, kde se byli duchovní, pak zástupce vlády aneb patron školy či zástupce jeho, školní dítky s učitely svými a jinými osadníky shromáždili, vede se při hlaholu zvonů **průvod** do kostela, při čemž za křížem v čele neseným jdou školní dítky atd. a zpívají se nábožné písně.

V chrámu Páně před hlavním oltářem intonují duchovní modlitbu k Duchu svatému: „**Veni Creátor Spiritus!**“ při kteréž propovědi a odpovědi odjinud známy jsou. Před poslední modlitbou zpívá kněz:

℣ Sínite párvulos venire ad me,

načež se odpoví:

℟ **Tálum est enim regnum coelorum.**

Po následující na to modlitbě zpívá obřadující kněz:

℣ **Adjutórium nostrum in nómine Dómini.**

℟ **Qui fecit coelum et terram.**

℣ Procedámus in pace.

℞ In nómine Christi. Amen.

(Není-li v tom místě, kde se škola nalezá, žádný kostel, vykonají se předešlé modlitby v domě tom, odkud průvod vyjítí má.)

Po těchto modlitbách vede se průvod v předepsaném pořádku ku školnímu stavení. Před vchodem zastaví se kněz obřadující a zpívá:

℣ Pax huic dómui.

℞ Et ómnibus habitántibus in ea.

Pak intonuje antifonu: „**Aspérges me!**“ načež sbor zpěváků dále pokračuje tak, jako při pokropení lidu svěcenou vodou v kostele se děje. Mezi tím pokračuje kněz školní stavení zevnitř, po čemž koná žehnací modlitby.

Po nich vstoupí kněz do vnitřku školního domu, opět zpívaje:

℣ Pax huic dómui.

℞ Et ómnibus habitántibus in ea.

Kněz pak a za ním všickni ostatní vejdou do světnice ku konání obřadů připravené. Tuto modlí se obřadující duchovní dvě modlitby, po kterých opět intonuje (jako svrchu):

„**Aspérges me**“, (po čemž sbor v zpěvu pokračuje), a vykropí vodou svěcenou školní světnici uvnitř; načež nasypav kadidlo do kadidlnice, nakuřuje podobně vnitřek školní světnice, při čemž sbor zpívá:

1. Incénsus istud a te benedíctum, ascéndat ad te Dómine: * et descéndat super nos misericórdia tua.

2. *Dirigatur, Dómine, orátio mea, sicut incensum in conspéctu tuo: * elevátio mánuum meárum, sacrificium vespertinum.*

3. *Pone, Dómine, custódiam ori meo: * et óstium circumstántiae lábiis meis.*

4. *Non declínet cor meum in verba malítiae: * ad excusándas excusatiónes in peccátis.*

5. *Glória Patri, et Fílio, et Spirítui Sancto: * sicut erat in princípio, et nunc et semper, et in saécula saeculórum. Amen.*

Potom vykoná obřadující kněz předeepsanou modlitbu, po ní pak zavěsí připravený kříž na příslušném místě školní světnice.

Na to vykoná závěreční modlitbu a udělí celému domu i shromážděným věřícím požehnání, po kterém všickni do chrámu Páně se odeberou, kdež pak mše sv. se koná.

17. Žehnání nové továrny, základního kamene domu neb mostu, železné dráhy a podobných budov

koná se dle týchž obřadů, jako žehnání nového domu. (Viz číslo 15.) —

18. Posvěcení nového hřbitova.

Obřad tento vykonává buď biskupský vikář (děkan), aneb jiný od biskupa splnomocněný kněz, a sice oby-

čejně za přísluhování jiných duchovních. K svěcení tomu připrav kostelník následující věci:

1. **Na hřbitově**, v jehož středu má již před posvěcením postaven býti kříž, poněkud větších rozměrů, postaví se před tímto křížem trojzubý svícen, na kterémžby tři svíce upevněny býti mohly.

2. **V sákristii** připraví kostelník pro duchovenstvo bohoslužebná roucha bílá; pro obřadujícího kněze pak humerál, albu, cingulum, štólu a pluviál;

3. tři svíce, kropěnkou s vodou svěcenou, kropáč, kadidlnici s lodičkou, obřadní knihu a kříž průvodní, kteréžto věci buď levité neb ministranti při průvodu na hřbitov donesou.

4. V ustanovenou hodinu vyjde **průvod** při hlaholu zvonů a zpěvu nábožných písní z chrámu **na hřbitov**, kdež ony tři svíce na trojzubém svícnu se postaví a rozsvítí.

Potom koná obřadující kněz, stoje před křížem a oněmi svícemi, církevní modlitbu, po kteréž následují litanie o všech Svatých. Ku konci litaní žehná kněz rukou celému hřbitovu; po nich pak vezma kropáč pokropí svěcenou vodou kříž, říkáje při tom: „Asperges me“ atd. Ostatní pak duchovní a zpěváci říkají žalm 50. („Miserére mei Deus“) celý se závěrkou: „Glória Patri“ atd.; mezi tím obchází obřadující kněz celý hřbitov, kropě jej svěcenou vodou, pročez jeden levita neb ministrant s kropěnkou při tom stále po pravé straně jej doprovází. Po tomto pokropení hřbitova vrátí se obřadující kněz ku kříži, a vykonav závěrečnou modlitbu, vezme ony tři svíce, a jednu z nich upevní na vrchu kříže, ostatní dvě pak na obou ramenech jeho; načež

vezma kadidlnici nakouří kříž a pak ještě jednou jej pokropí svěcenou vodou.

Potom vrátí se duchovní zpět do sákrístie, kdež bohoslužebná roucha složí.

Oddělení páté.

Průvody (procesí) a některé jiné výkony církevní.

I. Průvody vůbec.

Průvody, kteréž Církev svatá dílem k povzbuzení pobožnosti, dílem za příčinou vyprošení od Boha nám potřebných darů a milostí, aneb na poděkování P. Bohu za prokázaná nám dobrodiní aneb za jiným účelem koná, jsou spolu veřejným osvědčením a vyznáním naší sv. víry; proto také jest toho nevyhnutelně třeba, aby se daly způsobem důstojným a dle předpisů svaté Církev. O to má potřebnou péči vésti především duchovenstvo, a pak i kostelníci a věřící sami.

K tomu účelu stůjtež zde následující pravidla o průvodech:

1. K důstojnému průvodu jest především třeba přísného **pořádku**. Věřící mají v průvodu kráčet po dvou, (je-li počet účastníků příliš veliký, mohou jíti po čtyrech, aneb jak duchovní ustanoví;) a mají býti rozdělení dle pohlaví. Napřed jdou obyčejně dívky; v ostatním oddělení průvodu před duchovenstvem kráčejí

ženské před mužskými; v oddělení pak za duchovenstvem jdou ženské za mužskými.

2. Kde se nacházejí řeholníci, bratrstva, spolkové a jiné jednoty, tehdy členové jejich ubírají se dle stáří aneb důstojnosti řeholí neb spolků spořádaní obyčejně před knězem průvod vedoucím; obecný pak lid následuje kněze. Kde však žádných řeholí a spolků není, mohou věřící takto roztrženi býti:

Napřed jdou školní dítky, za nimi svobodné ženské (panny,) pak svobodní mužští (panicové,) za těmi zpěvácký sbor a duchovenstvo; za duchovenstvem kráčejí mužové ženatí a otcové se svými starosty v čele, a pak ženy, matky a vdovy.

3. **V čele průvodu** nesen býti má **kříž**, a kde to možné, po obou stranách jeho dva svícny se svícemi. Kříž nese buď církevně oblečený levita aneb ministrant, neb jiný zachovalý osadník. **Korouhve** (je-li jich více) buďtež v průvodu přiměřeně rozděleny a nešeny; dvě mohou neseny býti napřed u kříže.

4. Nesou-li věřící při průvodech **svíce** neb **po-chodně**, anebo palmy, mají ti, kdož na pravé straně jdou, věci takové držeti pravou rukou, a ti, kteříž jdou na levé straně, levou rukou.

5. Při průvodech budiž také o to postaráno, aby byl dostatečný počet **předpovídačů** neb zpěváků, kteří by písňe neb litanie a jiné modlitby jednosvorně před-říkávali, tak aby modlitby a písňe v celém průvodu jednohlasně se přednášely.

6. Při průvodu zvoní se všemi zvony.

7. Kostelník dle možnosti dávej pozor, aby při průvodu všeliká výtržnost aneb překážka, kterážby po-božnost rušiti mohla, zamezena byla.

Průvody jsou buď řádné, aneb mimořádné.

Řádnými nazýváme ty průvody, které každoročně v určitých dnech se konají, jako: v den Očišťování Bl. Marie Panny, v neděli květnou, o slavnosti vzkříšení Páně, v den sv. Marka a v křížových dnech, a v den Božího Těla.

Co při těchto řádných průvodech zachovávati třeba, bylo již v oddělení druhém této knihy na patřících místech uvedeno.

Mimořádné průvody jsou ty, které v neurčitých dnech a z mimořádných příčin se konají, na př. v čas přílišného sucha, moru a války, v čas milostivého leta, na poděkování Pánu Bohu za nějaké dobrodiní a pod. K nim počítáme i průvody na místa svatá.

O těchto mimořádných průvodech třebať ještě připomenouti zde následující:

Průvody za příčinou sucha, moru, války a t. d. konají se obyčejně z farního chrámu buď do některého blízkého kostela neb kaple, aneb k soše některého Svatého, aneb vůbec jen do polí.

Koná-li se průvod za vyprošení nějaké milosti od Boha, aneb za odvrácení nějakého zla neb protivenství, vezme kněz na sebe, mimo rochetu, štólu a pluvíál barvy fialové a biret; koná-li se však průvod na poděkování Pánu Bohu za nějaké dobrodiní, vezme kněz štólu a pluvíál bílé barvy. Kostelník pak vezme s sebou obřadní knihu aneb rukovět odpoledních pobožností.

Při východu i návratu průvodu zvoní se zvony chrámovými. Při průvodu zpívají se obyčejně litanie o všech Svatých a přiměřené nábožné písně; po návratu do chrámu udělí kněz obyčejně požehnání nejsvětější Svátostí.

II. Průvody na místa svatá.

Prvé než poutníci z domova na cestu se vydají, mají o tom duchovního správce svého uvědomiti a v ustanovený den před vyjitím v chrámu Páně se shromáždit; a zde mši sv. přítomni býti. Po mši sv. všickni poutníci pokleknou, kněz pak u oltáře modlí se církevní modlitby za šťastné a spasitelné vykonání pouti.

A sice napřed říká kněz antifonu a chvalozpěv sv. Zachariáše, po kterémž následující propovědi a odpovědi se říkají:

℣ Kyrie eleison.

℟ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison. Pater noster.

Et ne nos inducas in tentationem.

℟ **Sed libera nos a malo.**

℣ Salvos fac servos tuos.

℟ **Deus meus, sperantes in te.**

℣ Mitte eis (nobis), Dómine, auxílium de sancto.

℟ **Et de Sion tuere eos.** (Jde-li kněz s poutníky, tehdy místo „eos“ odpoví se „nos.“)

℣ Esto eis (nobis) turris fortitudinis.

℟ **A fácie inimici.**

℣ Nihil proficiat inimicus in eis (nobis.)

℟ **Et filius iniquitatis non appónat nocere eis** (aneb: nobis.)

℣ Benedictus Dóminus die quotidie:

℟ **Prósperum iter fáciat vobis** (aneb: nobis)
Deus salutárium nostrórum.

℣ Vias tuas, Dómine, demónstra nobis:

℟ **Et sémitas tuas édoce nos.**

℣ Utinam dirigántur viae nostrae;

℞ **Ad custodiéndas justificatiónes tuas.**

℣ Erunt prava in dirécta:

℞ **Et áspera in vias planas.**

℣ Angelis suis Deus mandávit de te:

℞ **Ut custódiant te in ómnibus viis tuis.**

℣ Dómine exaúdi oratióem meam:

℞ **Et clamor meus ad te véniat.**

℣ Dóminus vobíscum.

℞ **Et cum spíritu tuo.**

Pak následují církevní modlitby. Mezi tím, co kněz tyto modlitby koná, připraví kostelník kropáč se svěcenou vodou. Po vykonaných modlitbách udělí kněz klečícím poutníkům požehnání, a pokropí je pak svěcenou vodou.

Jestli-že by mše sv. konána býti nemohla, udělí duchovní správce poutníkům aspoň toto požehnání, přičemž oblečen jest v rochetu a bílou štólu.

Po návratu poutníků modlí se kněz, v rochetu a bílou štólu oblečený, před oltářem následující modlitby:

℣ Adjutórium nostrum in nómine Dómini.

℞ **Qui fecit coelum et terram.**

Pak říká kněz antifonu a žalm 127., po němž následují tyto propovědi a odpovědi:

℣ Kyrie eleison.

℞ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison. Pater noster.

Et ne nos indúcas in tentatióem.

℞ **Sed libera nos a malo.**

℣ Benedicti, qui véniunt in nómine Dómini:

℞ **Benedicti vos (aneb: nos) a Dómino, qui fecit coelum et terram.**

V Réspice, Dómine, in servos tuos et in ópera tua.

R **Et dirige eos (nos) in viam mandatórum tuórum.**

V Dómine exaúdi oratiómem meam.

R **Et clamor meus ad te véniat.**

V Dóminus vobíscum.

R **Et cum spírítu tuo.**

Pak koná kněz předeepsané modlitby, po kterých podá kostelník knězi kropáč, nímž tento pokropí poutníky vodou svěcenou.

Poznámka. Koná-li se průvod pouze k nějaké blízké soše neb k obrazu některého Svatého v osadě, tehdy se toto církevní požehnání neuděluje; alebrž průvod vede se z chrámu modle se, aneb zpívaje nábožné písně. Kněz má při průvodu na sobě rochetu, štólu a pluvíál buď bílé aneb červené barvy (dle toho, byl-li onen Svatý, k jehož úctě ta pobožnost se koná, mučenníkem, čili nic;) v ruce své pak obyčejně nese malý kříž (tak zvaný „pacifikál.“) Kostelník vezme s sebou rukověť odpoledních pobožností. Před sochou aneb obrazem Svatého vykonají se buď litanie aneb jiná přiměřená pobožnost, načež průvod do chrámu se vrátí, kdež obyčejně požehnání nejsv. Svátostí lidu se udělí.

III. Vzyvání Ducha svatého.

Vzyvání toto koná se na počátku školního roku, na počátku církevních i světských sněmů, při vyznání víry katolické a při jiných ještě příležitostech.

Kněz, oblečený v rochetu a štólu barvy červené, (aneb, následuje-li hned na to mše sv., tehdy v boho-

služebná roucha barvy v ten den předepsané), poklekne na nejvyšším stupni před oltářem a intonuje:

„Veni Sancte Spiritus!“

načež sbor dále zpívá:

Reple tuórum corda fidélium, * et tui amóris in eis ignem accénde;

Qui per diversitátem linguárum cunctárum * gentes in unitáte fídei congregásti. (V čase veličnočním přidá se: Alleluja.)

Pak následuje:

V. Emitte Spíritum tuum, et creabúntur. (V čase vel. Alleluja.)

R. Et renovábis fáciem terrae. (V čase vel. Alleluja.)

Potom koná kněz církevní modlitbu, na kterouž se odpovídá:

R. Amen.

IV. Díkůčinící pobožnost.

Díkůčinění slavné koná se obyčejně po šťastně ukončené sklizni úrody zemské, po skončení války, po přestálém moru, na konci milostivého leta a při jiných podobných příležitostech; a sice koná se buď ráno po mši sv., aneb po odpoledních službách Božích. K pobožnosti této připravíž kostelník:

1. monstranci, bílé velum, kadidlnici s lodičkou a obřadní knihu.

2. Po skončených službách Božích donese kostelník monstranci na oltář, kdež duchovní nejsvětější Svátost v ní vystaví, při čemž se zpívá 1. verš písně; „Pange

lingua," (lečby již vel. Svátost na počátku služeb Božích vystavena byla.)

Pak podá kostelník knězi obřadní knihu, a tento intonuje chvalozpěv sv. Ambrože:

„Te Deum laudamus,“

kterýžto chvalozpěv pak sbor zpěváků dále celý zpívá. Potom zpívá kněz:

℣ Benedicamus Patrem, et Filium cum Sancto Spiritu:

načež se odpoví:

℞ Laudemus et superexaltemus eum in saecula.

Pak vykoná kněz předeepsanou modlitbu, na niž se odpoví:

℞ Amen.

Hned pak zpívají se dva poslední verše písně o nejsv. Svátosti t. j. „Tantum ergo“ . . . a „Genitori“ atd., mezi nimiž kněz velebnou Svátost, jako obyčejně, nakouří, načež mu kostelník velum na ramena vloží. Po obyčejné propovědi, odpovědi a modlitbě o nejsv. Svátosti udělí kněz požehnání obvyklým způsobem.

V. Vyznání víry katolické.

Má-li některý jinověrec do lůna Církve sv. katolické přijat býti, musí mimo jiné zvlášť vyznání víry dle předpisu Tridentského církevního sněmu před knězem a dvěma svědky složiti. Vyznání toto děje se obyčejně způsobem slavným v neděli anebo ve svátek.

K slavnosti této hledí kostelník:

1. hlavní oltář slušně ozdobiti;

2. v sákrístii příprav pro duchovního rochetu a stólu barvy fialové, biret a obřadní knihu (Rituale);

3. pro obrácence buď připravena jedna vosková svíce.

4. Na oltáři, na epištolní straně, položí se missál; a

5. u oltáře (na stupních) při epištolní straně postaví se stolice (sesle) k sedění.

6. V ustanovenou hodinu přijde obrácenec se dvěma svědky do chrámu, a postaví se v presbytáři na místě vykázaném po epištolní straně oltáře.

7. Duchovní pak, oblečen v roucha svrchu naznačená, přistoupí k oltáři a zpívá napřed modlitbu k Duchu svatému:

„Veni Sancte Spiritus.“

v čemž sbor pokračuje způsobem výše v článku III. uvedeným.

Mezi tímto vzýváním Ducha sv. rozsvítí kostelník svíci, a podá ji obrácenci do rukou.

Po zmíněné modlitbě posadí se kněz, maje biret na hlavě, na onu stolicí u oltáře připravenou, a sice obličejem k obrácenci, kterýž s hořící svící v ruce postoupí k oltáři před kněze, a tuto poklekne. Po několika otázkách se strany duchovního jemu předložených, a od něho zodpověděných, následuje **vyznání víry**.

Kněz totiž vezma obřadní knihu, položí si ji na klín tak, aby obrácenec z ní pohodlně čísti mohl. Neumí-li obrácenec čísti, předříkává mu kněz vyznání sám, a tento říká je po něm. Při tomto vyznání mají svědkové pravé ruce své na ramenou obrácence položené.

Ku konci vyznání podá kostelník duchovnímu missál otevřený na místě, kde se nalezá evangelium sv. Jana při třetí mši o vánocích; obrácenec pak při

posledních slovech vyznání položí pravou ruku svou na místo onoho evangelia v missále, po ukončení pak vyznání začátek onoho evangelia, jež mu kněz ukáže, políbí. — Po tom povstane kněz, a obrátiv se k oltáři, s hlavou odkrytou modlí se žalm 50. („Miserere mei Deus“), po kterém říkají se následující propovědi a odpovědi:

℣ Kyrie eleison.

℟ **Christe eleison.**

℣ Kyrie eleison. Pater noster.

Et ne nos inducas in tentationem.

℟ **Sed libera nos a malo.**

℣ **Salvum fac servum tuum (ancillam tuam),**

Dómine:

℟ **Deus meus, sperántem in te.**

℣ **Nihil proficiat inimicus in eo (ea).**

℟ **Et filius iniquitátis non appónat nocére eí.**

℣ **Esto ei, Dómine, turris fortitudinis:**

℟ **A fácie inimici.**

℣ **Dómine, exaúdi orationem meam.**

℟ **Et clamor meus ad te véniat.**

℣ **Dóminus vobíscum.**

℟ **Et cum spiritu tuo.**

Pak koná kněz předeepsanou modlitbu, a po té přijímá obrácence do Církve; po čemž následuje chvalozpěv sv. Ambrože „**Te Deum laudamus,**“ kterýž zvláštní modlitbou se ukončí.

Po této modlitbě následuje buď kázání aneb přiměřená řeč duchovního k obrácenci a shromážděným věřícím, načež následuje mše sv. Nevykonali obrácenec sv. zpověď již dříve, vykoná ji nyní, a při mši sv. přistoupí ke stolu Páně.

VI. Výroční visitace kanonická.

Každoročně koná biskupský vikář (děkan), aneb jiný zástupce biskupův ve jmenu téhož v každé farní osadě tak zvanou kanonickou visitaci či prohlídku kostela a fary, při čemž obyčejně mši sv. slouží. Po mši sv. pak tam, kde to možné, vede se průvod na hřbitov, aneb okolo chrámu, při čemž modlitby za zemřelé osadníky té které osady se konají. Při průvodu tomto zachovává se vše tak, jak vůbec při průvodu v den Dušiček obyčej jest. (Viz den Dušiček).

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

Přídavek.

---

1. Návod k ministrování.

Ačkoli knězi mši sv. obětujícímu u oltáře obyčejně tak zvaní „ministranti“ přisluhují, má přec i kostelník způsob tohoto přisluhování zevrubně znáti, dílem proto, že jest povinností jeho, na ministranty dohlížeti, aby při mši sv. řádně přisluhovali, a co třeba, dobře odpovídali, dílem i proto, že v čas nevyhnutelné potřeby sám knězi při mši sv. přisluhovati musí. Za tou příčinou uvádí se zde návod k ministrování.

Platí pak o přisluhování ministrantů při mši sv. pravidla následující:

a) Vůbec.

1. Ministrant má, když toho třeba, duchovnímu přisluhovati při oblékání a svlékání bohoslužebných rouch; a proto má jemu kostelník potřebné navedení k tomu dáti.

2. Když ministrant s knězem ke mši sv. k oltáři aneb k vykonání nějakého jiného obřadu se ubírá, má vždy asi na 3 neb 4 kroky před ním kráčet.

3. Jde-li okolo oltáře, na kterém se nalezá nejsv. Svátost v svatostánku, poklekne vždy na jedno koleno, při čemž hořejší část těla zpřímená zůstane. Jde-li však okolo oltáře, na kterém vel. Svátost jest vystavena, aneb kde se právě pozdvihování aneb přijímání koná, poklekne na obě kolena a nakloní i hlavu svou, a vstane teprv až po pozdvihování aneb po přijímání, (aneb, když kněz za ním jdoucí povstává).

4. Missál zavřený má vždy na oltáři tak položen býti, aby ořízka obrácena byla ku středu oltáře (či hřbetem ven). *)

5. U oltáře mají ministranti vždy na nejnižším stupni klečeti; a přísluhuje-li pouze jeden ministrant při mši sv., má klečeti na té straně oltáře, na kteréž svrchu není missál položen.

6. Kdykoli ministrant s jedné strany na druhou přejíti, aneb vzhůru k oltáři vstoupiti, aneb odtud dolů sestoupiti, aneb od oltáře pro něco jíti má, vždy napřed před nejnižším stupněm proti prostředku oltáře na jedno koleno poklekne, a pak teprv dále se ubírá.

7. Mimo potřebné přísluhování má ministrant při mši sv. stále klečeti, a sice s rukama sepjatýma, (prsty při tom vzhůru obráceny maje); toliko při prvním a posledním evangelium stojí. Taktéž nemá se ohlížeti, nýbrž stále na obětujícího kněze pozor dávat, a, jak třeba, odpovídati.

8. Odpovídati mají ministranti, když jich více přísluhuje, vždy jednohlasně.

---

*) Kostelník dohlížej na to, aby ministranti měli vždy čisté ruce, tak aby nimi listy missálu nepošpinili.

9. Kdykoli kněz sv. křížem se znamená, má tak i ministrant činiti, a sice podlé kněze, t. j. při evangelium znamená se obyčejným křížem na čele, ústech a prsou; ostatně pak tak zvaným „latinským křížem,“ kterýž pozůstává v tom, že špičkami spojených a zpříma držných prstů pravé ruky se dotkneme čela a prsou u prostřed, pak levé a posléze pravé strany prsou u samého ramene, při čemž levá ruka na dolejší části prsou spočívá.

10. Kdykoli ministrant knězi něco podati má, nakloní vždy napřed před ním slušně hlavy své; podává-li mu nějakou věc jenom jednou rukou, činí to vždy rukou pravou, při čemž levá na prsou spočívati má.

11. Když při jednotlivých částkách mše sv. má věřícím dáno býti zvonkem oltářním znamení, má to ministrant vždy slušně (obyčejně trojím uhozením na zvonek) činiti, a všeho přílišného zvonění se varovati. Koná-li se více mší sv. v stejném čase, zvoní se pouze u jednoho a sice hlavního oltáře, u ostatních pak nic.

12. Když kostelník duchovnímu kadidlnici k nasypání kadidla na uhlí podává, drží ministrant pravou rukou otevřenou lodičku s kadidlem vedle kadidlnice, načež ji uzavře a na určité místo postaví.

b) **Zvlášť.**

Když kněz ze sákrístie k oltáři jíti chce, aby mši sv. obětoval, vezme ministrant missál do rukou, pokloní se hluboce před sv. křížem v sákrístii, a jde volným krokem napřed. Při vystoupení kněze ze sákrístie dá zvonkem u dveří sákrístie visícím znamení, a sice při tiché mši sv. jednou, při slavnějších službách Božích po dvakráte; načež ubírá se k oltáři.

U oltáře postaví se na straně epištolní (t. j. po pravé straně kněze), vezme od něho biret, a po učiněném pokleknutí odnese jej na vykázané místo, načež s missálem po stupních k oltáři vstoupí, a na epištolní straně missál na podušku či na pulpit tak položí, aby delší strana ořízky ku středu oltáře obrácena byla. Pak sestoupiv dolů, a vykonav předepsanou poklonu uprostřed (viz svrchu č. 6.) jde na své vykázané místo, (t. j. je-li sám, tehdy na levou stranu), a poklekne tam. Když byl kněz dolů sestoupil, klekne ministrant na zemi na obě kolena, a poznamenav se zároveň s knězem znamením sv. kříže, odpovídá jemu, jak následuje:

Kněz: In nómine Patris, et Fílii, † et Spíritus sancti. Amen.

Introibo ad altáre Dei.

Ministrant: **Ad Deum, qui laetificat juventútem meam.**

K.: Júdica me Deus, et discérne causam meam de gente non sancta: ab hómine iníquo et dolóso érue me.

M.: **Quia tu es, Deus, fortitúdo mea: quare me repulisti et quare tristis incédo, dum affligit me inimicus.**

K.: Emítte lucem tuam et veritátem tuam: ipsa me deduxérunt et adduxérunt in montem sanctum tuum et in tabernácula tua.

M.: **Et introibo ad altáre Dei: ad Deum, qui laetificat juventútem meam.**

K.: Confitébor tibi in cíthara, Deus, Deus meus: quare tristis es ánima mea, et quare contúrbas me?

M.: **Spera in Deo, quóniam adhuc confitébor illi: salutáre vultus mei, et Deus meus.**

K.: Glória Patri, et Fílio et Spiritui Sancto. (Při slovech těchto nakloní kněz i ministrant hlavy své.)

M.: Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

K.: Introibo ad altare Dei.

M.: Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.

K.: Adjutorium nostrum † in nómine Dómini. (Při slovech těchto znamená se kněz i ministrant latinským křížem.)

M.: Qui fecit coelum et terram.

K.: Confiteor Deo omnipotenti (atd. . . . . až) ad Dóminum Deum nostrum.

M.: Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam.

K.: Amen.

Nyní se ministrant hluboce skloní, a říká:

M.: Confiteor Deo omnipotenti, beatae Mariae semper Virgini, beato Michaëli Archángelo, beato Joanni Baptistae, sanctis apóstolis Petro et Paulo, omnibus Sanctis, et tibi, Pater, quia peccavi nimis cogitatione, verbo et opere: mea culpa, mea culpa, mea máxima culpa. (Při vyslovení trojího: „mea culpa,“ bije se ministrant pravou rukou v prsa po třikráte). Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaëlem Archángelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos apóstolos Petrum et Paulum, omnes Sanctos, et te, Pater, orare pro me ad Dóminum Deum nostrum.

K.: Misereatur vestri, omnipotens Deus, et dimissis peccatis vestris perducat vos ad vitam aeternam.

M.: Amen. (Nyní teprv vzpřímí ministrant hlavu svou.)

K.: Indulgéntiam, absolutiónem † etremis siónem peccatórum nostrórum tríbuat nobis omnípotens et mísericors Dóminus. (Při těchto slovech opět kněz i ministrant sv. křížem se znamenají.)

M.: Amen.

Nyní nakloní kněz i ministrant hlavy své, a říkají dále:

K.: Deus, tu convérsus vivificábis nos.

M.: Et plebs tua lætábitur in te.

K.: Osténde nobis, Dómine, misericórdiam tuam.

M.: Et salutáre tuum da nobis.

K.: Dómine, exaúdi oratióem meam.

M.: Et clamor meus ad te véniat.

K.: Dóminus vobíscum.

M.: Et cum spírítu tuo.

Nyní vstoupí kněz k oltáři, ministrant pak povstane jde do prostřed, a skloniv se tuto, odebeře se na své místo.

Když kněz od missálu k středu byl se vrátil, modlí se střídavě s ministrantem následující:

K.: Kyrie eleison.

M.: Kyrie eleison.

K.: Kyrie eleison.

M.: Christe eleison.

K.: Christe eleison.

M.: Christe eleison.

K.: Kyrie eleison.

M.: Kyrie eleison.

K.: Kyrie eleison.

Když pak kněz k lidu se obrátí a řekne:

K.: Dóminus vobíscum.

odpoví ministrant: **Et cum spírítu tuo.**

A kolikrátkoli kněz při následujících na to modlitbách řekne: „Per ómnia saecula saeculorum,“ ministrant vždy odpoví: **Amen.**

Po přečtené epištoly pokyne kněz ministrantovi, a tento odpoví:

M.: Deo grátias.

A hned na to učiniv uprostřed poklonu, postaví se za kněze; když pak kněz od missálu k středu oltáře postoupil, vezme ministrant missál, a zavřev jej přeneše na druhou stranu, při čemž uprostřed poklonu předepsanou učiní.

(V čtveru suchých dnů a v některých jiných dnech modlí se kněz hned po: „Kyrie eleison“ více modliteb, a čte více sv. čtení než obyčejně, a po slovu: „Oremus“ klekaje říká:

K.: Flectámus génua.

Na slova tato odpoví ministrant:

M.: Leváte.

Podobně na konci každé modlitby odpovídá: „**Amen.**“ a na konci každého čtení: „**Deo grátias.**“

Teprv před posledním čtením (epištolou) vrátí se kněz k prostředku oltáře, a obrátiv se dí: „Dóminus vobíscum,“ načež další modlitby na epištolní straně, jako obyčejně, koná. Proto nesmí ministrant missál dříve přenášeti, až když byl kněz po tomto: „Dóminus vobíscum“ modlitby předepsané vykonal a sv. epištolu přečetl.)

Když byl kněz k missálu na stranu evangelia přenešenému postoupil, říká:

K.: Dóminus vobíscum.

M.: Et cum spiritu tuo.

K.: Sequéntia sancti Evangélii † secúndum N.

M.: Glória tibi Dómine.

Když kněz Evangelium po jeho přečtení líbá, řekne ministrant:

M.: Laus tibi Christe.

Potom opět na svém místě klekne.

Po evangelium (aneb říká-li se: „Credo,“ tehdy až po tomto) obrátí se kněz opět k lidu a dí:

K.: Dóminus vobíscum.

M.: Et cum spírítu tuo.

Když pak kněz kalich odkrývá, dá ministrant oltářním zvonkem znamení, pak rozestře ručníček na polštáři, a jde pro konvičky; konvičku s vínem vezme do pravé, konvičku pak s vodou do levé ruky, a postaví se na rohu oltáře. Když byl kněz odkrytý kalich do levé ruky vzal, a s ním trochu na pravo postoupil, podá mu ministrant otevřenou konvičku s vínem, kterouž za dolejší část a sice ouškem proti knězi drží. Když kněz víno do kalicha nalévá, vezme ministrant konvičku s vodou z levé ruky do pravé a otevře ji; levou rukou pak přijme opět od kněze konvičku s vínem zpět, a podá mu konvičku s vodou. Když mu byl kněz konvičku s vodou vrátil, postaví ministrant konvičku s vínem na místo vykázané; pak vezme pravou rukou konvičku s vodou za ouško, levou pak talířek, a postaví se na stupeň vedle oltáře na straně epištolní.

Když kněz od prostředka oltáře k němu postoupí, a ruce své nad talířkem spojí, naleje mu ministrant na prsty trochu vody, a, pokloniv se knězi, odstoupí od oltáře a vyleje vodu s talířku buď do posvátniště aneb do nádoby k tomu zvlášť připravené. Pak postaví talíř i konvičky na vykázané místo, přistoupí opět ku knězi,

a (neučinil-li to jiný ministrant) vezme od něho ruč-
níček, složí jej a uloží na místo patřící. Pak jde před
prostředek oltáře a poklekne. Když se kněz obrátí a řekne:

K.: Oráte fratres atd.

odpovídá ministrant následovně:

M.: **Suscipiat Dóminus sacrificium de má-
nibus tuis ad laudem et glóriam nóminis sui, ad
utilitátem quoque nostram, totiúsque Ecclesiae
suae sanctae.**

Potom modlí se kněz v tichosti; na konci mo-
dlitby praví hlasitě:

K.: Per ómnia saécula saeculórum.

M.: Amen.

K.: Dóminus vobíscum.

M.: Et cum spírítu tuo.

K.: Sursum corda.

M.: Habémus ad Dóminum.

K.: Grátias agámus Dómino Deo nostro.

M.: Dignum et justum est.

Když kněz po prefací hlavu hluboce skloniv, tři-
krát: „Sanctus“ říká, dá ministrant třikrát zvonkem
znamení.

A když po několika modlitbách kněz nad kalichem
ruce drží, a pak nad obětovaným chlebem a vínem více-
krát znamení sv. kříže dělá, dá ministrant opět zvonkem
znamení, a vstana jde do prostřed oltáře a poklekne za
knězem, a sice něco málo po pravé straně, aby jemu
při klekání nepřekážel. Když pak kněz poklekne, za-
zvoní ministrant jednou, když sv. hostii pozdvihuje,
zazvoní podruhé, a když potom kněz opět poklekne
zazvoní po třetí. Podobně zvoní i při pozdvihování
kalicha. Kde obyčej takový jest, pozvedne ministrant

při pozdvihování zadní část mešního roucha (ornátu), drže je levou rukou za dolejší obrubu. Po zvonění má ministrant tak jako jiní věřící sv. křížem se znamenati, v prsa se bítí a nejsv. Svátosti se klaněti. Po pozdvihování zůstane ministrant na téměř místě klečeti tak dlouho, až kněz nahlas řekne: „Nobis quoque peccatoribus.“ Při těchto slovech uhodí se ministrant jednou v prsa, a odebere se tiše na své místo.

Za nějakou chvíli praví kněz :

K.: Per ómnia saecula saeculorum.

M.: Amen.

Ku konci následující modlitby dí:

K.: Et ne nos indúcas in tentatiónem.

M.: Sed libera nos a malo.

Po krátké modlitbě praví kněz :

K.: Per ómnia saecula saeculorum.

M.: Amen.

K.: Pax Dómini sit semper vobíscum.

M.: Et cum spiritu tuo.

Když pak kněz, říká: „Agnus Dei atd.“ po třikrát v prsy se bije, činí taktéž i ministrant.

Po malé chvíli vezme kněz sv. hostii do levé ruky, pravou pak bije se třikrát v prsa, říká: „Domine, non sum dignus atd. Při každém tomto jeho uhození v prsy zazvoní ministrant jednou. Když pak byl kněz sv. hostii přijal, a po malé chvíli na to pokleknul, vstane ministrant a jde pro konvičky; i vezme je nyní za ouška, a sice pravou rukou konvičku s vínem, levou pak konvičku s vodou, a jde ku knězi. Když mu kněz kalich podá, naleje vína do kalicha; a když po druhé, drže kalich oběma rukama, jej podá, naleje

na prsty jeho v kalichu napřed vína, a potom vody. Pak odnese konvičky na místo a jde pro missál, jež přenesse se strany evangelia zase na stranu epištolní.

Když pak kněz k lidu se obrátí, řekne:

K.: Dóminus vobíscum.

M.: **Et cum spiritu tuo.**

Při následujících modlitbách odpovídá, jako obyčejně: **Amen.** Po skončených modlitbách obrátí se kněz opět a dí:

K.: Dóminus vobíscum.

M.: **Et cum spiritu tuo.**

K.: *Ite, missa est* (aneb: *Benedicámus Domino*).

M. Deo grátias. —

Po těchto slovech poklekne ministrant u prostřed oltáře na nejnižším stupni.

(V týden velikonoční přidá kněz i ministrant k těmto posledním slovům: „**Alleluja, Alleluja.**“ — Při „**Réquiem**“ však místo: „*Ite, missa est*“ řekne kněz: „*Requiescat in pace.*“ Načež ministrant odpoví: „**Amen.**“)

Nechá-li kněz missál otevřený, tehdy jej ministrant bez prodlení na stranu evangelia přenesse, a poklekne pak u prostřed oltáře. Když pak kněz obrátiv se lidu požehnání uděluje a dí:

K.: *Benedícat vos omnipotens Deus, Pater, † et Fílius, et Spíritus sanctus.*

odpoví ministrant žehnaje se sv. křížem:

M.: **Amen.**

(Při *Requiem* se žádné požehnání neuděluje.)

Pak vstana, pokloní se dle obyčeje, a odstoupiv na stranu epištolní, odpovídá jak následuje:

K.: Dóminus vobíscum.

M.: Et cum spírítu tuo.

K.: Inítium sancti Evangélie † secúndum Joannem.

M.: Glória tibi Dómine.

Když kněz při tomto posledním Evangelium poklekne, učiní tak i ministrant.

Po skončeném evangelium řekne:

M.: Deo grátias.

Neuděluje-li kněz po mši sv. požehnání nejsv. Svátostí, aneb nenásleduje-li nějaká jiná pobožnost, tehdy vezme ministrant missál, a sestoupiv dolů, jde pak pro biret, jež knězi po jeho sestoupení podá, a pokloniv se, jako na počátku, před oltářem kráčí pomalu do sákrístie, kdež zastaviv se, napřed knězi poklonu učiní, a pak teprv missál na vykázané místo uloží. Než pak ze sákrístie vyjde, pokloní se napřed před sv. křížem tam zavěšeným.

Poznámka. Přisluhuje-li více ministrantů při mši sv., vykáže kostelník každému z nich, co by dělati měl, aby se žádná mýlka neb výtržnost nestala. Podobně i při jiných obřadech, jestliže při nich ministranti přisluhují, poví a ukáže jim kostelník dle pravidel v knize této vypsanych, coby každý z nich konati měl. —

2. Hymnus (píseň církevní) o nejsv. Svátosti oltářní.

1. Pange, lingua, gloriósi
Córporis mystérium,
Sanguinísque pretiósi,

Quem in mundi prætium
Fructus ventris generósi
Rex effúdit géntium.

2. Nobis datus, nobis natus
Ex intáctá Vírgine,
Et in mundo conversátus,
Sparso verbi sémine,
Sui moras incolátus
Miro clausit órđine.
3. In suprémae nocte coenæ
Recúmbens cum frátribus,
Observáta lege plene
Cibis in legálibus,
Cibum turbæ duodénæ
Se dat suis mánibus.
4. Verbum caro, panem verum
Verbo carnem éfficit,
Fitque sanguis Christi merum,
Et si sensus déficit:
Ad firmándum cor sincérum
Sola fides súfficit.
5. Tantum ergo Sacraméntum
Venerémur cernui:
Et antíquum documéntum

Novo cedat ritui;
 Præstet fides supplemētum
 Sēnsuum defēctui.

6. Genitóri, Genitóque
 Laus et jubilátio,
 Salus, honor, virtus quoque,
 Sit et benedíctio:
 Procedénti ab utróque
 Compar sit laudátio. Amen.

℣ Panem de coelo præstitisti eis. (V čas velikon.
 a v oktávě B. Těla přidá se: **Allelúja**).

℞ **Omne delectamētum in se habentem
 (Allelúja).**

Následuje modlitba, kteráž končí slovy:

℣ Qui vivis et regnas in saecula saeculorum.

℞ **Amen.**

Hymnus tento zpívá se obyčejně při výstavě nejsv. Svátosti v monstranci, a sice: při obyčejném požehnání zpívá se 1. 5. a 6. verš; při průvodech na zelený Čtvrtek. o slavnosti Božího Těla a při výstavě čtyřicetihodinné zpívá se celý hymnus; má-li však zpíván býti zpěv „Te Deum laudamus,“ zpívá se při výstavě nejsv. Svátosti na počátku 1. verš („Pange lingua“), pak se intonuje a zpívá: „Te Deum“ s modlitbou, a po té teprv zpívá se 5. a 6. verš onoho hymnu („Tantum ergo“ — a „Genitori“ atd.) —

3. Chvalo zpěv sv. Ambrože.

Te Deum laudamus: — te Dóminum confitémur.

Te ætérnum Patrem — omnis terra venerátur.

Tibi omnes Angeli, — tibi coeli, et univérsæ potestátes.

Tibi Chérubim et Séraphim, — incessábili voce proclámant:

Sanctus, Sanctus, Sanctus — Dóminus Deus Sábaoth.

Pleni sunt coeli et terra — majestátis glóriæ tuæ.

Te gloriósus Apostolórum chorus, — Te Prophetárum laudábilis númerus.

Te Mártyrum candidátus — laudat exércitus.

Te per orbem terrárum — sancta confitétur Ecclésia.

Patrem imménsæ majestátis, — Venerándum tuum verum et únicum Fílium,

Sanctum quoque — Paráclitum Spíritum,

Tu Rex glóriæ, Christe, — Tu Patris sempitérnus es Fílius.

Tu, ad liberándum susceptúrus hóminem, — non horruísti Vírginis úterum.

Tu, devicto mortis acúleo, — aperuisti credéntibus regna coelórum.

Tu ad dexteram Dei sedes, — in glória Patris.

Judex créderis — esse ventúrus.

Te ergo quaesumus, tuis fámulis súbveni, — quos pretiósó sáanguine redemísti.

Aetérna fac cum sanctis tuis — in glória numerári.

Salvum fac pópulum tuum, Dómine: — et benedic hæreditáti tuæ.

Et rege eos: — et extólle illos usque in ætérnum.

Per síngulos dies — benedícimus te:

Et laudámus nomen tuum in saéculum, — et in saéculum saéculi.

Dignáre, Dómine, die isto — sine peccáto nos custodíre.

Miserére nostri, Dómine, — miserére nostri.

Fiat misericórdia tua, Dómine, super nos, — quemádmódu sperávimus in te.

In te, Dómine, sperávi: — non confúndar in aetérnum.

℣ Benedicámus Patrem et Filium cum Sancto Spírítu. (V čase velik. Alleluja).

℞ Laudémus, et superexaltémus eum in saécula. (Alleluja).

Následuje modlitba, kteráž končí slovy:

℣ Per Christum Dóminum nostrum.

℞ Amen.

℣ Divínium auxílium máneat semper nobiscum.

℞ Amen.

Chvalozpěv tento zpívá se při díkůčinících pobožnostech, o slavnosti Vzkříšení Páně, při průvodu o slavnosti Božího Těla (od 4. oltáře do chrámu), na konci čtyřicetihodinné pobožnosti a jubilejního času, o výroční slavnosti vyvolení papeže, ve výroční den narození a jména zeměpána, při prvotinách a druhotinách kněžských, při nastolení faráře a při vyznání víry.

4. Litanie za nemocného.

(Litanie tyto může kostelník při zaopatřování nemocných s přítomnými věřícími se modliti, a sice mezi tím, co kněz nemocnému sv. pomazání uděluje, a potom prsty své čistí).

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, smiluj se nad námi!

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, uslyš nás!

Kriste, vyslyš nás!

Otče s nebes Bože!

Synu Vykupiteli světa Bože!

Duchu svatý Bože!

Svatá Trojice, jediný Bože!

} Smiluj se
nad námi!

Svatá Maria, Matko Boží!

Svatý Michaele!

Svatý Rafaële!

Všickni svatí andělové i archandělové!

Všickni svatí blahoslavených duchů řádové!

Svatý Jene Křtiteli!

Svatý Josefe!

Všickni svatí patriarchové a proroci!

Svatý Petře!

Svatý Pavle!

Všickni svatí apoštolové a evangelistové!

Všickni svatí učenníci Páně!

Všechna svatá neviňátka!

Svatý Štěpáne!

Svatý Vavřinče!

Všickni svatí mučenníci!

Všickni svatí biskupové a vyznávači!

Všickni svatí mniši a poustevníci!

Svatá Maří Magdaleno!

Svatá Kateřino!

Svatá Barboro!

Všecky svaté panny a vdovy!

Všickni svatí a světice Boží!

Milostiv mu (jí) buď! — Zachovej ho (ji) Pane!

Milostiv mu (jí) buď! — Vyslyš ho (ji) Pane!

Milostiv mu (jí) buď! — Vysvobod ho (ji) Pane!

Oroduj (orodujte) za něj (za ni)!

Ode všeho zlého!
 Od všelikého hříchu!
 Od úkladův ďábelských!
 Od hněvu, nenávisti a zlé vůle!
 Od nedůvěry v prozřetelnost Tvou!
 Od všeliké netrpělivosti a malomyslnosti!
 Od bolestí v nemoci!
 Od věčné smrti!
 Pro svaté vtělení a narození Své!
 Pro křest a svatý půst Svůj!
 Pro trapnou úzkost Svou na hoře Olivetské!
 Pro bolestné bičování a korunování Své!
 Pro děsné křížování Své!
 Pro smrt a pohřeb Svůj!
 Pro slavné vzkříšení a zázračné nanebevstoupení Své!
 Pro seslání Ducha svatého!
 V hodinu smrti a v den soudu!
 My hříšníci!
 Abys našeho nemocného bratra (naši nemocnou sestru) zachovati ráčil!
 Abys mu (jí) odpustiti ráčil!
 Abys jej (ji) útechou Svou oblažiti ráčil!
 Abys mu (jí) milost pravé kajícího a čas ku pokání propůjčiti ráčil!
 Abys mu (jí) pokoj svůj dáti ráčil!

Vysvobod ho (jí) Pane!

Tě prosíme, uslyš nás!

Abys jej (ji) v pravé víře utvrditi, v naději
a lásce k Tobě posilniti ráčil!

Abys jej (ji) v Tvé svaté službě upevniti
a zachovati ráčil!

Abys srdce jeho (její) k nebeským žádostem
pozdvihnouti ráčil!

Abys jeho (její) bolesti umírniti ráčil!

Abys mu (jí) zdraví těla i duše uděliti ráčil!

Abys mu (jí) kdysi šťastnou hodinku smrti
dáti ráčil!

Abys jej (ji) do věčných radostí uvésti ráčil!

Beránku Boží, kterýž snímáš hříchy světa! —

Zachovej ho (ji), Pane!

Beránku Boží, kterýž snímáš hříchy světa! —

Uslyš nás, Pane!

Beránku Boží, kterýž snímáš hříchy světa! —

Smiluj se nad ním (ní) ó Pane!

Kriste, uslyš nás!

Kriste, vyslyš nás!

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, smiluj se nad námi!

Pane, smiluj se nad námi!

Otče náš. Zdrávas Maria!

Modlitba.

Všemohoucí věčný Bože, Spasiteli nemocných
vyslyš nás, ježto za nemocného služebníka Tvého (za

Tě prosíme, uslyš nás!

nemocnou služebnici Tvou) prosíme o pomoc milosrdenství Tvého, aby opět uzdraven jsa (uzdravena jsouc), vroucí díky ve chrámu Tvém Tobě vzdávati mohl (mohla). Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Jestliže však nemocný již k smrti se ubírá, říkají se litanie následující:

5. Litanie za umírajícího.

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, smiluj se nad námi!

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, uslyš nás!

Kriste, vyslyš nás!

Otče s nebes Bože! — Smiluj se nad ním (nad ní)!

Synů Vykupiteli světa Bože! — Smiluj se nad ním (nad ní)!

Duchu Svatý Bože! — Smiluj se nad ním (nad ní)!

Svatá Trojice, jediný Bože! — Smiluj se nad ním (nad ní)!

Svatá Maria!

Všickni svatí andělové a archandělové!

Svatý Abele!

Všickni svatí sborové spravedlivých!

Svatý Abraháme!

Svatý Jene Křtiteři!

} Oroduj (orodujte)
za něj (za ni)!

Svatý Josefe!

Všickni svatí patriarchové a proroci!

Svatý Petře!

Svatý Pavle!

Svatý Ondřeji!

Svatý Jene!

Všickni sv. apoštolové a evangelistové!

Všickni svatí učenníci Páně!

Všechna svatá neviňátka!

Svatý Štěpáne!

Svatý Vavřinče!

Všickni svatí mučenníci!

Svatý Sylvestře!

Svatý Řehoři!

Svatý Augustine!

Všickni svatí biskupové a vyznávači!

Svatý Benedikte!

Svatý Františku!

Všickni svatí mniši a poustevníci!

Svatá Maří Magdaleno!

Svatá Lucie!

Všecky svaté panny a vdovy!

Všickni svatí vyvolenci Boží!

Milostiv mu (jí) buď! — Zachovejž ho (ji), Pane!

Milostiv mu (jí) buď! — Vysvoboď ho (ji), Pane!

Od hněvu Svého! — Vysvoboď ho (ji) Pane!

Od nebezpečení smrti! — Vysvoboď ho (ji) Pane!

Oroduj (orodujte) za něj (za ni)!

Od smrti zlé!
 Od trestů věčných!
 Ode všeho zlého!
 Od násilí nepřítele zlého!
 Pro narození Své!
 Pro kříž Svůj a utrpení Své!
 Pro smrt Svou a pohřeb Svůj!
 Pro slavné vzkříšení Své!
 Pro zázračné nanebevstoupení Své!
 Pro milost Utěšitele Ducha Svatého!
 V den soudný!

Vysvobod ho (ji), Pane!

My bídní hříšníci! — Tě prosíme, vyslyš nás!
 Abys ho (ji) zachovati ráčil! — Tě prosíme,
 vyslyš nás!

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, smiluj se nad námi!

Pane, smiluj se nad námi!

Otče náš. Zdravas Maria.

Modlitba.

Pane Jesu Kriste, jenž jsi volil za nás na kříži
 umřítí, prosíme Tebe, abys všeliké trpkosti utrpení
 Svého a muk Svých, které jsi za nás ubohé hříšníky
 na kříži přetrpěl, zvláště za té hodiny, když nejsvětější
 duše Tvá z přesvatého Těla Tvého odcšla, Bohu, vše-
 mohoucímu Otci za duši tohoto služebníka Svého (této
 služebnice Své) okázati a obětovati ráčil; zbav jej (ji)
 v hodinu smrti jeho (její) všelikých trestů a ouzkostí,

jichžto byl (byla), jak se obává, pro hříchy své zasloužil (a). Jenž s Otcem a s Duchem Svatým žij jsi a kraluješ na věky věkův. Amen.

6. Žalm 50.

(Žalm tento a následující mohou při pohřbu dospělých mezi průvodem zpívány býti od věřících mrtvolu doprovázejících, a sice podle nápěvu v Kancionálu Svato-Janském díl II. str. 368.)

1. Smiluj se nade mnou Bože: — podle milosrdenství Svého velikého.

2. A podle množství Svých slitování — shlad nepravost mou.

3. Dokonale obmej mne od mé nepravosti, — a očist mne od hříchu mého.

4. Nebo nepravost svou já poznávám: — a hřích můj přede mnou jest vždycky.

5. Tobě samému zhřešil jsem a zlé před Tebou jsem učinil: — aby spravedlivý shledán byl v řečech svých, a svítězil, když býváš posuzován.

6. Nebo, hle, počat jsem v nepravostech: — a v hříších počala mne matka má.

7. Nebo, hle, pravdu jsi zamiloval: — neznámé a skryté věci moudrosti Své jsi mi oznámil.

8. Pokrop mne ysopem, a očistěn budu: — obmyj mne, a nad sním zbílen budu.

9. Sluchu mému dej radost a veselí: — a zplesají kosti ponížené.

10. Odvrát tvář Svou od hříchů mých, — a vymaž všecky mé nepravosti.

11. Srdce čisté stvoř ve mně, Bože: a ducha přímého obnov v útrokách mých.

12. Nezamítej mne od tváři Své, — a Ducha Svatého Svého ode mne neodjímej.

13. Navrať mi radost spasení svého, — a duchem statečným utvrď mne.

14. I budu vyučovati cestám Tvým nepravé: — a bezbožní k Tobě se obrátí.

15. Vysvobod mne od pomsty krevní, Bože, Bože spasení mého: — a prozpěvovati bude jazyk můj o spravedlnosti Tvé s veselím.

16. Pane, rty mé otevři: — i budouť ústa má chválu Tvou zvěstovati.

17. Nebo, kdyby byl chtěl oběť, dal bych ji byl ovšem: — ale zápalů sobě nelibuješ.

18. Oběť Bohu příjemná jest duch zkoroucený: — srdcem skroušeným a pokorným, Bože, nepohrdneš.

19. Dobrotivě nakládej, Hospodine, v dobré vůli Své se Sionem: — aby vzdělány byly zdi Jerusalemské.

20. Tehdáž přijmeš oběť spravedlnosti, dary

a zápaly: — tehdážť telata na oltář Tvůj klásti budou.

21. Odpočinutí věčné **dejž** mu (jí), Pane; — **a** světlo ustavičné **ať** mu (jí) svítí.

7. Žalm 129.

1. Z hlubokosti volal jsem k Tobě, **Hospodine**: — Hospodine, **vyslyš** hlas můj.

2. **Ať** jsou uši Tvé **nakloněny**, — k hlasu **modlitby** mé.

3. Budeš-li, Hospodine, **šetřiti nepravosti**: — Hospodine, **kdož** ostojí?

4. Ale u Tebeť jest **slitování**: — a pro zákon Tvůj doufám v Tebe, **Hospodine**.

5. Očekává duše má na **slovo** jeho: — doufá duše má v **Hospodina**.

6. Od bdění jitřního **až** do noci — doufej Israel v **Hospodina**.

7. Nebo jest **milosrdenství** u **Hospodina**: — a hojné u něho **vysvobození**.

8. Onť zajisté vykoupí **Israele** — ze všech jeho **nepravostí**.

Odpočinutí věčné atd.

8. Žalm 112.

(Žalm tento a následující mohou zpívány býti při průvodu o pohřbu malých dítek.)

1. Chvalte služebníci **Hospodina**: — chvalte jmeno **Hospodinovo**.

2. Budiž jmeno **Hospodinovo** **požehnáno**, — od tohoto času **až** na věky.

3. Od východu slunce až **do** západu — chváleno buď jmeno **Hospodinovo**.

4. Nade všechny národy **vyvýšen jest** **Hospodin**: — a nad nebesa **sláva** jeho.

5. Kdo (jest) jako **Hospodin**, **Bůh** náš, kterýž **přebývá na** výsosti: — a na ponížené patří na nebi i na zemi.

6. Kterýž **nuzného** ze země **vyzdvihuje**: — a **chudého** z bláta **povýšuje**.

7. Aby posadil **jej** s knížaty: — s knížaty lidu svého.

8. Kterýž činí, aby neplodná v domě **přebývala**: — a byla matkou dítek se **veselící**.

9. **Sláva** Otci, i Synu, i **Duchu Svatému**: — jakož byla na počátku, i nyní, i vždycky, i na věky **věkův**. Amen.

9. Žalm 148.

1. Chvalte Hospodina s nebes: — chvalte ho na výsostech.

2. Chvalte jej všickni jeho andělové: — chvalte jej všickni jeho zástupové.

3. Chvalte jej slunce i měsíc: — chvalte jej všechny hvězdy i světlo.

4. Chvalte jej nebesa nebes: — i všechny vody, kteréž jsou nad nebesy, chvalte jméno Hospodinovo.

5. Neb on řekl, a jsou učiněny: — on přikázal, a stvořeny jsou.

6. Upevnil je na věky, a na věky věkův: — přikázání uložil jim, a nepomine.

7. Chvalte na zemi Hospodina: — drakové i propasti všechny.

8. Oheň, krupobití, sníh i led a bouřlivý vítr: — vykonávající rozkaz jeho.

9. Též i hory a všickni pahrbkové: — stromoví ovocné i všickni cedrové.

10. Zvěř divoká i všeliká hovada: — zeměplazi a pernaté ptactvo.

11. Králové zemští i všickni národové: — knížata i soudcové země všickni.

12. Mládenci i panny, starší s mladšími Hospodinovo jméno chvalte: — nebo jméno jeho samého jest vyvýšeno.

13. Chvála jeho nad nebe i nad zemi: — a povýšil roh lidu svého.

14. Píseň přísluší všem Svatým jeho: — synům israelským, lidu k němu se přibližujícímu.

15. Sláva Otci i Synu i Duchu Svatému: — jakož byla na počátku, i nyní, i vždycky, i na věky věkův. Amen.

10. Pobožnost sv. růžence.

V mnohých chrámech koná se v jistých dnech neb dobách pobožnost růžencová. Tato od církve sv. schválená pobožnost záleží v tom, že křesťan rozjímá patnáctero tajemství našeho vykoupení t. j. vtělení, umučení a oslavení Pána našeho, Ježíše Krista, a při rozjímání každého z těchto tajemství blahoslavenou Matku Páně desetkráté pozdravuje pozdravením andělským. Při říkání tohoto andělského pozdravení („Zdrávas“) přidává se k tomu slovu: „Ježíš“ několik slov, nimiž buď některé tajemství si připomínáme, aneb nějakou prosbu Pánu Bohu přednášíme.

Růženec se rozpadá na tři díly, kteréž slují: růženec radostný, bolestný a slavný.

a) Růženec radostný.

Při pobožnosti radostného růžence připomínáme sobě patero tajemství vtělení Pána Ježíše; a proto se

tato pobožnost koná v době od první neděle adventní až do úterka před popeleční středou, a sice způsobem následujícím:

Úvod. — Věřím v Boha. Otče náš.

Zdrávas 1. Ježíš, kterýž v nás víru rozmnožiti račiž.

„ 2. Ježíš, kterýž v nás naději posilniti račiž.

„ 3. Ježíš, kterýž v nás lásku roznítiti račiž.

Sláva Otci atd. Otče náš.

Při následujících pěti desátcích andělského pozdravení přidávají se k tomu slovu: „Ježíš“ následující tajemství:

1. Kterého jsi, Panno, z Ducha Svatého počala.

2. S kterým jsi Alžbětu navštívila;

3. Kteréhož jsi, Panno, v Betlémě porodila.

4. Kteréhož jsi v chrámě obětovala.

5. Kteréhož jsi v chrámě našla.

Sláva Otci atd.

K těmto pěti desátkům může se přidati jeden za duše v očištění, při kterém po slovu: „Ježíš“ se přidává: „kterýž nad dušemi v očištění se smilovati račiž,“ a ku konci na místo: „Sláva Otci“ se říká: „Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo ustavičné ať jim svítí.“ Amen.

b) Růženec bolestný.

Při tomto růženci připomínáme si patero tajemství umučení Páně; koná se pak růženec tento v čase postním způsobem následujícím:

Úvod. — Věřím v Boha. Otče náš.

Zdrávas 1. Kterýž rozum náš osvítiti račiž.

„ 2. Kterýž vůli naši napraviti račiž.

„ 3. Kterýž paměť naši posilovati račiž.

- Tajemství 1. Který se za nás krví potil.
 „ 2. Který za nás bičován byl.
 „ 3. Který za nás trním korunován byl.
 „ 4. Který za nás kříž nesl.
 „ 5. Který za nás ukřižován byl.
 Sláva Otci atd.

c) Růženec slavný.

Při tomto růženci připomínáme si patero tajemství oslavení Pána Ježíše a jeho blah. Matky, Marie Panny; a pobožnost tato koná se od hodů B. velikonočního až do soboty před adventem způsobem následujícím:

Úvod. — Věřím v Boha. Otče náš.

- Zdravas 1. Kterýž myšlení naše pořádati račiž.
 „ 2. Kterýž naše slova řídití račiž.
 „ 3. Kterýž naše skutky spravovati račiž.

- Tajemství 1. Který z mrtvých vstal.
 „ 2. Který na nebe vstoupil.
 „ 3. Který Ducha Svatého seslal.
 „ 4. Který tebe, Panno, na nebe přijal.
 „ 5. Který tě, Panno, v nebi korunoval.

Sláva Otci atd.

Při každém růženci přidá se k závěrku tato modlitba.

O Bože! jehož jednorozený Syn životem, smrtí a vzkříšením svým nám odměnu života věčného získati račil: propůjč milostivě, abychom, jenž jsme tajemství svatého růžence rozjímalí, též všecko, co obsahují, plnili, a čeho zaslubují, dosáhli. Skrze téhož Ježíše Krista, Pána našeho. Amen.

Slib kostelníka.

jež při nastoupení úřadu svého v ruce duchovního správce u přítomnosti dvou svědků (zádušníků) skládá.

„Já N. N. slibuji Bohu všemohoucímu a vše-
vědoucímu, blahoslavené Marii Panně, svatému
(svaté) N., ochranci (ochranitelce) tohoto chrámu
Páně (této kaple) a všem Svatým, že veškeré
s úřadem kostelnickým spojené povinnosti dle řádu
a předpisů Církve svaté a dle nařízení svého
duchovního správce vždy věrně, svědomitě a do-
konale konati, a všecky mně svěřené kostelní
nádoby a věci pečlivě opatrovati budu, a že ni-
čehož z nich bez vědomí a svolení svého ducho-
vního představeného nikomu nepůjčím, nevydám
a nezmařím, jakož i že ve všem rozkazům jeho
se podrobím. Taktéž slibuji, že vždy bohabojně
a příkladně žíti, a v úřadě svém tak se chovati
budu, jak na řádného římsko-katolického kostel-
níka přísluší, a jak to zde na zemi před svou
duchovní vrchností a před svým svědomím, jednou
pak na věčnosti před Bohem, svým spravedlivým

Soudcem zodpovídati si troufám. Tak mi Bůh pomáhej, a toto svaté Evangelium.“

Při posledních slovech tohoto slibu položí kostelník pravou ruku svou na otevřený missál, a pak políbí počátek Evangelia sv. Jana, jak mu kněz ukáže. Po tomto slibu ukáže mu duchovní správce veškeré věci, kteréž co kostelník bude míti opatrovati. —

Všecko ke cti a slávě Boží!

O b s a h.

	Strana
Úvod	1
Ctnosti dobrého kostelníka	5

A. Pravidla všeobecná.

Dodatek 1. Latinské názvy některých posvátných rouch, nádob a věcí, a jejich význam	23
Dodatek 2. Návod k vyslovování slov latinského jazyka . . .	25

B. Pravidla zvláštní.

Oddělení první.

Služby Boží.

Část první. Služby Boží dopolední.

I. Mše svatá tichá	27
II. Mše sv. [služby Boží] v neděli a ve svátek	31
III. Mše sv. slavná [zpívaná]	32
Dodatek. O mši sv. pontifikální	35
IV. Mše sv. zádušní [Requiem]	37

Část druhá. Služby Boží odpolední.

A. Nešpory	41
B. Litanie	42
C. Kázání a cvičení křesťanské	42

Část třetí. O výstavě nejsv. Svátosti.

A. Výstava soukromá	43
B. Výstava veřejná	45
I. Výstava méně slavná	45
II. Výstava slavná (vůbec)	48
III. Výstava čtyřicetihodinná	50
IV. Výstava v posledních dnech masopustních	52

	Strana
V. Výstava v posledních třech dnech sv. téhodne	53
VI. Výstava o slavnosti Božího Těla	53

Oddělení druhé.

Posvátní dnové a časové v roce církevním.

1. Čas adventní	54
2. Vánoce	56
3. Den sv. Jana, apoštola Páně	57
4. Poslední den roku občanského	57
5. Předvečer slavnosti Zjevení P. (sv. 3. králů)	58
6. Svátek Očišťování bl. Marie Panny (Hromnic)	58
7. Den sv. Blažeje, bisk. a muč.	61
8. Poslední dnové masopustní	61
9. Čas postní. Popeleční středa	61
10. Neděle družebná (4. postní)	63
11. Neděle smrtelná (5. postní)	63
12. Svatý týden	63
13. Neděle květná (6. postní)	64
14. Tmavé jitřní. (Církevní hodinky)	67
15. Zelený Čtvrtek	69
16. Veliký Pátek	75
17. Bílá Sobota	83
18. Hod Boží velikonoční	91
19. Neděle provodní. (1. po velikonoci)	91
20. Křížové dny a den sv. Marka	92
21. Nanebevstoupení Páně	93
22. Sobota před hodem B. svatodušním	93
23. Slavnost Božího Těla	93
24. Svátek nanebevzetí bl. Marie Panny	97
25. Svátek narození bl. Marie Panny	98
26. Slavnost posvěcení chrámu	98
27. Památka všech věrných Dušiček	98
28. Pouť či slavnost založení chrámu	101

Oddělení třetí.

Udělování Svátostí.

I. Křest	101
A. Příprava k této svátosti	101

	Strana
B. Obřady při křtu malých dětí	103
C. Obřady při křtu dospělých	105
II. Biřmování	106
A. Uvítání biskupa na osadě	107
B. Udělování sv. biřmování	108
C. Pobožnost za zemřelé a visitace chrámu	111
III. Svátost pokání	113
IV. Nejsvětější Svátost oltářní	114
A. Sv. přijímání věřících v kostele	114
B. Slavnost prvního sv. přijímání dětí	115
C. Sv. přijímání nemocných	116
V. Svátost posledního pomazání	118
Dodatek: O pohřbu	120
A. Pohřeb dospělých	120
B. Pohřeb malých dětí	133
C. Pohřeb kněze	140
VI. Svěcení kněžstva	141
Dodatek: Slavnosti stavu kněžského se týkající	141
A. Slavnost prvotín kněžských	141
B. Slavnost druhotin	143
C. Slavnost nastolení faráře	144
VII. Stav manželský	146
Oddavky církevní	146
Dodatek: A. Zlatá svadba	148
B. Úvod manželské matky po porodu	149

Oddělení čtvrté.

Církevní žehnání a svěcení (všeobecná pravidla.)

1. Svěcení vody a pokropení lidu	152
2. Žehnání vína v den sv. Jana apoštola	154
3. Žehnání vody, soli a křídý „tříkrálové“	155
4. Žehnání příbytků v tentýž den	156
5. Žehnání svící v den sv. Blažeje	157
6. Žehnání pokrmů a nápojů na hod Boží velikonoční	157
7. Žehnání zelenin a jiných plodin v den nanebevzetí bl. Marie Panny	158
8. Žehnání semen k setí v den narození bl. Marie Panny	159

	Strana
9. Žehnání kříže, soch a obrazů Svatých	160
10. Žehnání kříže způsobem slavným	160
11. Žehnání korouhví a praporů	161
12. Žehnání bohoslužebných rouch a náčiní	161
13. Žehnání nových varhan	162
14. Svěcení nového kostela neb kaple	162
15. Žehnání nového domu neb příbytku	164
16. Žehnání (svěcení) nové školy	164
17. Žehnání nové továrny, základního kamene, nového domu neb mostu atd. atd.	167
18. Posvěcení nového hřbitova	167

Oddělení páté.

Průvody a některé jiné výkony církevní.

I. Průvody vůbec	169
II. Průvody na místa svatá	172
III. Vyzývání Ducha svatého	174
IV. Díkůčinící pobožnost	175
V. Vyznání víry katolické	176
VI. Výroční visitace kanonická	179

Přídavek.

1. Návod k ministrování	180
2. Píseň o nejsv. Svátosti (Pange lingua)	191
3. Chvalozpěv sv. Ambrože (Te Deum laudamus)	194
4. Litanie za nemocného	196
5. Litanie za umírajícího	200
6. Žalm 50. („Smiluj se nade mnou atd.“)	203
7. Žalm 129. („Z hlubokosti volal jsem atd.“)	205
8. Žalm 112. („Chvalte služebníci atd.“)	206
9. Žalm 148. („Chvalte Hospodina s nebes atd.“)	207
10. Pobožnost sv. růžence	208
Slib kostelníka při nastoupení úřadu	211

